

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ KADINLARIN
EVLİLİK DOYUMU İLE AİLE İŞLEVLERİNİN
İNCELENMESİ**

Madina MUSSATAYEVA

Yüksek Lisans Tezi

ANKARA, 2018

ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ KADINLARIN
EVLİLİK DOYUMU İLE AİLE İŞLEVLERİNİN
İNCELENMESİ

Madina MUSSATAYEVA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ANKARA, 2018

KABUL VE ONAY

Madina MUSSATAYEVA tarafından hazırlanan "Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doyumu İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 17.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Münire Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN (Başkan)

Doç. Dr. Tarık TUNCAY (Danışman)

Doç. Dr. Ercüment ERBAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

30.01.2018

Madina MUSSATAYEVA

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

30 / 01 / 2018

Madina MUSSATAYEVA

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Tark TUNCAY danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Madina MUSSATAYEVA

TEŞEKKÜR

Tez yazma sürecim sıkıntılı ve uzun geçtiği için TEŞEKKÜR kısmını yazmayacaktım fakat bir akşam tüm tez yazma sürecimi düşünürken çalışmamın ortaya çıkmasında ne kadar çok kişinin katkısı olduğunu düşündüm. O yüzden çalışmamda emeği geçenlere teşekkürü bir borç bilirim.

Öncelikle, araştırmamın her aşamasında beni destekleyen, zorlandığım zamanlar benden umudunu kesmeyen, ilgisini ve bilgisini esirgemeyen, net ve profesyonel yönergeleriyle beni yönlendiren, her daim beni motive eden ve moral desteği sağlayan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Tarık TUNCAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tarık Hoca ile çalışmak gerçek anlamda paha biçilmez bir tecrübe idi.

Veri toplamama izin veren Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yönetimine teşekkürlerimi bildiriyorum. Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda çalışan ve veri toplama sürecinde bana yardım eden Emre DEMİRTAŞ başta olmak üzere Bülent ALKIR'a, Engin KARAHAN'a, Emre KAPKINER'e, Sıla KAPKINER'e teşekkür ederim.

Araştırmama katılmayı reddetmeyen katılımcı kadınlara ayrı ayrı teşekkür ederim. Onlarsız bu çalışma mümkün değildi...

Yüksek lisans tez jürimde yer alan ve yapıcı eleştirileriyle tezde var olan eksiklikleri gidermemi sağlayan Prof. Dr. Münire Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN'a, Doç. Dr.ERCÜMENT ERBAY'a teşekkür ederim.

Tez sürecinde dil bilgisi desteği sağlayan Abdullah Mesud DOĞAN, Dilara DEMİREL isimli Türk arkadaşlarıma teşekkür ederim. Aynı desteği sağlayan ve bunun yanı sıra odamda sakin ve elverişli ortamı sağlayan, beni motive eden oda arkadaşlarımdan ziyade dostlarım olan Elif ALATAŞ'a, Elif KILIÇ'a, Meryem DOĞANDEMİR'e, Ayşegül KAYA'ya çok çok teşekkür ederim.

Son olarak benim için özellikle tezde zorlandığım zaman benim için merak eden biricik anneme, anneanneme ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

MUSSATAYEVA, Madina. *Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doyumu İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bu araştırma, alt sosyo-ekonomik düzeydeki evli kadınların evlilik doyumu ile aile işlevleri incelemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyo-ekonomik destek alan toplam 84 kadından alınan bilgiler değerlendirilmiştir. Aile işlevleri ve evlilik doyumu kadın perspektifinden incelenmiştir, eşler ve çocuklar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmaya katılan kadınların evliliklerinden aldıkları doyumu ölçmek için Evlilik Yaşamı Ölçeği, aile işlevlerini ölçmek için Aile Değerlendirme Ölçeği ve kendilerine ilişkin bilgilere ulaşmak için hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği'nin sadece Problem Çözme, İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçekleri seçilip uygulanmıştır. Çalışma, niceliksel metodolojiye dayalı genel tarama modelinin kullanıldığı tanıtısal bir niteliğe sahiptir. Verilerin analizinde Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis H Testi, Spearman Korelasyonu kullanılmıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda kadınların sosyo-demografik özellikleri; bu özelliklerinin evlilik doyumu ve aile işlevleri ile ilişkisi; evlilik doyumu ve aile işlevleri arasında ilişki bulunmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kadınların yarısından fazlasının Problem Çözme işlevinin, yaklaşık yarısının İletişim işlevinin, üçte birinin Roller işlevinin, onda birinin Gereken İlgiyi Gösterme işlevlerinin sağlıklı olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda kadınların en çok sağlıksızlık eğilimi gösterdikleri işlev Gereken İlgiyi Gösterme işlevidir, en çok sağlıklılık eğilimi gösterdikleri işlev ise Problem Çözme işlevidir.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların tanıtıcı özelliklerinin evlilik doyumu ve aile işlevleri ile ilişki konusunda Evlilik Doyumunun ve Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme işlevlerinin kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyleri, çalışma durumları, konuttaki mülkiyet durumları, evlenme şekilleri, evlilik süresi, kadınların görüşlerine göre evliliğin yürütülmesinde önemli unsurları, kadınların ailelerinde engellik durumu, kadınların ve eşlerinin suçtan ceza alma durumu ile herhangi bir ilişki

bulunmamıştır. Bunun yanı sıra Evlilik Doyumunun kadınların evlenme yaşına, nikahlanma biçimine, konut tipine göre farklılaştığı bulunmuştur. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların daha genç yaşta evlenmesi, resmi nikâhla beraber dini nikâh kıyması ve daire ev tipinde oturmasının onların Evlilik Doyumunu arttırdığı bulunmuştur. Kadınların ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanma durumunun ise Evlilik Doyumunu azalttığı bulunmuştur. Kadınların ailelerinde fazla çocuk sayısı, kronik sağlık problemlerine sahip olan birinin varlığı ve ruhsal rahatsızlığın yaşanma durumunun Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin sağlıklılık eğilimini arttırdığı bulunmuştur. Eşleriyle her zaman istek/sorunlarını paylaşabilen, eşlerini yeterince tanıyan, evlilikten memnun olan, evliliği bitirmeyi düşünmeyen kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin daha fazla ve Evlilik Doyumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kadınların ve eşlerinin alkol sorunu Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerini ve Evlilik Doyumunu; kadınların herhangi bir suçtan ceza almış olması durumu ise Roller işlevini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Kadınların evlilik doyumu ve aile işlevleri arasında negatif ilişki saptanmıştır. Bu demek ki aile işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin yükselmesiyle evlilik doyumu artmaktadır. Tam tersine, evlilik doyumu yükselmesiyle aile işlevlerinin sağlıklılık eğilimi yükselmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde yaşanan sosyal risklerin (Kişisel Bilgi Formunda belirlenen sosyal riskler) kadınların evlilik doyumuna ve aile işlevlerine olumsuz yansımaları sosyal risklerin problemlerine dikkat çekmektedir ve ailelere yönelik sosyo-ekonomik desteğinin yanı sıra psikososyal müdahalelerinin önemini artırmaktadır. Bu araştırma, bulgular doğrultusunda alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde evlilik ilişkileri ve aile işlevlerinin güçlendirilmesine yönelik önerilerle sonlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kadınlar, Evlilik Doyumu, Aile İşlevleri, Alt Sosyo-Ekonomik Düzey, Ailelerle Sosyal Hizmet

ABSTRACT

MUSSATAYEVA, Madina. *Examination of Marriage Satisfaction and Family Functions of Women in Low Socio-Economic Status*, Master's Thesis, Ankara, 2018.

This research aimed to examine marriage satisfaction and family functions of married women in low socio-economic status. For this purpose, 84 women who were economically supported by the Ministry of Family and Social Policies, Keçioren Social Assistance and Solidarity Foundation were interviewed. Family functions and marriage satisfaction were examined from their perspective. Husbands and children of the participants were excluded. The Marriage Life Scale was used to measure the satisfaction of the marriage of the women participating in the survey, the Family Assessment Scale to measure family functions and the Personal Information Form prepared to reach the information about them. Only the Problem Solving, Communication, Roles and Affective Involvement subscales of the Family Assessment Scale were used.

The study has a descriptive character in which the general screening model based on quantitative methodology is used. Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis H Test, Spearman Correlation were used in the data analysis. The socio-demographic characteristics of the women were examined in the study. The effects of these characteristics on marriage satisfaction and family functions were examined. The relationship between marriage satisfaction and family functions were also examined. Findings indicated that, more than half of the women were found to have a healthy problem-solving function, almost half of the women were found to have a healthy Communication function, and one-third of the women were found to have a healthy Roles function and one-in-ten of the women were found to have a healthy Affective Involvement function. In this context, it has been found that women have the healthiest family functions in Problem Solving function and most unhealthy family functions in Affective Involvement. The demographic characteristics of women participating in the research were examined in relation to marriage satisfaction and family functioning. As a result of the findings, it was found that there is no relationship between the demographic characteristics of the women and their spouses (education levels, working status, ownership status in the home, types of marriage, duration of marriage, important elements of marriage according to the views of women, disability status in women's families) in

Problem Solving, Communication, Roles, and Affective Involvement Functions with Marriage Satisfaction.

Besides this, the marriage satisfaction of those who participated in the research differs according to their marriage age, marriage type, housing type. Findings have been made that the women in the lower socio-economic level are married at a younger age, with religious marriage together with the official marriage, and in the type of apartment house increasing their Marriage Satisfaction. It has been found that the situation in which women benefit from psychological services for their families reduces marriage satisfaction.

It has been seen that the number of children in the families of women, the presence of someone with chronic health problems in the family and experiencing mental illness increases their healthy functioning in the Affective Involvement sub-dimension. It has been found that women who can always share their wishes / problems with their spouses, women who know their wives enough, women who are happy with marriage, women who do not think about marriage show more healthy functions in Problem Solving, Communication and Roles sub dimensions. At the same time, Marriage Satisfaction was higher. It was determined that the alcohol problem of women and their spouses affects Problem Solving, Communication, Roles functions and Marriage Satisfaction negatively. At the same time, it has been determined that if a woman has been punished for any offense, it negatively affects Roles function.

There was a negative relationship between marriage satisfaction and family functioning of women. This means that the satisfaction of marriage increases with the tendency of healthiness in family functions. And on the contrary, with the increase in marriage satisfaction, the tendency of family functions to be healthy is rising.

According to the results of the study, the social risks (social risks identified in the Personal Information Form) of the low socio-economic families were found to affect the marriage satisfaction and family functioning of the women. It increases the importance of psychosocial interventions as well as socio-economic support to family members. This research has been concluded with suggestions for strengthening marital relations and family functions in families in low socio-economic level in the direction of findings.

Keywords

Women, Marriage Satisfaction, Family Functions, Lower Socio-Economic Level, Family Social Work

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ.....	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1.AİLE VE AİLE İŞLEVLERİ.....	3
1.1.1. Aile Tanımları	3
1.1.2. Yapısal – Fonksiyonel Yaklaşımı.....	7
1.1.3. Aile İşlevlerinin Kapsamı	8
1.1.4. İşlevi Yüksek ve Düşük Ailelerin Genel Görünümü	13
1.2.EVLİLİK VE EVLİLİK DOYUMU.....	15
1.2.1. Evlilik Tanımları	15
1.2.2. Evlilik Doymu: Tanımı ve Kapsamı.....	18
1.2.3. Evlilik Doymunu Etkileyen Faktörler.....	21
1.3.SOSYAL HİZMETİN ODAĞI: AİLE İŞLEVSELLİĞİ.....	25
1.3.1. Aile Sosyal Hizmeti	25
1.3.2. Sosyal Hizmet Mesleğinin Aileye Yönelik Müdahaleleri	27
1.4.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	31
1.5.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	32
1.6.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	33

1.7.ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	34
1.8.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIĞI	35
1.9.ARAŞTIRMANIN SAYILTISI	35
BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	36
2.1.ARAŞTIRMA MODELİ	36
2.2.EVREN VE ÖRNEKLEM	37
2.3.VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ VE ARAÇLARI	38
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	38
2.3.2. Aile Değerlendirme Ölçeği	39
2.3.3. Evlilik Yaşamı Ölçeği	41
2.4.VERİLERİN YORUMLANMASI.....	41
2.4.1. Verilerin Değerlendirilmesi	41
2.4.2. Verilerin Analizi	41
2.5.SÜRE VE OLANAKLAR	42
BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM	43
3.1.KADINLARA İLİŞKİN TANITICI BULGULAR.....	44
3.1.1. Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri	44
3.1.2. Kadınların Evlilikle İlgili Özellikleri	47
3.1.3. Kadınların Sosyal Risk Faktörlerle İlgili Özellikleri	53
3.2.KADINLARIN ADÖ VE EYÖ'DEN ALDIKLARI ORTALAMA PUANLARA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	57
3.3.DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	61
3.3.1. Kadınların ADÖ İle EYÖ Puanları ve Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu ve Yorumlar	61
3.3.2. Kadınların ADÖ İle EYÖ Puanları ve Evlilikle İlgili Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu ve Yorumlar	70
3.3.3. Kadınların ADÖ İle EYÖ Puanları ve Sosyal Risk Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu ve Yorumlar	86
3.4.KADINLARIN ADÖ VE EYÖ PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR BULGU VE YORUMLAR.....	94

BÖLÜM 4: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
4.1.SONUÇ	98
4.1.1. Kadınların Tanıtıcı Bulgularına İlişkin Sonuçlar	98
4.1.2. Kadınların ADÖ ve EYÖ'den Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin Sonuçlar..	99
4.1.3. Kadınların Tanıtıcı Bulguları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar	100
4.1.4. Kadınların ADÖ ve EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar	102
4.2.ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA.....	105
EKLER	112
EK 1: ARAŞTIRMANIN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	112
EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	114
EK 3: AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	117
EK 4: EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ	121
EK 5: ETİK İZİN BELGESİ	123
EK 6: TEZ ORJİNALLİK RAPORU.....	124
ÖZGEÇMİŞ.....	125

KISALTMALAR DİZİNİ:

DPT – Devlet Planlama Teşkilatı

ASPB – Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

TÜİK – Türkiye İstatistik Kurumu

ADÖ – Aile Değerlendirme Ölçeği

EYÖ – Evlilik Yaşam Ölçeği

SYDV – Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TAR – Türk Aile Raporu

TAYÖİR - Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Raporu

TAYA - Türkiye Aile Yapısı Araştırması

TDHA - Türkiye’de Dini Hayat Araştırması

TKYAIŞA - Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması

TABLOLAR DİZİNİ:

Tablo 1: Aile Tanımları.....	4
Tablo 2: İşlevi Yüksek ve Düşük Ailelerin Nitelikleri.....	13
Tablo 3: Kadınların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 4: Kadınların ve Eşlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 5: Kadınların ve Eşlerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	45
Tablo 6: Kadınların Ailelerinin Oturdukları Konut Tiplerine Göre Dağılımı.....	46
Tablo 7: Kadınların Ailelerinin Konuttaki Mülkiyet Durumlarına Göre Dağılımı.....	46
Tablo 8: Kadınların Evlenme Yaşlarına Göre Dağılımı.....	47
Tablo 9: Kadınların ve Eşlerinin Evlenme Sayılarına Göre Dağılımı.....	48
Tablo 10: Kadınların Eşleriyle Evlenme Şekillerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 11: Kadınların Eşleriyle Nikâhlanma Biçimlerine Göre Dağılımı.....	49
Tablo 12: Kadınların Eşleriyle Evlilik Sürelerine Göre Dağılımı.....	49
Tablo 13: Kadınların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı.....	50
Tablo 14: Kadınların İstek/Sorunlarını Eşleriyle Paylaşma Durumlarına Göre Dağılımı.....	50
Tablo 15: Kadınların Eşlerini Yeterince Tanıma Durumlarına Göre Dağılımı.....	51
Tablo 16: Kadınların Görüşlerine Göre Evliliğin Yürütülmesini Sağlayan En Önemli Unsurlara Göre Dağılımı.....	51
Tablo 17: Kadınların Evlilikten Memnuniyet Görüşlerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 18: Kadınların Evliliği Bitirme Düşüncelerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 19: Kadınların ve Eşlerinin Alkol Sorununun Durumlarına Göre Dağılımı.....	53
Tablo 20: Kadınların Ailelerinde Kronik Sağlık Problemine Sahip Olan Birinin Varlığına Göre Dağılımı.....	54
Tablo 21: Kadınların Ailelerinde Engellik Durumlarına Göre Dağılımı.....	54
Tablo 22: Kadınların Ailelerinde Ruhsal Rahatsızlığın Yaşanmış Durumlarına Göre Dağılımı.....	55

Tablo 23: Kadınların ve Eşlerinin Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumlarına Göre Dağılımı.....	55
Tablo 24: Kadınların Ailelere Yönelik Psikolojik Hizmetlerden Yararlanma Durumuna Göre Dağılımı.....	56
Tablo 25: Kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Göstermek Alt Ölçeklerinden Aldıkları Ortalama Puanlara Göre Dağılımı.....	57
Tablo 26: Kadınların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanı.....	60
Tablo 27: Kadınların Yaşları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 28: Kadınların Yaş Gruplarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal –Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	63
Tablo 29: Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal –Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	64
Tablo 30: Kadınların Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal –Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	65
Tablo 31: Kadınların Çalışma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	66
Tablo 32: Kadınların Eşlerinin Çalışma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	67
Tablo 33: Kadınların Ailelerinin Oturdukları Konut Tiplerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	68
Tablo 34: Kadınların Ailelerinin Konut Mülkiyeti Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal –Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	69
Tablo 35: Kadınların Evlenme Yaşları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 36: Kadınların Evlenme Yaş Gruplarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	71

Tablo 37: Kadınların Eşleriyle Evlenme Şekillerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	72
Tablo 38: Kadınların Eşleriyle Nikâhlanma Biçimlerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	74
Tablo 39: Kadınların Evlenme Sayıları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 40: Kadınların Eşlerinin Evlenme Sayıları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 41: Kadınların Eşleriyle Evlilik Süreleri ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 42: Kadınların Çocuk Sayısı ve ADÖ İle EYÖ Puanları İle Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 43: Kadınların Eşleriyle İstek/Sorunları Paylaşma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	78
Tablo 44: Kadınların Eşlerini Yeterince Tanıma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	80
Tablo 45: Kadınların Evlilikten Memnuniyet Görüşüne Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	81
Tablo 46: Kadınların Görüşlerine Göre Evliliğin Yürütülmesini Sağlayan En Önemli Unsurlara Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	83
Tablo 47: Kadınların Evliliği Bitirme Düşüncelerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	84
Tablo 48: Kadınların Ailelerinde Kronik Sağlık Problemine Sahip Olan Birinin Varlığına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	86

Tablo 49: Kadınların Ailelerinde Engellik Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	87
Tablo 50: Kadınların Ailelerinde Ruhsal Rahatsızlığın Yaşanmış Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	88
Tablo 51: Kadınların Alkol Sorununun Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	89
Tablo 52: Kadınların Eşlerinin Alkol Sorununun Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	90
Tablo 53: Kadınların Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	91
Tablo 54: Kadınların Eşlerinin Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	92
Tablo 55: Kadınların Ailelere Yönelik Psikolojik Hizmetlerden Yararlanma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	93
Tablo 56: Kadınların ADÖ ve EYÖ Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearmen Korelasyon Analizi Sonuçları.....	95

ŞEKİLLER DİZİNİ:

Şekil 1. Kuramsal Çerçeve Ana Hattı.....	3
Şekil 2. Yöntem Ana Hattı.....	36
Şekil 3. Bulgular ve Yorum Ana Hattı.....	43
Şekil 4. Sonuç ve Öneriler Ana Hattı.....	97

GİRİŞ

Evlilik her bireyin hayatında önemli bir karar ve yaşam olayıdır. Evlilikle birlikte ortaya bir aile kurumu çıkmaktadır. İnsanın dünyaya gelmesi, büyümesi, kişiliğinin gelişmesi vb. süreçler aile ortamında gerçekleştiği için aile kurumunun ikame edilmesi olanaklı değildir. Evlilik ve aile ilişkileri, bireylerin yaşamında önemli bir etkiye sahiptir; bu nedenle aile ve evlilik ilişkilerini konu edinen araştırmalar yaygın bir şekilde çalışılmaktadır.

Evlilik, öncelikle neslin devamı için cinsel birlik olarak, sonrasında ise sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik beklentilerin getirdiği hak ve görevler de göz önünde bulundurularak aile üyelerinin kişiliğinin gelişmesine ve mutlu olmasına imkan veren bir birlik olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda evliliğin karşılıklı cinsel doyumun ve neslin devamını sağlamanın yanı sıra birlikteliği ve dayanışmayı sağlamasında önemli bir görev yaptığı görülmektedir.

Evlilikle beraber bir aile kurulmaktadır. Ailenin dinamik yapıya sahip olmasından dolayı farklı açılardan aile tanımlamaları yapılmıştır. Bunların; aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup, sosyal ve ekonomik bir birlik, sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak örgüt, üyelerin birçok ihtiyacını karşılaması ve yürütülmesinde sistemleştirilmiş birçok kuralı bulunan sosyal bir kurum ve sosyal yapının ana unsurlarından biri olarak farklı kategorilerde ele alındığını görmekteyiz. Yapılan tanımlamalar, içeriğin ön plana aldığı perspektif açısından farklılaşmıştır.

Ailenin temel işlevleri zamanla hiç değişmemiştir ve günümüzde aile, hem kendi üyeleri hem de toplum için önemli görevleri üstlenmektedir. “Nesillerin devamı, çocukların yetiştirilmesi, şahsiyetin kazandırılması, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması, sosyal, kültürel, psikolojik ahengin aile fertlerine sağlanması, tam güven içinde fertlerine yuva içi sığınma kurulması” gibi işlevleri, ailenin temel işlevleridir (Nirun, 1994:150, akt. Kır, 2011, s.385). Günümüzde ailenin psikolojik işlevleri daha çok önemsenmektedir ve daha çok ön plana çıkmaktadır.

Günümüzde yoğun etkileşim ve değişimin yaşandığı dönemde mutlu bir evlilik ilişkisini sürdürmek için başta ebeveynler olmak üzere tüm aile üyelerine büyük sorumluluklar

düşmektedir. Doğal olarak toplumda işlevsel ve işlevsiz aileler yer almaktadır. Ne var ki birçok faktör nedeniyle aile kendi varlığını zor koşullarda devam ettirmektedir. Makro düzeyde, toplumda yaşanan sanayileşme, endüstrileşme, modernleşme, kentleşme süreçleri ailenin yapısını ve işlevini etkilemiş olup, ailenin yaşamı sürdürmede ve uyum sağlamada zorluklar yaratmaktadır. Özellikle yoksul aileleri toplum problemleri daha derinden etkilemektedir. Yoksulluğun getirdiği kısıtlı koşullar ailenin evliliğinden doyum almasını ve işlevlerini sağlamasını olumsuz etkilemektedir.

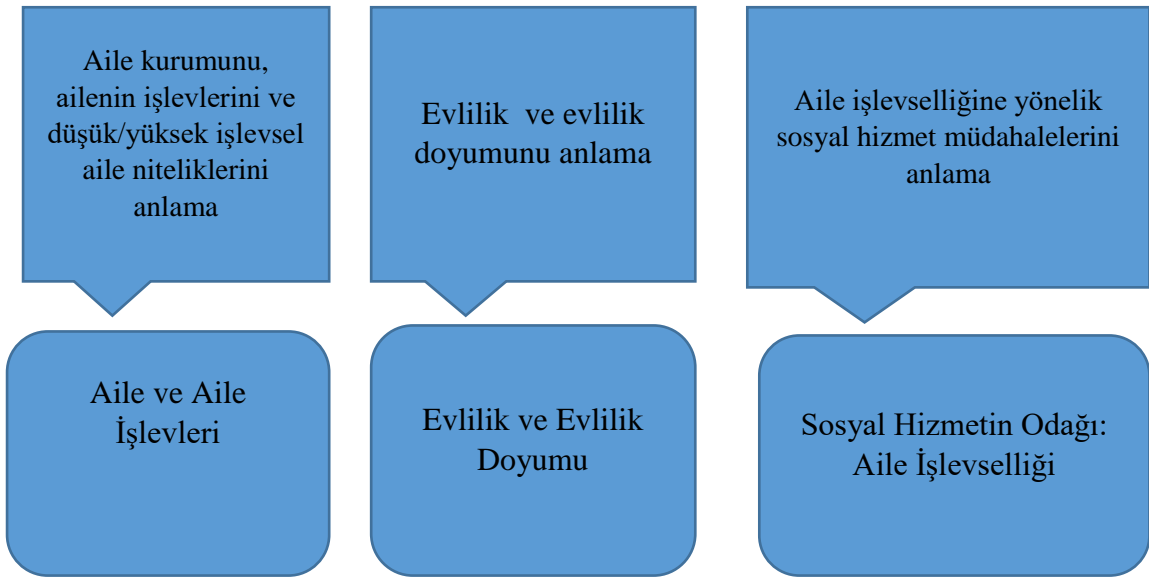
Günümüzde sosyal refah kurumunun gelişmesiyle birlikte dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçları önemsenebilmeye başlamıştır. Artan sıklıkla, ekonomik alanın yanı sıra sosyal alanın da dikkate alınması gerektiği gündeme getirilmektedir. Ayrıca parasal müdahalelerin yanında psikososyal müdahalelerin önemi de artmaktadır. Psikososyal destek programlarında çiftlere çatışma ve uyumsuzluk süreçleri ile baş etme yöntemlerinin öğretilmesi, problemleri çözüm yönünde çözmesi, gelecekte yaşanabilecek problemler için hazırlık yapılması amaçlanmaktadır.

“Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doyumu İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi” başlığını taşıyan bu çalışma, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilik doyumunu ile aile işlevlerinin ne seviyede ve aralarındaki ilişkinin nasıl olduğunu; evlilik doyumunu ile aile işlevlerinin sosyo-demografik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesini amaçlamıştır.

BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevlerini ve evlilik doyumunu tespit etme çabasında olan bu çalışmanın kuramsal çerçevesinde 3 ana başlık üzerinde durulmuştur. Bunlar: 1) Aile ve Aile İşlevleri, 2) Evlilik ve Evlilik Doyumu, 3) Sosyal Hizmetin Odağı: Aile İşlevselliğidir.

Şekil 1. Kuramsal Çerçeve Ana Hattı

1.1. AİLE VE AİLE İŞLEVLERİ

Çalışmanın bu bölümünde, aile tanımlarına, yapısal - fonksiyonel yaklaşıma, aile işlevleri kapsamına, işlevi yüksek ve düşük ailelerin niteliklerine yer verilmiştir.

1.1.1. Aile Tanımları

İnsanoğlu tarihin ilk dönemlerinden günümüze değin uzanan serüveninde doğumıyla birlikte içinde bulunduğu ilk grup aile olduğu gibi ölümüne kadar da sürekli bir aile grubunun üyesidir (Taylan, 2013). Ailesiz toplum yoktur. Bütün toplumlarda görülmektedir ki ailenin yerini hiçbir kurum tutamamaktadır. Bazı materyalist sosyologlar, insanlığın ilk devirlerinde ailesiz bir yaşama hali olduğunu iddia etmişler ise

de bilimsel araştırmalar insanlığın ailesiz bir devri olmadığını göstermektedir (Erz, 1998).

Bununla birlikte, her zaman var olsa da ailenin evrensel bir tanımı henüz yapılmamıştır. Ailenin dinamik bir yapıya sahip olduğundan dolayı farklı açılardan tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlarda ailenin aile yeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup, sosyal ve ekonomik bir birlik, sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak örgüt, üyelerin birçok ihtiyaını karşılaması ve yürütülmesinde sistemleştirilmiş ve birçok kuralları bulunan sosyal bir kurum gibi ailenin farklı kategorilerde ele alındığını görülmektedir (Gökçe, 1991). Ancak bu farklı kategoriler içindeki tanımlamalar birbirinden ayrı değildir. 20. yüzyılında yapılan aile tanımlamaları günümüzde de kullanılmakta ve güncelliğini kaybetmemektedir. Bunlar aşağıdaki tabloda kısaca özetlenebilir:

Tablo 1. Aile Tanımları

Yazar	Ailenin Tanımı	Tanımda Vurgulanan Noktalar
Maciver ve Page (1965, s.238, akt. Gökçe, 1991, s.206)	“seks ilişkilerine dayalı ocuk sahibi olma ve bu çocukların yetiştirme özellikleri gösteren bir grup”	Seks ilişkileri, ocuk sahibi olmak
Sumner ve Keller (1966; akt. Ayan, Beder-Şen, Yurtkuran, nal, 2002, s.4)	“en az iki neslin bir arada bulunduğu, kan bağı ile karakterize edilen küçük bir sosyal rgt”	Kan bağı ile kurulma
Winch (1965, s.84, akt. Gökçe, 1991, s.206)	“kuşak ilişkilerine göre ana, baba ve çocuktan meydana gelen bir sosyal grup”	bugünkü çekirdek ailenin tanımı
Nimkoff (akt. Koenig, 1966, s.129, akt. Gökçe, 1991, s.206)	“karı-koca-çocuklardan veya sadece karı kocadan kurulu az	ocuk sahibi olmayan aile

	veya çok devamlılık gösteren bir birlik”	
Şahinkaya (1990, s.170)	kan veya evlatlık edinme bağları ile birbirlerine bağlanmış; aynı evde oturan aynı geliri paylaşan ve oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde birbirlerine etki yaparak belirli bir görgüyü meydana getirip nesilden nesile devam ettiren insanların topluluğu”	evlat edinme bağı ile kurulan aile
DPT Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu (1989, akt. Bulut, 1993,2)	“Aile, kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir”	ailenin toplumsal yükümlülükleri

Yapılan tanımlarda ailenin ön plana çıkan belli başlı unsurların şu şekilde genellendiği görülmektedir (Ayan vd., 2002):

- cinsel ilişki;
- bu ilişkinin biyolojik, sosyolojik, dini, hukuki/kanuni /meşrutiyeti;
- bu ilişkiden doğan ve geçen kan bağı ile bağlı kuşaklar;
- bu kuşaklar ve aile üyeleri arasındaki toplumsal ilişkilerde süreklilik ve bunun gereği olan toplumsallaşma ve meşrulaştırma süreçleri.

Görüldüğü gibi aile tanımlamalarda aileye ait esas özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak günümüzde farklı aile tiplerinin çıkması nedeniyle bazı aile özelliklerinin genel aile tanımına uymadığı söylenmektedir (Zastrow, 2010). Örneğin:

- iki üvey çocuk büyüten ve yıllardır aynı evde yaşayan karı koca, ya da çocuğu evlat edinen bekâr bir kişi,
- resmi nikahı yapmayan ama yıllardır sevgili olarak birlikte yaşayan bir erkek ve bir kadın,
- evli çiftlerden birinin, askerlik görevi, hapis cezası gibi nedenlerle evinden uzakta yaşadığı bir aile,
- evlilik dışı bir çocuğa sahip olmak

vb. gibi durumlar aile tanımlarına bazı eklemeler yapmaktadır.

Aile kurumu ne kadar eski olsa da toplumda yaşanan tüm değişimler onu doğrudan etkilemektedir. Geçmişten günümüze ailenin değişen birçok tarafı görülmektedir. Örneğin, sanayi öncesi toplumda ailenin tipik özelliklerinin arasında evliliklerin daimi olması; yetişkin çağa gelenlerin evlenmeleri beklenmesi; ailenin çıkarları bireyin kendi çıkarlarından üstün tutması beklenmesi; evlilik öncesi ilişkilerin yasaklanması; evli çiftlerden çocuk sahibi beklenmesi; babanın aileyi yöneten kişi olarak kabul edilmesi; aile üyelerinin onun kararlarına uyması ve saygı duyması gibi özellikler varmıştır (Zastrow, 2010). Sanayi süreci aile yapısında büyük değişikliklere neden olmuştur. Kentleşme sürecinden etkilenen aileler parçalanmış, çocuklar ekonomik yük durumuna gelmiş ve bu bağlamda çekirdek aile ortaya çıkmış, kadınlar toplumda aktif rol oynamaya başlamış, devlet kurumlarının aile sorunlarına müdahale etmeye başlamıştır.

Sonuç olarak, insanoğlu, tarihin ilk dönemlerinden beri bir aile hayatını benimsemiştir. Ailesiz bir toplumun olmadığı ve ailenin yerini hiçbir kurumun tutamadığı söylenmektedir. Ancak toplumda yaşanan değişimler aile tanımını, yapısını, işlevlerini etkilemektedir. Ayrıca farklı kültürlerde farklı aile yapıları görülmektedir. Günümüzde ailenin tanımlanmasında aile bireylerin psikolojik ve sosyal gereksinimlerinin karşılanması, topluma uyum ve katılımlarının sağlanması vurgulanmaktadır.

Sonraki başlık altında yapısal - fonksiyonel yaklaşımı açısından aile yapısına değinilecektir.

1.1.2. Yapısal-Fonksiyonel Yaklaşım

Ailenin yapısı ve işlevleri birçok kuram çerçevesinde irdelenmiştir. Genel olarak bakıldığında, simgesel - ilişkisel yaklaşım, çatışmacı yaklaşım, bilişimci yaklaşım, sembolik - etkileşimsel yaklaşım, gelişimsel yaklaşım, açık sistem yaklaşım, davranışçı yaklaşım, tarihsel ve evrimci yaklaşım vb. temel sosyoloji ve psikoloji disiplinleri kaynaklı yaklaşımların yer aldığı görülmektedir. Örneğin, Hallaç ve Öz (2014), ailenin yapısı ve işlevlerinin *Aile Teori Modelleri* (aileyi anlamak ve değerlendirmek) ve *Aile Terapi Modelleri* (müdahale etmek) çerçevesinde ele alındığını ifade etmektedir. Ve bu modellerde temel üç yaklaşım yer almaktadır:

1. *yapısal - fonksiyonel yaklaşım,*
2. *sembolik etkileşimsel yaklaşım,*
3. *gelişimsel yaklaşımdır.*

Bulut (1993), aile sistemini açıklamada,

- *Davranış Dinamiği Modeli* (aile üyeleri birbiriyle bağlıdır),
- *Fonksiyonel Olmayan Aile Modeli* (aileler işlevleri yerine getirme-getirmeme bağlamında ele alınır),
- *Teşhis Aile İşlevlerini Değerlendirme Modeli* (aile bir bütün olarak teşhis edilmeye çalışılır),
- *Tedavi Aile Modelinden* (aileye işlevsellik kazandırır) söz etmiştir.

Araştırmacılara göre, aile fonksiyonları incelenmesi konusunda yapısal - fonksiyonel yaklaşımının en yaygın yaklaşım olma özelliği taşımaktadır. Yapısal - fonksiyonel yaklaşım toplum yapısının birbiriyle bağıntılı öğelerden oluştuğunu ve her öğenin bir işlevinin bulunduğunu, öğeler ve işlevlerin birbirlerini etkilediğini, öğelerden birinde oluşacak aksaklığın tüm sistemi etkileyeceğini varsaymaktadır (Alacahan, 2010). Yapısal - fonksiyonel yaklaşımının temel ilkeleri şu şekilde özetlenmektedir (Berkey KM, Hanson SMH, 1991, akt. Hallaç, Öz, 2014):

- Aile sistemi, daha geniş bir üst sistemin parçasıdır ve birçok alt sistemden oluşmaktadır.
- Aile bir bütün olarak parçalarından daha büyüktür.
- Aile üyelerindeki değişim tüm aile üyelerini etkilemektedir.

- Aile değişim ve durgunluk arasında denge kurabilmektedir.
- Aile üyelerinin davranışı lineerden (doğrusal) çok sirküler (döngüsel) kullanıldığında daha yararlıdır.

Yukarıda bahsedildiği gibi her bir aile üyesi bir alt sistem olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal yapının bir parçası olan ailenin; din, devlet, hukuk gibi sistemlerinde toplumsal görevlerinden bahsedilmektedir (Alacahan, 2010).

Böylece yapısal - fonksiyonel yaklaşım aileyi en etkili biçimde açıklamaktadır. Aileyi açık sosyal sistem olarak tanımlayan yapısal - fonksiyonel yaklaşımına göre, ailenin toplum kurumlarıyla olan ilişkisi aile işlevlerini biçimlendirmektedir ve aile içindeki iletişim biçimi de toplumsal alanına yansımaktadır.

Sonraki başlık altında aile işlevleri kapsamlı bir şekilde açıklanacaktır.

1.1.3. Aile İşlevlerinin Kapsamı

Dünyaya gelen her birey gerek bireysel alanda gerek toplumsal alanda ihtiyaç duyacağı kazanımları ilk önce aile ortamında elde etmektedir. “Toplumlar en eski çağlardan beri varlıklarını sürdürebilmenin en sağlam yolunu bu meşrulukta bulmuşlardır” (Sezal, 2002, akt. Şentürk, 2008, s.10). Aile, çok önemli bir kurum olarak toplumda birçok işleve sahiptir.

Günümüzde ailenin psikolojik tatmini sağlayan bir kuruma dönüştüğü ifade edilmektedir. Bugünkü modern ailenin temel işlevi, aile üyelerinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve psikolojik gelişimini sağlamak olarak belirlenmektedir (Yıldırım, 2005). Günümüzde genel olarak ailelerin nüfusu azaldığı için çocukların ekonomik - faydacı değerinin düşüşü ve psikolojik değerinin yükselişi gözlemlenmektedir (Kağıtçıbaşı, 2003). Dolayısıyla aile kendi bireyelerine psikolojik ihtiyaçları karşılamada, kimlik oluşturmada, rolleri öğretmede, aile içinde bir statü kazandırmada vb. daha etkili hale gelmiştir.

Aile işlevlerinin neler kapsadığı yazarlarca ele alınmıştır. 20. yüzyılda aile konulu araştırmalarda ailenin temel işlevleri belirlenmeye çalışılmıştır. Murdock, Lundberg ve Yorburg, ailenin işlevlerini; ekonomik, cinsel davranış - üreme ve çocukların bakımı ile sosyalleşme işlevi; Ackerman, yiyecek, barınma ve dış tehlikelere karşı korunmayı

sağlayan birlik ve beraberlik, etkili aile ilişkilerinin yarattığı doyum; cinsel olgunlaşmayı sağlayacak seks rol kalıbı, sosyal sorumluluğu kabullenme ve sosyal rolleri öğrenme ile kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı destekleme işlevi; Ogburn, çocukların eğitimini sağlamak, din eğitimi vermek, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak işlevi şeklinde ifade etmişlerdir (akt. Bulut, 1993, s.3).

Ailenin temel işlevleri cinsel doyumunun ve insan neslinin devamını sağlanmak; çocuğu yetiştirmek ve büyütmek; aile üyelerine bakım, sevgi, gelişme sağlamak olarak sayılabilir. Fakat ailenin işlevleri, zaman içinde gelişme aşamalarına ve ailenin yaşam döngüsüne göre farklılık göstermektedir. Özen'e göre (1987), toplumun gelişmesine göre aile daha fazla veya daha az fonksiyonel olmaktadır. Yavaş değişmekte olan toplumlarda, aile fazla fonksiyonel olmaktadır, yani, toplumun varlığını sürdürmesi için gerekli fonksiyonların çoğunu veya hepsini yerine getirmektedir. Hızla değişen toplumlarda ise aile, daha az fonksiyoneldir, yani, aile birçok işlevlerini topluma devretmektedir.

Sosyoloji alanında işlevsel yaklaşımın temsilcilerinden biri Parsons, “çekirdek ailenin çocukların toplumaşması ve aile üyelerinin kişisel ihtiyaçlarının karşılanması için uzmanlaştığını” ifade etmiştir (Barret, 1980, akt. Ecevit, 1993, s.11). Parsons, ailenin iki ana işlevini olduğunu ve bu işlevlerin bütün toplumdaki aileler için geçerliliğini ifade etmiştir. Bunlar: “çocukların birincil toplumaşması” ve “yetişkin kişiliklerinin istikrarının sağlanmasıdır”.

Özgüven (2010), ailenin evrensel olarak kabul gören dört işlevi belirtmiştir. Bunlar: 1.aileyi oluşturan bireylerin toplumun onayladığı seks ilişkisini yerine getirmek ve üremeyi temin etmek, 2. erkek ve kadın arasındaki ekonomik işbirliği sağlamak, 3. sıcak ve sevgi dolu bir ortam içinde yeni neslin büyütülmesi, 4.yetişmekte olan gencin sosyalleşmesi ve kültürlenmesidir.

Türkiye’de 1980’lerde aile sorunlarının vurgulanmasıyla Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu’nun Raporunda (1995) “ailenin işlevleri; kolaylaştırıcı, arabulucu, uyum sağlayıcı ve birbirlerinden farklı yetenek ve potansiyele sahip üyeler için koruyucu” olarak ifade edilmiştir (akt. Demircioğlu, Tezel Şahin, Günindi, 2011, s.95). Söz konusu raporda ailenin temel görevleri üyelerinin kapasitelerini geliştirmek, çocukların sosyalizasyonunu gerçekleştirmek, üyelerin işlevselliklerini sürdürdükleri organizasyonların taleplerini karşılamada yardımcı olmak, ailenin refahı için gerekli olan

fiziksel ve ruhsal çevreyi oluşturarak üyelerin doyum sağlarnasını temin etmek olarak belirlenmiştir.

Görüldüğü gibi aile işlevlerinin içeriğı belirlemede benzer tanımlar yer almaktadır. Günümüzde ailenin işlevleri daralmış ve psikolojik işlevleri daha çok önem kazanmıştır. Tezcan (1985), Kır (2011) araştırmacılar benzer sınıflandırmalardan hareketle aile işlevlerinin kapsamlı bir özetini yapmışlardır. Bu bilgilerden yola çıkarak aile işlevleri şu şekilde özetlenmektedir:

1. Ailenin Biyolojik (Üreme) İşlevi

Biyolojik işlevin içinde *cinsel güdüyü doyurma, neslin devamını sağlama işlevi ve koruyuculuk işlevi* yer almaktadır.

Evliliğın temelinde kadın ile erkeğın meşru yoldan cinsel güdüyü doyurmasının sağlanması yatmaktadır, nikâh da sosyal ve yasal açıdan bunu meşrulaştırmıştır. Nikah sayesinde “çocuk yapmak, yetiştirmek ve kendi nesillerini üretmek” ihtiyaçlar da karşılanmaktadır (Özgüven, 2000, s. 19–20, akt. Kır, 2011, s.385). Ancak cinsel davranışların evlilik aracılığıyla düzenlenmesine rağmen düzensiz bir cinsel hayat, evlilik dışı cinsel davranışlar, ebeveynleri belli olmayan çocukların dünyaya gelmesi (Zastrow, 2010) gibi olgular toplumda yer almaktadır. Ailenin koruyuculuk işlevi, kendi varlığını ve insanlığın varlığını korumakla ilgilidir.

2. Ailenin Ekonomik İşlevi

Ekonomik işlevi, aileyi, toplumun en küçük üretim ve tüketim birimi olarak nitelendirmektedir. Modern çağı kadınların iş hayatına katılmaya ve ekonomik bağımsızlığını kazanmaya başlatmıştır. Ancak dezavantajlı ailelerde kadının çalışması tam söz konusu değildir. Ayrıca bu ailelerde çocukların ailenin ihtiyaçları karşılamak için çalışması/çalıştırılması ailenin üretimine katkı sağlamak anlamına gelmektedir.

3. Ailenin Eğitim İşlevi

Ailenin verdiği temel eğitimi bireyi bedensel, zihinsel ve duygusal yönden geliştirmektedir. Kültür değerler, mesleksel bilgiler, dini bilgiler, ana dil, öz kimlik, tutum ve davranışlar, beceri, erkeklik ve kadınlık kavramları, cinsel ve sosyal roller vb. aile içinde benimsenmekte ve öğretilmektedir. Aile bu açıdan bakıldığında bir sosyalleştirme

aracı ve okul görevi yapmaktadır (Sayın, 1990, akt. Taylan, 2013). Dolayısıyla çocuk eğitiminde ailenin sosyo-ekonomik durumu, eğitim ve kültür düzeyi ciddi faktörlerdir.

Günümüzde ailenin eğitim görevinin bir kısmını toplum üstlenmiştir. Ayrıca sosyo-psikolojik hizmetlerinin yayılmasıyla birlikte anne babaların aile içi ilişkiler konusunda bilgilere ve hizmetlere ulaşma imkânı artmıştır. Bu konuda birçok profesyonel elemanın yardımıyla daha etkin biçimde eğitim görevini yerine getirme imkânı sunulmaktadır. Günümüzde ortaöğretimin mecburi olması ve eğitimin yayılması nedeniyle yeni tip aileler eğitim konusunda eskiye nazaran daha ilgili ve bilgilidir. Ancak yoksul ailelerde bilgi yokluğu söz konusudur. Ayrıca erken yaşta evlenmeler, özellikle kızların okuldan ayrılmaları, eğitime ihtiyaçlarının karşılanması açısından olumsuz etki yaratmaktadır.

4. Ailenin Psikolojik İşlevi

Aile yoğun bir duygusal alışverişin gerçekleştiği bir ortam olduğundan dolayı aile, aile bireylerine yeterli *psikolojik tatmin sağlamak işlevine* sahiptir (Taylan, 2013).

Aile, diğer işlevlerine nazaran duygusal işlevini tamamen kendisi sürdürmektedir ve bireyler sevgi ve duygusal ihtiyaçlarının büyük bir kısmını aile ortamında karşılamaktadır (Zastrow, 2010). Bu işlev ailenin diğer işlevlerine nazaran çok az değişmiştir (Tezcan, 1985). *Sevgi işlevine* göre, “sevgi” “evlilik ilişkileri içinde ancak doyuma ulaşır, taraflar kendilerini eşlerine adar, acı ve tatlı yaşantılarını paylaşır ve birlikte bulunmaktan büyük bir haz duyarlar” (Özgül, 2000, akt. Kır, 2011, s.387).

5. Ailenin Toplumsal İşlevi

Toplumdaki her birey “gerçek kişiliğini ancak diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurarak oluşturmaktadır” (Acar, 1990, akt. Kır, 2011, s.388) düşüncesinden toplumda önemli işlevleri de aile üstlenmiştir. Ailenin *güvenlik işlevi*, aile üyelerinin güven içinde hissetmelerinin sağlanmasıdır. Ailenin *toplumlaştırma işlevi*, aile üyelerine kazandırılan “sosyal beyin” ile aile üyelerinin toplumun beklentilerine uyumlu ve yararlı bir varlık haline gelmelerini sağlamakla ilişkilidir. Ailenin *bağlılık ihtiyacını doyurma işlevi*, bir gruba “ait olma”, “mensup olma” duygusunu tatmin etmektedir. *Sosyal statü sağlama işlevi*, üyelerine statü ve saygınlık kazandırmaktadır (Kır, 2011).

Aile bir sosyal kurum olarak, aile üyelerinin davranışlarını toplum normlarına uyuyarak aile içi kuralları ile denetim altında tutmaya çalışmaktadır ve böylece *toplumsal denetim*

işlevini yerine getirmektedir. Aile, *eş seçme ve yuva kurma işlevi* ile kendi çocuklarının eş seçmesinde ve yuva kurmasında yardımcı olmak, sorumluluk ve görev olarak görmektedir (Kır, 2011).

Aile üyeleri acı ve tatlı yaşantıları paylaşarak *paylaşma işlevini* gerçekleştirmektedir. Aile, kendi üyeleriyle birlikte eğlenerek ve dinlenerek *boş zamanları değerlendirme işlevine* sahiptir (Kır, 2011). Ailenin *siyasal işlevi*, hem mevcut düzeni koruyan hem de yenilikçi değişime açık vatandaşı yetiştirmek, siyasal kurumları etkilemek, demokrasinin gelişmesini sağlamaktır (Tezcan, 1996).

6. Ailenin Kültürel İşlevi

Aile, *milli kültürü yaşatma ve aktarma işlevi* vasıtasıyla kültür aktarımının en önemli araçlarıyla (bilgi, deneyim, dil) nesilden nesile kültür değerlerini yaşatmaktadır (Kır, 2011). *Dini işlevinde* aile, ona itikat, ibadet, ahlak ve muamelat gibi dini bilgileri kazandırmak, hayat için zaruri olan temel bilgileri öğretmekle sorumludur (Canan; 2009, akt. Kır, 2011).

Görüldüğü gibi aile, aile kurumunun meydana gelmesinden itibaren birçok işlev üstlenmiştir. Ailenin meydana gelişi konusunda da aile modelinin gelişmesine tesir eden cinsi güdüler, neslin devamı, ekonomik ihtiyaçlar gibi üç özellik üzerinde durulması görülmektedir. Ancak toplumda meydana gelen değişimler aileyi iki ayrı yönde etkilediği ifade edilmiştir: 1. bir takım sosyal kurumlarının meydana gelmesi ile ailenin işlevlerinin farklılaşması; 2. toplumsal sorunların aile içi sorunlara yol açmasıdır (Gökçe, 1991).

Sonuç olarak aile, toplumda yaşanan değişimlere uyum sağlamak üzere dinamik bir yapıya sahip olup açık bir sistem olmaktadır. Dolayısıyla toplumda zaman içerisinde meydana gelen değişimler ailenin de değişmelerine neden olmaktadır. Aile üzerinde birçok araştırma yapılmasına rağmen aile araştırmaların konusu hala olmaktadır. Ayrıca günümüzde farklı aile türlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte araştırılması gereken yeni sorunlar ve konular araştırmalarda yer almaktadır. Aile çok yönlü bir kurum olduğundan dolayı birçok işlev üstlenmektedir. Ancak görüldüğü gibi günümüzde aile işlevleri daralmış, aile işlevlerinin bir kısmı çeşitli kuruluşlarla paylaşılmıştır. Fakat aile, işlevlerini tümüyle terk etmemiştir ve biyolojik, sosyalleşme ve sevgi, bu üç görevi aile dışındaki kurumlar tarafından tam temin edilemediği belirlenmektedir. Günümüzde aile

kurumunun psikolojik tatmini sağlayan bir kurumuna dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda ailenin psikolojik işlevleri ön plana çıkmaktadır. Sonraki başlık altında ailenin işlevleri yerine getirip getirmemesi açısından işlevsel ve işlevsiz ailelerin özelliklerine değinilecektir.

1.1.4. İşlevi Yüksek ve Düşük Ailelerin Görünümü

Günümüzde psikoterapi, psikoloji, sosyal hizmet gibi insan odaklı disiplinlerin uygulama alanlarında “*işlevsel*” ve “*işlevsiz aileler*” kavramına sık sık rastlanmaktadır. Aile işlevlerini beklenen düzeyde yerine getiren aile *işlevsel* ya da *sağlıklı aile* olarak tanımlanmaktadır. İşlevlerini beklenen düzeyde yerine getirmeyen aile ise *işlevsiz* ya da *sağlıksız aile* olarak tanımlanmaktadır.

Her aile devamlı bir etkileşim ve uyum içerisinde bulunmasından ve her aile üyesinin farklı kişilik yapısına ve isteklerine sahip olmasından dolayı her ailenin işlevsel hale gelmesinde doğal olarak zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle ailenin işlevsel ve işlevsiz olması ailenin sosyo-ekonomik özelliklerine, toplumdaki hizmet ve olanaklara, aile üyelerinin kalıtsal özelliklerine, kişiliklerine, aile içi ilişkilerin dinamik yapısına gibi çeşitli etmenlere bağlıdır (Özgüven, 2010).

McMaster modelinde 5 temel işlevi gerçekleştirme düzeyine göre aileler sağlıklı ya da sağlıksız olarak tanımlanır. Bu temel işlev alanları; aile sorunlarının çözümü, aile içi iletişim, rol dağılımı, duyguları gösterme ve karşılık verebilme, davranış denetimidir (Ünal, 2009). Bulut’un (1993) çalışmasında da birçok araştırmacı tarafından işlevsel ve işlevsiz ailelerin nitelikleri ortaya koyulmuştur. Bu nitelikler kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Tablo 2. İşlevi Yüksek ve Düşük Ailelerin Nitelikleri

Yapı	Sağlıklı Özellik	Sağlıksız Özellik
İletişim	açık, olumlu, destekleyici, her şey açıkça konuşulur	bozuk, kopuk, açık değil, az, eksik
Roller	uyumlu	dağınık

İlişkileri	sürekli	iç içe geçmiş ya da birbirinden kopuk; kapalı
Çözüm kapasitesi	Çözüm yönünde, demokratik tutum	eksik, büyütme yönünde, otorite tutum
Saygı	karşılıklı	az
Amaçlar ve değerler	ortak	her aile üyesinin farklı
Otorite yapısı	esnek otorite, otorite paylaşılır, katı kuralları, aşırı kontrol ve üstünlük bulunmuyor	kurallara bağlı oluyorlar ya da kurallar hiç konuşulmuyor ve uygulanmıyor
Yakınlık	aile üyeleri birbirine yakın, birbirlerine önem verirler, bireysel fikirlere ve kişisel farklılıklara saygı duyuyorlar, özel ilgilerine saygılı, birlikte olmaktan zevk alır	gerçek bir yakınlık duymuyor ve birbirlerine olumsuz duygular besliyorlar, davranışları sahte, egoizm, duygusal bağları zayıf; duygular konuşulmaz ve paylaşılmaz
Bireysel özgürlük	Korunur, herkes kendi haklarını ve özgürlüğünü bilir, bireysel farklılıklar hoş karşılanır ve bu farklılıklar cesaretlendirilir	Aile üyeleri özgür bireyleri olarak algılanmıyor
Sorumluluk	eve, çocuklara karşı sorumlu davranılır birbirlerinin sağlığı ve iyiliği için işbirliği yapılır	zayıf, sorumlulardan kaçma
Duyguları paylaşma	olumlu ve olumsuz duyguları açık ve içten paylaşılır	duygular gösterilmez, kapalı

Ebert Stinnett ve Defain (1985, akt. Özgüven, 2010) bu özelliklerinin yanı sıra mizah duygusunu (aile üyelerinin ailedeki olay ve yaşantılarla ilgili olarak şakalaşma ve espri yapma yeteneğine sahip olmak), karşılıklı takdir duygularını ifade etme (ödüllendirici bir tutumla ilgilenme, takdir etme ve beğenilerini ifade etme) eklemiştir. Belirtilen bu sağlıklı niteliklerinin ailede olumlu ve sağlıklı bir ortam yarattığı ileri sürülmektedir.

Sonuç olarak işlevsel ve işlevsiz aile yapıları ile ilgili yapılan açıklamalara bakıldığında, ailenin işlevsel veya işlevsiz olup olmaması iletişim becerisi, çözüm kapasitesi, duyguların paylaşılması, kişilerarası ilişkileri, karşılıklı saygı, işbirliği niteliği açısından değerlendirilmektedir. İşlevi yüksek olan aile, ideal aile anlamına gelmemektedir. Söz konusu aile her aile gibi sorunları ve zorlukları yaşamaktadır. Ancak güçlük ve sıkıntıların üstesinden gelebilme kapasitesine sahip olup aile bütünlüğünü ve işlevselliğini koruyabilmektedir. Ailenin işlevsel/işlevsiz hale gelmesinde ekonomik özellikleri, topluma sunulan hizmetleri, aile üyelerinin kalımsal özellikleri, kişilik yapıları vb. önemli rol oynamaktadır.

Sonraki başlık altında evlilik ve evlilik doyumu ele alınacaktır.

1.2. EVLİLİK VE EVLİLİK DOYUMU

Çalışmanın bu bölümünde, evlilik tanımına, evlilik doyumu ile ilgili kavramlara, sonrasında ise evlilik doyumunu etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

1.2.1. Evlilik Tanımları

Aile birliğinin gerçekleşmesi, evlilikle başlar. “Aile bir grup veya örgüt, evlilik ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir” (Özgüven, 2010). Literatürde evliliğin birçok tanımı yer almaktadır. Genel tanıma göre, evlilik, “iki yetişkin insan arasında toplum tarafından onaylanan bir cinsel birliktir” (Giddens, Duneier, Appelbaum, 1996, akt. Beşpınar, 2014, s.112). Ingoldsby (2006, akt. Beşpınar, 2014, s.112), “evliliği beraberinde ekonomik ve psikolojik beklentileri de getiren kültürel olarak onaylanmış cinsel ilişki” olarak tanımlayıp evliliğin kültürel, ekonomik ve psikolojik yönlerini vurgulamaktadır. Saxton’un (1982, akt. Yalçın, 2014) tanımında evliliğin neslin devamını sağlama ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirme özelliği vurgulanmaktadır.

Evliliğin insan kişiliğine katan değer açısından tanımlar mevcuttur. Flowers'a göre (1993), evlilik, “bireyin benliğini başkasının benliği ile birleşmesine imkân veren, kişiliğin gelişmesi ve mutlu olmasını sağlayan bir kurumdur”. Glenn (1991) de evliliği, “bireyin mutluluğunu sağlayan ve kişiliğinin gelişiminde önemli bir rol oynayan bir birim” olarak tanımlamıştır (akt. Yeşiltepe, 2011, akt. Çelebi, Nedim Bal, 2015, s.309).

Türk Medeni Kanunu'nun 185. Maddesinde evlilik “Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Medeni Kanunu, 2001).

Evlilik, bireylerin çift olmasıyla başlamaktadır. Eşin nasıl seçildiği toplumdaki topluma değişmektedir. Batı toplumlarında evlilik için kişisel tercih, olgunluk, cinsel sadakat önemsenmekteyken; Doğu toplumlarında ise eş seçiminde daha çok ailelerin isteği ve kararı hakim olduğu görülmektedir (Beşpınar, 2014). Nişan, dış dünyaya ve çiftin kendisine, ilişkinin ciddiyeti hakkında bilgi vermekte, nikâh töreni de resmi bir bağın olduğunu ve iki insan arasındaki birlikteliği meşrulaştırdığını göstermektedir (Gedik, 2014).

Evlilik her toplumda görülen en eski ve en yaygın kurum olmasına rağmen evlilik konusunun bilimsel açıdan ele alınması oldukça geç gerçekleştiği, alandaki sistematik çalışmaların başlangıcı ancak 19.yüzyılın ortalarını bulduğu ifade edilmektedir (Kansız, Arkar, 2011). 20. yüzyılında toplumda yaşanan değişmelerle aile ve evlilik kavramlarında birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu bağlamda evliliğin popülerliğinin yitirdiğini, sağlıklı evliliklerin geçmişe göre zor ulaşılabilir nitelikte olduğunu öne süren çalışmalar yapılmıştır. Fakat bunun yanı sıra yapılan diğer çalışmalar birçok genç insan için evlilik ve çocuk sahibi olmanın geleceklerinin önemli bir parçası olduğunu ve halen evliliğin arkadaşlık ve duygusal güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Noller, 2002, akt. Şendil, Korkut, 2008).

Birçok ülkede gerçekleştirilen Dünya Değerler Araştırması'na göre (World Value Survey, 2008), aile tüm dünyada önemli bir kurum olarak görülüp gelişmiş ülkelerde erkeklerin %71'i, kadınların %79'u evlidir (Goodwin, McGill, Chandra, 2009, akt. Çelik, 2015). Araştırma, evlilik ilişkisinin istenen, aranan ve çoğu insan tarafından zorluklara rağmen yürütülmeye çalışılan bir ilişki türü olduğunu göstermektedir. Türkiye'de yapılmış olan araştırmalar, Türk toplumunun evlilik, aile, din ve devlet gibi kurumlara büyük önem atfettiklerini göstermektedir (Bayer, 2013).

Evliliğin birçok önemli avantajlarından söz edilebilir. Öncelikle evlilik, insanların yaşamlarını ve iyilik hallerini etkileyen en önemli deneyimlerden biri olarak kabul

edilmekte, evli bireylerin evli olmayanlara göre daha iyi fiziksel ve ruhsal sağlığa, daha uzun bir yaşam ömrüne, daha fazla gelire, daha fazla ve iyi bir cinsel yaşama sahip oldukları ileri sürülmektedir (Noller, 2002, Stack, Eshleman, 1998, Whitson, ElSheikh, 2003, akt. Şendil, Korkut, 2008). Bunun yanı sıra sorumluluk almak, özgüven ve huzur elde etmek, iffetin korunması ve günahtan sakınma, sinirlerin dengelenmesi, doğum ve neslin çoğalması, toplumsal sağlık ve güvenlik gibi faydalar ifade edilmiştir (Özyürek, 2014). Öte yandan evlilik ilişkisinde yaşanan sorunlar dezavantajları da getirmektedir. Birçok evli çift için büyük aşklarla ve ümitlerle başlayan evliliklerde zaman içinde yaşanan sorunlar hayal kırıklıklarının, huzursuzlukların oluşmasına neden olabilmektedir (Kavuncu, 2011).

Evliliğin dezavantajlarından biri ve aynı zamanda evlilik uyumunun sağlanmamasının da bir göstergesi olarak nitelendirilebilen olgu, boşanmalardır. Evlilik uyumunun araştırılmasının nedenlerinden biri de artan boşanmalardır (O'Leary, 1986, akt. Fıfıloğlu, 1992). Günümüzde katlanılmaz bir evlilik yerine bir boşanma tercih edilmektedir. Başlıca boşanma nedeni olarak (%75) geçimsizlik gelmektedir (Yörükoğlu, 1997, akt. Koçak, Köse, 2015). Boşanmaların üçte birinin evliliğin ilk 5 yılı içinde gerçekleşmesi de (TÜİK, 2017) gençlerin evliliğe hazır olmadan, duygusal açıdan olgunlaşmadan evlenmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Eğitim arttıkça da hiç evlenmemiş ve boşanmış olanların oranı artmaktadır. Boşanmış bireyler tekrar evlenmeyi az düşünmektedir (Beşpınar, 2014). Ancak boşanmalarda artış, eskiye oranla mutsuz evliliklerin arttığı ifade etmemektedir, artık çiftlerin evliliği bitirme konusunda cesaretinin arttığını göstermektedir (Boran, 2003, akt. Akar, 2005).

Sonuç olarak evlilik her toplumda en eski ve en yaygın ilişki türüdür. Evlilik ilişkisi ile toplumun temel birimi olan aile kurulmaktadır. Evlilik öncelikle cinsel birlik olarak, sonrasında kültürel, ekonomik ve psikolojik beklentilerin getirdiği hak ve görevler de göz önünde bulunup aile üyelerin kişiliğinin gelişmesine ve mutlu olmasına imkan veren bir birlik olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda evliliğin karşılıklı cinsel doyumun ve neslin devamını sağlamanın yanı sıra birlikteliği ve dayanışma sağlamasında önemli görev yaptığı görülmektedir. Ayrıca evlilik sadece kadın ve erkek arasında birlikle sınırlı kalmayıp çocuk ile akrabalık ilişkilerinin yoğun yaşanan ortamdır. Günümüzde toplumda yaşanan süreçlerin etkisinden dolayı evlilik kavramında birçok değişiklikler yaşanmaktadır. Evliliğin popülerliğini yitirmesi, resmi evliliğin benimsenmemesi,

boşanmaların artması vb. olgular toplumsal hayatta yer almaktadır. Dolayısıyla evliliğin avantajlı ve dezavantajlı yönleri söz konusudur. Ancak gene de evlilik, istenen, aranan ve çoğu insan tarafından yaşanılabilir ve zorluklara rağmen yürütülmeye çalışılan bir ilişki türü olarak kalmaya devam etmektedir.

Sonraki başlık altında evlilik doyumunun tanımı açıklanacaktır.

1.2.2. Evlilik Doyumu: Tanımı ve Kapsamı

Evlilik doyumu en çok incelenen konulardan biri olmasına rağmen literatürde bariz bir biçimde tanımlanmış bir kavram değildir. Türkiye’de bu konuda kuramsal bilgilerin çok sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir ve bu, terimin tanımlanmasında karışıklıktan kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2001).

Evlilik ilişkisini değerlendiren araştırmalarda *evlilik uyumu*, *evlilik doyumu*, *evlilik kalitesi*, *evlilik bütünlüğü*, *evlilik tatmini*, *evlilik başarısı*, *evlilik mutluluğu* gibi birçok terim kullanılmıştır. Söz konusu kavramların ilişkilendirildiği söylenmektedir (Fışıloğlu, 2001, Fışıloğlu ve Lorenzetti, 1994, akt. Şendil, Korkut, 2008). Özellikle evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramların eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Yılmaz’a göre (2001), literatürde tüm bu kavramların nasıl tanımlanacağı ve ölçüleceği konusunda bir fikir birliği olmaması sebebiyle çoğu araştırmacılar bu kavramların birbirine içerik olarak benzer olduğunu öne sürmektedir. Ancak bazı araştırmacılar bu terimlerin birbirine yakın kavramlar olmasına rağmen birbirinden farklı anlamlar içerdiklerini söylemektedir. White’a göre (2003), “evlilik mutluluğu daha duygusal bir kavramken, evlilik doyumu daha bilişsel bir kavramdır” (akt. Kahveci, 2016, s.15). “Evlilik uyumu ve evlilik kalitesi ise mutluluğu ve doyumu içerisinde barındırır” (Koçak, 2009, akt. Kahveci, 2016, s.15).

Bazı araştırmacılar eşler arasındaki doyumu ölçerken *iletişim ve çatışma* gibi özellikleri kullanmaktadır (Yılmaz, 2001). Fakat iletişim ve çatışma gibi değişkenlerin aynı ölçek içerisinde yer alması eleştirilmektedir. Eşler arasındaki doyum ile eşler arasındaki çatışma kavramlarının birbirine zıt kavramlar olarak görülmesine rağmen mutlu evliliklerde de çatışmaların yaşandığı belirtilmiştir (Grych, Fincham, 1995, akt. Akar, 2005).

Evlilik kalitesi kavramı diğerlerini de kapsayan genel bir kavramdır. Yüksek evlilik kalitesinin, iyi uyum, yeterli iletişim, evlilik ilişkisinde yüksek doyum ve mutluluk derecesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Spainer, 1979, akt. Akar, 2005).

Johnson, White, Edwards ve Booth (1986, akt. Yılmaz, 2001) eşler arasındaki uyumun beş ayrı bölümden oluştuğunu (*eşler arasındaki mutluluk, etkileşim, anlaşmazlıklar, problemler ve boşanma eğilimi*) ifade etmişlerdir ve söz konusu bölümleri açıklamışlardır. Eşler arasındaki mutluluk, bireyin evliliği hakkındaki doyum hissidir, hem evlilik hakkındaki genel duygularını hem de ilişkisinin belirli yönleri hakkındaki duygularını içermektedir. Eşler arasındaki etkileşim yemek saatleri, alışveriş, arkadaşları ziyaret ve eğlence yerlerine gitme gibi karı kocanın günlük faaliyetlerde ne kadar birlikte vakit geçirdiklerini içermektedir. Eşler arasındaki anlaşmazlık ise ilişkideki sözel ve fiziksel çatışmanın yoğunluğu ve miktarı olarak tanımlanmaktadır. Eşler arasındaki problemler çabuk sinirlenme, kolayca incinme hissi, kıskançlık, kimseyle konuşmama, evde çok bulunmama, savurganlık, içki ya da psikoaktif ilaç kullanma gibi eşlerin kişisel özellikleri ya da davranışlarının evlilikte problem yaratıp yaratmadığıyla ilgilidir. Boşanma eğilimi ise evliliğin problemlili olduğunu ve boşanma olasılığını düşünme gibi evlilik ilişkisinin bilişsel yönünü ve arkadaşlarıyla ya da eşle boşanma olasılığı hakkında konuşma ve eşten ayrılma gibi davranışları birlikte içermektedir.

Erel ve Burman (1995) yaptığı çalışmasında, eşler arasındaki uyumu 3 boyutta incelemişlerdir: 1)*eşler arasındaki doyum*, 2)*eşler arasındaki çatışma* - eşler arasındaki fiziksel ve sözel saldırganlığın sıklığı ve yoğunluğu, 3)*evlilik koalisyonu* - evlilik ilişkisini ebeveyn-çocuk ilişkisine göre değerlendirilmesidir (akt. Yılmaz, 2001).

Erbek (2005) ise genel olarak evliliği iki şekilde değerlendirmiştir:

1. İlk terim evliliğin iptali, boşanma, ayrılık, terk etme gibi konuları içeren *evlilik sürekliliği* kavramıdır. Sürekliliği olan bir evlilik eşlerden birinin doğal ölümü ile sonlanır. İstikrarsız bir evlilik ise eşlerden birinin ya da her ikisinin isteği ile sonlandırılır.
2. Diğer terim ise, eğer evlilik devam ediyorsa evlilik kalitesi kavramıdır. Bu kavram evlilik süresince evlilik ilişkisinin nasıl olduğu, eşlerin bu konuda ne hissettiği ve bu durumdan nasıl etkilendiği ile doğrudan ilişkilidir. Evlilik kalitesi kavramı

evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilik mutluluğu ve evlilik bütünlüğünü de kapsayan genel bir kavramdır.

Tüm bu kavramların nasıl tanımlanacağı ya da nasıl ölçüleceği konusunda henüz bir fikir birliği olmaması nedeniyle bazı araştırmacılar nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın ya da nasıl ölçülürse ölçülsün, bu kavramların içeriklerinin benzer olduğu ve her birinin etkileşimi ve tutumları betimlediğini ileri sürmektedirler (Erbek, 2005). Görüldüğü gibi çok boyutlu evlilik doyumunun nasıl tanımlanması ve neler kapsaması gerektiğine ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Bu kavramlar arasında evlilik uyumun ve doyumun daha sık kullanılması nedeniyle evlilik uyum ve doyum tanımının literatürde daha çok yer aldığı görülmektedir. Evlilik doyumun tanımlara kısaca değinmekte yarar vardır.

Rhoden (2003), evlilik niteliğinin çok boyutlu bir kavram olduğunu, evlilikte mutluluğun evlilik tatmini ve eşler arası uyum olarak kavramsallaştırdığını belirtmiştir (akt. Şendil, Korkut, 2008). “Evlilik doyumu, evlilikte mutluluğun artması ve çatışmanın azalmasıyla gelmektedir” (O’Grady, Tucker, 1990, akt. Yalçın, 2014, s.251). “Mutlu ve uyumlu bir evlilik, benzer kültürlere sahip olma, aşk ve iyi bir cinsel yaşam gibi pek çok etmenin bir araya gelmesiyle elde edilir” (Collins ve Coltrane, 1991; O’Grady ve Tucker, 1990; Broderick ve O’Leary, 1986, akt. Yalçın, 2014, s.251).

Lewis, bir çiftin ilerdeki yaşamlarında doyuma ulaşabilmeleri için 3 gelişimsel değişiklikte baş edebilmeleri gerektiğini öne sürmüştür (akt. Galin, Brommer, 1996, akt. Gedik, 2014):

1. *Bağlılık* (eşine bağlılık hissedilen bireyin ailesiyle, kardeşleriyle, arkadaşlarıyla bağlantıları vardır ama birincil partneri eşidir),
2. *Yakınlık* (ilişkiden karşılıklı doyum sağlayan bir eş ilişkisinde yakınlık ve yalnızlık arasındaki hassas dengenin kurulmasıdır),
3. *Güç* (aile üyelerinden birinin diğerinin ne yapacağını belirlemesiyle ilgilidir).

Sonuç olarak aile kurumunun çok yönlü ve boyutlu olmasından dolayı evlilik doyumunu tanımlamak pek güçtür. Dolayısıyla evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilik ilişkisi, evlilik mutluluğu gibi kavramlar pek çok araştırmaya konu olmuştur. Ancak buna rağmen literatürde bu kavramın nasıl tanımlanacağı ve ölçüleceği konusunda bir fikir birliği

mevcut değildir. Araştırmalarda evlilik uyumu, doyumu, mutluluğu, çatışma gibi kavramlar kullanılmaktadır ve ilişkilendirilmektedir. Yapılan araştırmalara göre, evlilik doyumu, eşlerin benzer kültürlere sahip olmaları, birbirleri hakkında pozitif duygulara ve düşüncelere sahip olmaları, düşünsel ve bedensel yakınlığı bağlılığın olması, aşkı, iyi bir cinsel yaşamı önemsemek, etkili iletişim kurabilmek, anlaşmazlıkları çözümlenmek gibi etmenlerin bir araya gelmesiyle elde edilmektedir.

Sonraki başlık altında evlilik doyumunu etkileyen etmenlere değinilecektir.

1.2.3.Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler

Evliliği ve evlilik doyumunu etkileyen pek çok unsur söz konusudur. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyet, evlenme yaş, eğitim durumu, ekonomik durumu, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı gibi birçok farklı değişken ile evlilik uyumu/doyumu ve evlilikteki çatışma düzeyleri arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu faktörlerin evlilik doyumunda önemli role sahip olduğu çok sayıda araştırma ifade etmektedir.

Bradbury, Fincham ve Beach (2000) evlilik doyumunu ve çatışması üzerinde etkisi olduğunu düşündükleri faktörler olarak, ailenin ekonomik durumu, evlilik süresi, çocuk sayısını ele almışlardır. Benzer şekilde South ve Lloyd (1995) cinsiyet, çocuk sayısı, evlenme biçimi ve eğitim gibi faktörlerin evliliği etkilediğini kaydetmişlerdir (akt. Şendil, Korkut, 2008).

Çelik (2015), psikososyal etmenler, sevgi - iletişim, bilişsel süreçler ve algı, sınırlar - özgürlük, sorumluluklar, sağlıklı aile, cinsel, fiziksel, duygusal sağlığı, kariyer gibi faktörler üzerinde durmaktadır.

Evlilikte doyumun bozulmasına yol açan sebepler çok çeşitlidir. Bunlar: ekonomik sorunlar, eşlerin sosyo-kültürel yapı farklılıkları, cinsel sorunlar, iletişim bozukluğu, eşlerden birinin ihaneti, aile içi şiddet, zevk ayrılıkları, eşlerin birbirlerini ihmal edişi, ailelerin aşırı müdahalesi, eşlerden biri veya her ikisinin ailelerine bağımlı olması, eşlerin zayıf kişilikte olmaları, çocuk olmaması, ciddi ekonomik ve sınıfsal farklılıklar, yaş farkının fazla olması, erken yaş evlilikleri, aile baskısı ile evlendirmeler, taraflardan birinin ani kişilik ve yaşam pratiğinin değişmesi, psikiyatrik sorunlar/depresyon, panik

atak, şizofreni vb. hastalıklar, uyuşturucu, alkol ve kumar alışkanlığı vb. (Hortaçsu, 1991; akt. Şen, 2009; akt. Koçak, Köse, 2015).

Larson (2002) yaptığı çalışmasında evlilik doyumu ile ilişkili faktörleri 3 temel başlık altında toplamıştır ve çalışmasına “*evlilikte üçgen modeli*” adını vermiş (akt. Akar, 2005). Böylece evlilik doyumunu etkileyen birçok faktörler düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu faktörler şunlardır:

1. *Bireysel Özellikler*: stresle başa çıkma gücü, işlevsel olmayan düşünceler, aşırı tepkisellik, aşırı kızgınlık ve saldırganlık, tedavi edilmemiş depresyon, kronik irritabilite, aşırı utangaçlık, dışadönüklük, esneklik, özgüven, iddialılık, teslimiyet, aşk.
2. *Çift Özellikler*: iletişim becerileri, çatışma çözme becerileri, kaynaşma, yakınlık, güç paylaşımı veya kontrolü uzlaşma, ilişki tarzları.
3. *Çevresel Etmenler*: aile kökeninin etkileri, aile sürecinin izleri, aileden bağımsızlaşabilme, anne babanın evliliği, anne babanın ve arkadaşların desteği, iş stresi, ebeveyn olmanın stresi, dışarı uğraşlarının gerilimi vb.

Cinsiyet açısından bakıldığında Rhyne (1981) erkeklerin evliliklerinden daha memnun olduğunu saptamıştır (akt. Gündoğdu, 2007). Kadınların, doğum ve çocuk yetiştirme dönemlerinde evlilik doyumu düşüş gösterir ve evlilik ile ilgili olumsuz duyguları yoğunluktayken, erkekler için ise herhangi bir farklılık yoktur. Ancak çocukları evlendiği ya da evden ayrıldığı zaman hem kadın hem de erkek için evlilikten alınan doyumun artmaya başladığı saptanmıştır (akt. Gündoğdu, 2007).

Dean (1966), hem erkek hem de kadının kişilik envanterinde erkeği olumlu gösterdiği durumlarda evliliğin mutlu olma eğiliminde olduğunu belirtmiştir (akt. Akar, 2005). Corsini (1956), eşlerin anlaşması ile evlilik mutluluğu arasındaki ilişkinin kocanın bu anlaşmanın nesnesi olduğu durumda gerçekleştiğini belirtmiştir, fakat bu durumda hem kadın hem de erkek için iyi koca stereotipik kavramının paylaşılması gerektiğini ifade etmiştir (akt. Akar, 2005). Benzer olarak Tharp, Dymond, Corsini ve Luckey (1963), evlilik mutluluğun kadının kocasını algısı ile kocanın kendi algısı arasındaki uyumla ilişkili olduğunu saptamışlardır (akt. Akar, 2005).

Yapılan çalışmalarda evlilik doyumunun eşlerin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeylerinden etkilendiği bulunmuştur (İmamoğlu, Yasak, 1997; Erci, Ergin, 2005; akt. Gündoğdu, 2007). Kadınların evlilik doyumu, hem kendilerinin hem de kocalarının eğitim düzeyi arttıkça artmaktadır. Böylece ev kadınlarının en düşük evlilik memnuniyetine sahip oldukları bulunmuştur. Kadının eğitim düzeyi, modernliği, sosyo-ekonomik gücü direkt olarak kadının evlilik doyumunu etkilemekte, erkeğinkini ise dolaylı olarak etkilemektedir.

Araştırmalarda ilk evlenme yaşı ve evlenme biçimi üzerinde de durulmaktadır. Evliliğin daha uyumlu olmasını sağlayan etken, çiftlerin uygun yaşta evlenmesidir (Bayer, 2013). Görücü usullü ve akraba evliliklerde ailelerin isteği, iradesi, desteği daha fazla görülmektedir. Aile kararıyla yapılan evliliklerde eğitim seviyesinin daha düşük olması, çocuk sayısının daha fazla olması, duygusal bağlılığın zayıf, büyük aileyle daha çok içiçe olması ve geleneksel rol ayırımı gözlenmekteyken, kendi isteği ile bir arada olanların daha eşitlikçi ilişkileri ve duygusal yakınlıkları yaşanmaktadır (Hortaçsu, 2007, akt. Şendil, Korkut, 2008). Bazı araştırmaların sonuçları, akraba evliliği yapanların düşük uyum ve daha fazla çatışma yaşadığını bulmuştur. Evlilik öncesi flörtün evlilik doyumunu artırdığı gözlenmiştir. ASPB'nin yaptığı araştırmasında, evlenilecek kişide aranan en önemli özellik, evleneceği kişinin kendisine âşık olması (%90) olduğunu kaydedilmiştir (Beşpınar, 2014). Ayrıca kadın ve erkekler için bu oranın aynı olması Türk toplumunda aşkın evlilik için önemli bir unsur sayıldığını göstermektedir.

Evlilik doyumunu etkileyen bir diğer faktör, eşlerin her iki ailelerinin (kayınpeder-kayınvalide vd.) anlaşmasıdır (Gündoğdu, 2007). Türk toplumunda aileler arasındaki anlaşma evlilik için oldukça önemli bulunmaktadır ve eşte aranan özelliklerde aile yapılarının benzer olması izlenmektedir (Beşpınar, 2014). ASPB'nin yaptığı çalışmada, eşle sorun yaşadığında destek alınabilecek kaynaklar olarak ilk önce aile büyüklerinin düşünülmesinin de toplumda aile bağlarının önemsenmesinin göstergesidir.

Kişilik faktörleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişki araştırmacılar tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmalar insanların genellikle kendisiyle benzer davranan, ilgi ve değerleri paylaşan, benzer sosyo-ekonomik düzeyden gelen bireyleri seçtiklerini göstermektedir (İşmen, 2009, akt. Gedik, 2014). Birçok araştırma eşlerin kişiliklerinin benzer olması daha fazla evlilik uyumlarına ve mutluluklarına yol açtığı

kaydetmiştir (Bradbury et all, 2002; Çelik, 2006; Kitamura et all, 1998; Yıldırım, 2004, akt. Yalçın, 2014).

İlginç bir etmen olarak bireyin ilişkili olma durumunun evlilik doyumu üzerinde etkisinden bahsedilmektedir (Gündoğdu, 2007). İlişkili olmak; aile ve yaşamda önem verilen kişilerin değerlerini önemseme, insanla bağlı olma, ilişki içerisinde olma ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır.

Evlilikte yakın olma ve evlilik doyumu arasında doğrudan bir ilişki olduğu kaydedilmektedir. Eşler arasında yakınlığın artmasıyla birlikte evlilik doyumu da artmaktadır (Grych et all, 1992: 592, akt. Yalçın, 2014).

Araştırmacılara göre, sağlıklı evlilik ilişkisini sürdürmek için gerekli iletişim, çatışma ve problem çözme becerilere sahip olmak oldukça önemlidir. Eşler arasında herhangi bir sorun yaşandığında destek alınabilecek kaynaklar olarak ilk önce aile büyükleri düşünülmektedir. Çekirdek aileye nazaran geniş ve dağılmış ailelerde bu oran daha yüksektir. Ancak ailelerin uzmanlardan destek alma konusunda başvurmalarının az olduğu görülmektedir. Çekirdek ve geniş ailelere nazaran dağılmış aileler uzmanlara başvurmaya daha meyillidir. Bu, ailelerin profesyonel yardımının problem çözebileceğine inanmadıkları ve uzmanlara başvurmalarının yaygın olmadığı düşünülebilir (Beşpınar, 2014)

Görüldüğü gibi, evlilik doyumunun sağlanması birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörler bireysel, çift, çevresel olarak 3 temel başlık altında özetlenmektedir. Araştırmacılar evlilik doyumunu birçok değişken açısından araştırmışlardır. Çok sayıda cinsiyet, evlenme yaş, eğitim durumu, ekonomik durumu, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, cinsiyet roller, yalnızlık, problem çözme becerileri gibi değişkenler çerçevesinde evlilik ilişkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ne şartlarda mutlu evlilik mümkün olabilir sorusu araştırmacıların dikkatini hala çekmektedir. Günümüzde evlilikte yaşanan problemler birçok psikolojik soruna neden olur. Risk grupta olan aileler daha fazla problem yaşamaktadır.

Sonraki başlık altında aileye yönelik gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları üzerinde durulacaktır.

1.3. SOSYAL HİZMETİN ODAĞI: AİLE İŞLEVSELLİĞİ

Bu bölümde aile sosyal hizmetinin içeriğine, sosyal hizmeti ilgilendiren aile sorunlarına, sosyal hizmet mesleğinin aileye yönelik müdahalelerine kısaca yer verilmiştir.

1.3.1. Aile Sosyal Hizmeti

Aile sadece birey için değil toplum için de hayati önem taşımaktadır. Günümüz toplumlarında aile kurumunda ve işlevlerindeki değişimlerin neden olduğu sorunlar araştırmacıların ve profesyonellerin bu alana odaklanmalarına yol açmıştır. Bunun en temel nedeni, aile kurumunun bilinen fonksiyonlarını yerine getirip getirememesi, toplumsal yaşamın dengesi, düzeni ve bunların sürekliliği ile yakından ilgili olmasıdır. Toplumsal dengesizlik ve düzensizliklerden etkilenen aile, fonksiyonlarını yerine getirememesi durumunda da olabilir. Aile üyeleri tarafından sergilenebilecek herhangi bir fonksiyon bozukluğu, sistemin işlevselliğini olumsuz yönde etkilemektedir (İl, 2001).

Sosyal hizmet mesleğinin aileye yönelik müdahaleleri “*aile sosyal hizmeti*” adı altında ifade edilmektedir (Duyan, 2000, s.2). Aile sosyal hizmeti, ailenin ve aile üyelerinin sosyal uyumları, ailevi ilişkileri ve her türlü işlevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili sorunlarının çözülmesine yardım etmek, aile hayatını geliştirmek ve güçlendirmek ve ailenin refah, mutluluk ve bütünlüğünü sağlamak amacıyla bilinçli ve sistemli bir şekilde yapılan müdahale ve uygulamaları kapsayan mesleki bir faaliyet türüdür (Bulut, 1993). “Sosyal hizmet, insan hakları ve sosyal adaleti sağlamada sosyal refah anlayışını araç olarak kullanmasından” (Acar, Negiz, Akman, 2013, s.91) aileye sunulan sosyal hizmetler “*aile refah hizmetleri*” (family welfare services) olarak da nitelendirilmektedir. Doğal olarak refah sistemi geliştiren devlette sosyal hizmetler de daha gelişmiş durumda olmaktadır. Bu bağlamda aile refah hizmetleri sosyal refah alanında belirlenen politikalara uygun olarak ailenin toplum içindeki her türlü işlevinin yerine getirilmede ortaya çıkan engel ve yetersizliklerin giderilmesi, sorunların çözümlenmesi, aile bireylerinin sağlıklı gelişmesi, ilişkilerinin ve aile yaşamının düzenli sürmesinin amaçlayan aileye yönelik her türlü sosyal refah hizmetleri içermektedir (Tomanbay, 1999, akt. Şeker, 2012).

Sosyal hizmet mesleğinin birçok çalışma alanlarından arasında aile ve çocuk refahı alanının diğer alanlara göre daha geleneksel olmakla beraber geçmişi daha uzundur

(Şeker, 2012) ve “ilk mesleki müdahalelerin ilk etkili örnekleri aile ile ilgili uygulamalarda görülmektedir” (Bulut, 1993, s.20). Ailenin çeşitli sorunları sosyal hizmet mesleğinin alanlarını oluşturmaktadır. Günümüzde toplumda yaşanan değişimler nedeniyle aileler daha zor şartlarda hayatını devam ettirip desteğe ve yardıma gereksinim duymaktadır. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki aileler bu desteğe daha çok ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde ailede birçok sorun yaşanmaktadır. Mutsuz evlilikler, boşanmalar, eşlerin birbirine kötü davranmaları, bilişsel bozukluklar, ebeveynlerin çocuklarıyla anlaşmazlıkları, aldatma, ihanet, eşlerden birinin aileyi terkedip gitmesi, aile üyeleri arasındaki duygu ve iletişim bozuklukları, konut koşullarının elverişsizliği, çocukların başıboş kalmaları/suç işlemleri vb. problemler toplumda yer almaktadır. Bunun yanı sıra aile içi şiddet, çocuk ihmal ve istismarı, çocuk tacizi, tecavüz, alkol/madde kullanımı, kaza, sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklar, yoksulluk, ölümcül/kronik/akıl hastalıklar, çeşitli bedensel ve ruhsal sağlık sorunları, ölüm, işsizlik, ceza işlenmesi gibi ağır ve travmatik sorunlar da yer almaktadır. Toplum da zor durumda kalan ailelere sosyal/ekonomik/psikolojik destek sağlamak zorunda kalmaktadır. Sosyal hizmet, “ihtiyaç kavramı ve yardım ile birlikte olgunlaşan bir meslek” (Acar vd., 2013, s.93) olduğundan hareketle günümüzde ailenin hemen hemen her sorununa yönelik ayrı sosyal hizmet geliştirilmiştir.

Aile sosyal hizmeti içinde yoksul ailelere yönelik sosyal hizmet uygulamaları ayrı bir önem taşımaktadır. Ne yazık ki yoksulların kronikleşen bir kesim olması ve bu insanların sayısının sürekli artış göstermesinden dolayı yoksul ailelere yönelik müdahalelerinin yoğunlaşması gerektirmektedir. Belli nüfus kategorilerinde ve coğrafi kesimlerde yoksulların yoğunlaştığı söylenmektedir (Koşar, 2000):

- parçalanmış ailelerin, çocukların, yaşlıların, kadınların,
- geniş yada kalabalık ailelerin,
- azınlık ve etnik grupların,
- eğitimsizlerin,
- düşük ücretli işlerde çalışanların,
- kentlerdeki insanlara göre kırsal kesim insanların yoksul olma olasılığı yüksektir.

Yoksulluk sadece finansal açıdan sıkıntıları değil “yoksulluk içinde yaşamının” getirdiği psikolojik sorunları kapsadığı (Zastrow, 2010) için söz konusu ailelere yönelik sosyal hizmetler sadece doğrudan yoksulluğu önleyici amaçla verilen hizmetleri kapsamamaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmetlerin sosyal yardımlardan farklı olduğu ifade edilmektedir. Sosyal yardımlar insanların maddi yoksulluğunun giderilmesine ilişkin nakdi ya da aynı yardımlarla sınırlıyken, sosyal hizmetler ise insanların kendi kendine yeter hale gelebilmesi için ihtiyaç duyduğu bütün mesleki uygulamaları içermektedir. Günümüzde sosyal hizmet alanında yoksulluğa yaklaşımda parasal çözümün devreden çıkarılması ve bireysel sosyal hizmet müdahalelerinin önemsendiği görülmektedir. Ayrıca güçlendirme yaklaşımına (empowerment) göre aileleri toplumdaki kaynaklar hakkında bilgilendirilmesi ve bu kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olabilmesi için güçlendirilmesi, ailenin mevcut potansiyeline işlerlik kazandırılması gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Toplumdaki kaynaklara ulaşabilme konusunda ailenin belirli sosyal becerilere sahip olması ve karar verme, problem çözme gibi becerileri geliştirmeleri üzerinde durulmaktadır (İl, 2001).

Sonuç olarak sosyal hizmet mesleğinin ilk mesleki müdahaleleri aile ile ilgili uygulamalarda izlenmiştir ve mesleğin geleneksel alanını oluşturmuştur. Sosyal hizmetin ne düzeyde geliştiği ülkede uygulanan sosyal politikaya doğrudan bağlıdır. Sosyal devlet, refah devlet anlayışı gelişmiş toplumlarda sosyal hizmetler daha etkin uygulanmaktadır. Zamanla toplum yaşamında yer alan aile sorunları, sosyal hizmet mesleğinin müdahale odaklarını ve alanlarını oluşturmaktadır. Günümüzde ailenin hemen hemen her soruna yönelik ayrı sosyal hizmet geliştirilip sunulmaktadır. Toplumda yaşanan süreçlerin etkisinden dolayı aile hayatını zor şartlarda devam ettirmektedir, özellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki aileler bunlara daha hasas olmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet alanı onlara destek sağlamak ve yeni müdahale programları üretmek zorunda kalmaktadır.

1.3.2. Sosyal Hizmet Mesleğinin Aileye Yönelik Müdahaleleri

Bir meslek olarak sosyal hizmet, ailenin karşılaştığı sorunlara çözüm arayışı olarak ortaya çıkmıştır (Richmond, 1917; Fink. 1963; Friedlander, 1966; Güran, 1983 B, akt. Bulut, 1993). Çağdaş sosyal hizmetin anlayışı da koruyucu, geliştirici, güçlendirici yaklaşımlara büyük bir önem vermekte ve aileye yönelmenin gereğini kabul etmektedir (Bulut, 1993).

Sosyal hizmet uzmanı müracaatçıya yardımda bulunurken onun aile ortamı ile ilişki kurarak mesleki müdahalelerini yapmaktadır. Bu, sosyal hizmet mesleğinin ayırt edici özelliklerinden biridir, yani “aileyi tüm dinamikleriyle birlikte bir bütün olarak ele alması ve aile içi ilişkiler düzenini, etkileşimi ve aile üyeleri arasındaki iletişim sistemini birbirleriyle bağlantılı olarak inceleyip, çalışma konusu edinmesidir” (Bulut, 1993, s.21-22). Sosyal hizmetlerden yararlananların çoğu umudunu yitirmiş kişilerdir. Bu bağlamda, sosyal hizmet müdahaleleri, müracaatçıların kendi koşullarını iyileştirmeleri ve motivasyonları yükseltmeleri için aile üyelerini cesaretlendirmektedir. Umudunu yitirmiş birini motive etmek için sosyal hizmet uzmanının cesaretlendirici bir kişi olması gerekir. Losoncy (1977), cesaretlendirici bir kişinin niteliklerinde suçlayıcı olmayan bir yaklaşım, olduğu gibi kabul etmek, en ufak bir ilerlemenin farkına varmak ve ödüllendirmek gibi niteliklerini sergilendiği ifade etmiştir (akt. Zastrow, 2010). Şeker de (2008), sosyal hizmet uzmanının güçlendirme ve savunuculuk rollerinin önemini vurgulamaktadır.

Yoksulluk kültürünün etkisinde olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin özellikleri şu şekilde ifade edilmiştir (Lewis, 1971, akt. Özdoğan, 2009):

1. toplumsal kurumlarla ilişkisi pek sağlıklı değildir, işbirliği ve örgütlenme yönünden zayıftırlar.
2. gecekondü mahallerinde imar ve konut koşulları berbatır.
3. aile oldukça kalabalıktır.
4. bireysel düzeyde, toplumdan ayrı tutulma duygusu, çaresizlik, aşağılık duygusu, zayıf benlik yapısı, içgüdülerin kontrol edilmemesi, bugünü yaşama, yarının pek düşünmeme, kendini bırakma ve tevekkül, erkeğin büyüklüğüne olan yaygın inanç görülmektedir.

Ancak bunun yanı sıra zorluklara karşı dayanma gücü, yoksulluk kültürü ile edindikleri olumlu bir özelliği olarak değerlendirilmektedir. Bunu göz önünde bulundurularak alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere yönelik müdahale programları uygulanmaktadır. İşlevselci ve güçlendirici yaklaşımına göre de günümüzde yoksullarla çalışılmasında yoksulluğun nedenlerini yoksulların kendilerinden kaynaklanan beceri, yetenek yönünden eksiklik ve tutum, davranışlardaki ahlaki olmayan tavırlara bağlanmaktadır (Erdem, 2003; İl, 2001). Böylece yoksulluk koşullarından kurtuluşun çözümünü bireylerde aramakta, insan gayretinin önemi vurgulanmaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinin müdahaleleri “*evde hizmetler*” ve “*ev dışında hizmetler*” olarak ayrılmaktadır (Zastrow, 2010). “Evde hizmetler”, ailelerin özellikle bir arada yaşamasını sağlamak için düzenlenen ve önleyici özelliklere sahip olan hizmetler. Bu hizmetler şu şekilde özetlenmektedir:

- Maddî yardımlar (nakdi yardımlar, gıda yardımlar, giyisi, kırtasiye yardımlar),
- Koruyucu hizmetler (kötü durumda olan yaşlıları, çocukları, engellileri istismar ve ihmalden korumak için koruyucu hizmetler),
- Aile koruma hizmetleri (ağır krizler yaşanan evlerde çocukların, kadınların ciddi bir şekilde tehlike altında olması ve sağlıklı yetişmeleri için kesinlikle oradan uzaklaştırılmasının gerekli olduğu durumlar, örneğin şiddet, istismar vakalarında),
- Aile terapisi (aile ilişkilerini geliştirmek için yoğun rehberlik),
- Bakıcılık hizmetleri (çocuklar ya da yaşlılar için bakıcılarına fazla yorulmamaları ve evin dışında çalışmalarına izin vermek için dinlenme süresi sağlayan bakım hizmetleri),
- Ev idare hizmetleri,
- Aile yaşam eğitimi (çocuk yetiştirme, ebeveynlik becerileri, iletişim sorunları gibi konuları kapsayan programlar, eğitimler).

“Evin dışındaki hizmetlerde” ise ailenin bir üyesinin ya da tüm üyelerinin aileden ayrı kalması gerekmektedir. Bireyin toplum tarafından yasaklanan davranışta bulunduğu ve cezalandırılmasına rağmen sosyal hizmetler vasıtasıyla aile ortamına kazandırılması için imkanlar sunulmaktadır. “Evin dışındaki hizmetler” şunlar:

- Koruyucu bakım,
- Evlat edinme, koruyucu aile hizmeti,
- Kurumsal bakım (sevgi evler, çocuk evler, kadın sığınma evleri, rehabilitasyon merkezleri vb),
- Yargı sistemi (hapis ya da ceza evleri, AMATEM).

Aile sosyal hizmeti, çeşitli sosyal hizmet kurumları ve kuruluşlar aracılığıyla sunulmaktadır. Bazı aile sorunlarına müdahale etmek için bireyin bir süre aileden ayrı

kalması öngörülmektedir, veya kuruluştaki kalmadan profesyonel yardım için gelmesi gerekmektedir. Bu nedenle “yatılı”, “gündüz” tip kuruluşlar geliştirilmiştir. *Aile hizmet kurumları*, aile yaşamının güçlenmesine, korunmasına, aile sorunlarının önlenmesi ve çözümüne, aile üyelerinin aile birliği içinde sağlıklı gelişme ve doyurucu yaşam sürmelerini hedeflemektedir. Aileyi odak alan aile hizmet kurumları genellikle üç boyutlu bir hizmet programı sunmaktadır (Koşar, 1989):

- *aile tedavi ve danışması,*
- *aile yaşamı açısından eğitim,*
- *ailenin sosyal kurumlarla ilişkisini düzenleme ve savunuculuğudur.*

Tedavi ve danışma faaliyetleri:

Aile terapisi, aile tedavisi ve aile danışmanlığı kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır ve kavramlar arasında net bir ayırım olmamaktadır (Rivett ve Street, 2007, akt. Gök, 2013). Aile tedavisi, sorun çözme sürecine bütün aileyi katan ve sorun çözmeye yönelik bir hizmettir. Çalışmalarda kriz oryantasyonlu aile tedavisi, evlerde yürütülen tedavi seansları, belli amaca yönelik kısa süreli tedavi, aileye ya da üyelere ödev verme gibi yaklaşım ve teknikler kullanılır.

Aile tedavi ve danışmanın bir diğer konusu ebeveyn ve çocuklar arasındaki sorunlardır. Çocuğun bakımı konusunda eşler arasında yaşanan sorunlar ebeveyn-çocuk hem de eşler arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bir psikoterapi biçimi olan çift terapisinde evlilik içi iletişim, empati ve uyumu artırarak evlilik ilişkisini yeniden düzenlenmekte, ilişkide var olan sorunları iyileştirilmektedir ve yaşanan sorunlardan dolayı eşlerde görülen davranış bozuklukları ortadan kaldırılmaktadır (Akdemir, Karaoğlan, Karakaş, 2006). Aile tedavisi, aile içi sorunlarını çözmekle ailenin işlevselliği ve evlilik ilişkilerinden alınan doyumunu sağlamaya olanak sağlamaktadır.

Eğitici faaliyetler:

Eğitici faaliyetlerde amaç, aile üyeleri arasında herhangi bir sorun olmasa da, aile üyeleri arasındaki ilişkileri güçlendirme, aile üyelerini sorumluluklar konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme eğitici faaliyetler kapsamında yer almaktadır. Bu eğitime “aile hayatı

eğitimi” denilmektedir (Koşar, 1992, s. 180). Yeni evlenmiş ve evlenecek olan çiftlerle kişisel ve grup çalışmaları, çocuk sahibi olan veya olacak olan çiftlere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi, anneler kulübü, gibi faaliyetler ailenin psikososyal sağlığı açısından önemlidir

Savunuculuk faaliyetleri:

İnsan hakları ve sosyal adalet ilkelerine dayalı olan sosyal hizmet mesleğinin temelinde, insan haklarının korunması, bu haklar konusunda bireylerin bilinçlendirilmesi ve haklarını savunabilmeleri için güçlendirilmesi yatmaktadır. Sosyal hizmetteki son gelişmelerden biri boşanan eşlere kişisel mülkiyetin paylaşılması, velayetin ve çocuk desteğinin belirlenmesi, muhtemel nafaka düzenlemelerinin yapılması gibi konuların çözümünde yardımcı olan boşanma aracılığıdır (Zastrow, 2010).

Sonuç olarak sosyal hizmet müdahaleleri aile problemlerinin özelliklerine göre çeşitlilik göstermektedir. Bazı müdahaleler tek bir kerede yapılmakta, bazıları uzun sürmektedir. Bazı müdahalelerde müracaatçının yatılı kuruluştaki bulunması gerekken bazılarıda görüşmeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Aile tedavi ve danışması, aile yaşamı açısından eğitim, savunuculuğu; aileye yönelik sosyal hizmetin genel programlarıdır. Aileye yönelik sosyal müdahaleleri aile üyelerin aile yaşamında yaşanan zorlukları başarmalarını hedeflemektedir. Günümüz toplum düzeninde bireyselleşmenin artması, kök aile, akraba, komşuluk gibi sosyal destek sistemlerinin eskiye oranla azalmakla birlikte profesyonel yardımların önemi artmaktadır. Söz konusu hizmetlerin farklı biçimlerde sunulmaktadır. Aile tedavi, aile danışmanlığı, eğitim programları, koruyucu faaliyetleri, önleyici faaliyetleri vb. hizmetler ailenin bütünlüğünün bozulmasına ve dağılmasına çözüm olarak düşünülmüştür. Var olan müdahaleler ailenin sağlıklı yapıda kalması, işlevselliğinin artması, aile içi ilişkilerinin sağlıklı boyutta olması, evlilikten alınan doyumunun sağlaması açısından oldukça önemlidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Küreselleşme süreciyle birlikte toplumların hızlı bir değişime uğramasıyla aile ve bireyler çok daha karmaşık problemlerle yüz yüze gelmektedirler. Kente hızlı göç, kentsel bütünleşmenin sağlanamaması, yoksulluğun getirdiği olanaksızlıklar, eğitim, sağlık gibi haklardan yeterince yararlanamama, geçerli bir mesleği ve kentsel yaşamın gereklerini

karşılatabilecek becerilere sahip olamama vb. sorunlar ailenin sağlıklı bir yapıda kalmasını zorlaştırmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde şiddet ve onur kırıcı davranışların yaşanması, hukuksal bilincinin düşük olması, toplum yaşamına yetersiz katılımın olması, psikososyal risklerden korunmaması vb. aile işlevselliğini ve evlilik doyumunu ciddi bir şekilde etkilemektedir. Günümüzde modern toplumda yaşam kalitesinin yükselmesi, toplumsal ve bireysel açılardan insanların hem fiziksel hem de psikososyal riskler ile tehlikelerden korunmayı ve güvenli bir ortam sağlamayı kapsamaktadır. Bu sorunlar ve risklerin etkisinden dolayı çiftlerin kendi aralarında anlaşma ve geçinme konularında zorluk çekmeleri, evlilikten memnuniyetin düşük olması, birbirine karşı bazı fonksiyonları sağlamamaları vb. sorunlar aile bütünlüğünde risk yaratmaktadır.

Birey ve toplum açısından büyük önem taşıyan ailenin, kendi bütünlüğünü tehdit eden sorunlarla karşılaşması ve bu sorunlarla başa çıkmada yetersiz olması durumunda, ailenin çeşitli sosyal hizmet kurumlarından profesyonel yardım alması önemlidir. Günümüzde yoksulluğa yaklaşımda “parasal çözümün” devreden çıkarılması ve bireysel psikososyal hizmet müdahalelerinin arttığı görülmektedir. Bireylerin mevcut kaynaklardan yararlanma şansını yükseltmeye, aile üzerinde tehdit oluşturan risk faktörlerini belirlemeye, güçlü yönlerini ortaya çıkarmaya, sorunların üstesinden gelebilecek donanımı sağlamaya yönelik psikososyal müdahalelerin önemi artmaktadır. “Toplum sağlığı” ile uğraşan bir meslek olarak sosyal hizmet mesleğinin amacı, fonksiyonel olmayan ailelere destek vererek onları güçlendirmek ve daha fonksiyonel hale getirmektir. Dolayısıyla psikososyal müdahaleler için alt sosyo-ekonomik düzeydeki aile üyelerinin evlilik doyumu ve aile işlevleri konusunda bilimsel verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın temel problemi alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde aile işlevselliği ve evlilik doyumu hakkında ve arasındaki ilişkilere ilişkin bilimsel veri eksikliğidir.

1.5. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevlerini ve evlilik doyumunu incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Kadınların tanıtıcı özellikleri nelerdir?

- Sosyo-demografik özellikleri (yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu, konut tipi ve mülkiyeti),
- *Evlilikle ilgili özellikleri* (ilk evlenme yaşı, evlenme sayısı, evlilik süresi, evlenme biçimi, nikâhlanma biçimi, çocuk sayısı, eşle sorun/istek paylaşma durumu, eşi yeterince tanıma durumu, evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsurlar, evliliği bitirme düşünce, evlilikten memnuniyet görüşü),
- *Sosyal risklerle ilgili özellikleri* (alkol sorunu, kronik hastalığa sahip birinin varlığı, ruhsal rahatsızlığa sahip birinin varlığı, herhangi bir suçtan ceza alma durumu, ailede engellilik durumu, psikolojik hizmetlerden yararlanma durumu).

2. Kadınların algılarına göre, aile işlevleri (Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgii Göstermek) ne seviyededir?

3. Kadınların algılarına göre, evlilik doyumu ne seviyededir?

4. Kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili ve sosyal risk özelliklerinin evlilik doyumu ve aile işlevleri ile ilişki var mıdır?

5. Kadınların evlilik doyumu ve aile işlevleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Çalışmada evlilik doyumu ve aile işlevleri aile üyesi olan kadınların perspektifinden değerlendirilmiştir. Kadınların tanıtıcı özellikleri bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği ile değerlendirilen aile işlevleri ve evlilik doyumu ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çalışmada, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevlerinin ve evlilik doyumunun ne seviyede olduğunu saptanmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili literatüre bakıldığında, yoksulluk, yoksul koşullarda yaşayan insanlar üzerinde birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Özellikle kadın ve çocuk yoksulluğuna yönelik incelemeler güncel araştırma konularını oluşturmaktadır fakat alt sosyo-ekonomik düzeydeki kesimde

evlilik doyumu ile aile işlevlerinin incelenmesini amaçlayan araştırma bulunmamıştır. Bu konuda bilgi eksikliğinin olduğu söylenebilir.

Söz konusu sosyo-ekonomik risk altında bulunan ailelerin sorunlarının temelinde sadece ekonomik yetersizlik bulunmadığı tespit edilmiş ve sorunun boyutunun genişlemesinde ciddi anlamda bir eğitim ve bilinç yetersizliği bulunduğu saptanmıştır (Akyüz, 2010). Böylece, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde ekonomik sorunlara bağlı nedenler dışında, duygu istismarı, evlilikten tatminsizlik, psikolojik sorunlar vb. rastlanmaktadır. Günümüzde Sosyal Hizmet Merkezi, Aile Danışmanlığı Merkezi, Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vb. kurumların uyguladığı müdahale programları salt ekonomik destekleri değil, ailenin sağlıklı yapıda olmasını hedefleyen danışmanlık ve psikolojik hizmetleri de kapsamaktadır. Söz konusu psikososyal hizmetlerin geliştirilmesi üzere somut bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma neticesinde, sosyo-ekonomik destek alan kadınlardan toplanacak veriler ve bu verilerden elde edilecek bulgular alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlarda, aile işlevleri ile evlilik doyumu hakkında somut bir örnek teşkil edecektir.

Bu çalışmanın sonuçlarının alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara ve ailelere yönelik toplumsal cinsiyet, aile ilişkileri, iletişim, çocuk yetiştirme, ebeveynlik rolleri vb. konulu programlarının içeriğine bilgi desteği sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın ailelerle çalışan sosyal hizmet merkezi, aile danışmanlığı merkezi gibi hizmet kurumlarında, aile işlevleri açısından risk altındaki ailelerin durumlarının anlaşılmasına ve belirlenmesine ve onlara yönelik bazı hizmetlerin pekiştirilmesine kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

1.7. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Kadınlar: Araştırmaya katılan ve Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyo-ekonomik destek almakta olan yetişkinlik dönemindeki evli kadınlar.

Aile: Araştırmaya katılan ve Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyo-ekonomik destek almakta olan yetişkinlik dönemindeki evli kadınlar ile onların çocukları ve eşleri.

Kadınların Tanıtıcı Özellikleri: Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyo-ekonomik destek almakta olan yetişkinlik dönemindeki kadınlardan alınan bilgilere göre, onların ve ailelerinin sosyo-demografik, evlilik ve sosyal risk niteliklerini ifade etmektedir.

Alt Sosyo-Ekonomik Düzey: Ailenin temel ihtiyaçları karşılayacak yeterli gelire sahip olmaması ve Keçiören Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın destek alma kriterlerine uygun görülüp desteklenme durumunu ifade etmektedir.

Aile İşlevleri: Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ile ölçülen Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme boyutları biçiminde dört değişken ifade etmektedir.

Evlilik Doyumu: Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ) ile ölçülen evlilik ilişkisinden genel doyumu ifade etmektedir.

1.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIĞI

Çalışma, araştırmacının maddi olanakları ve zaman ile sınırlıdır.

1.9. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI

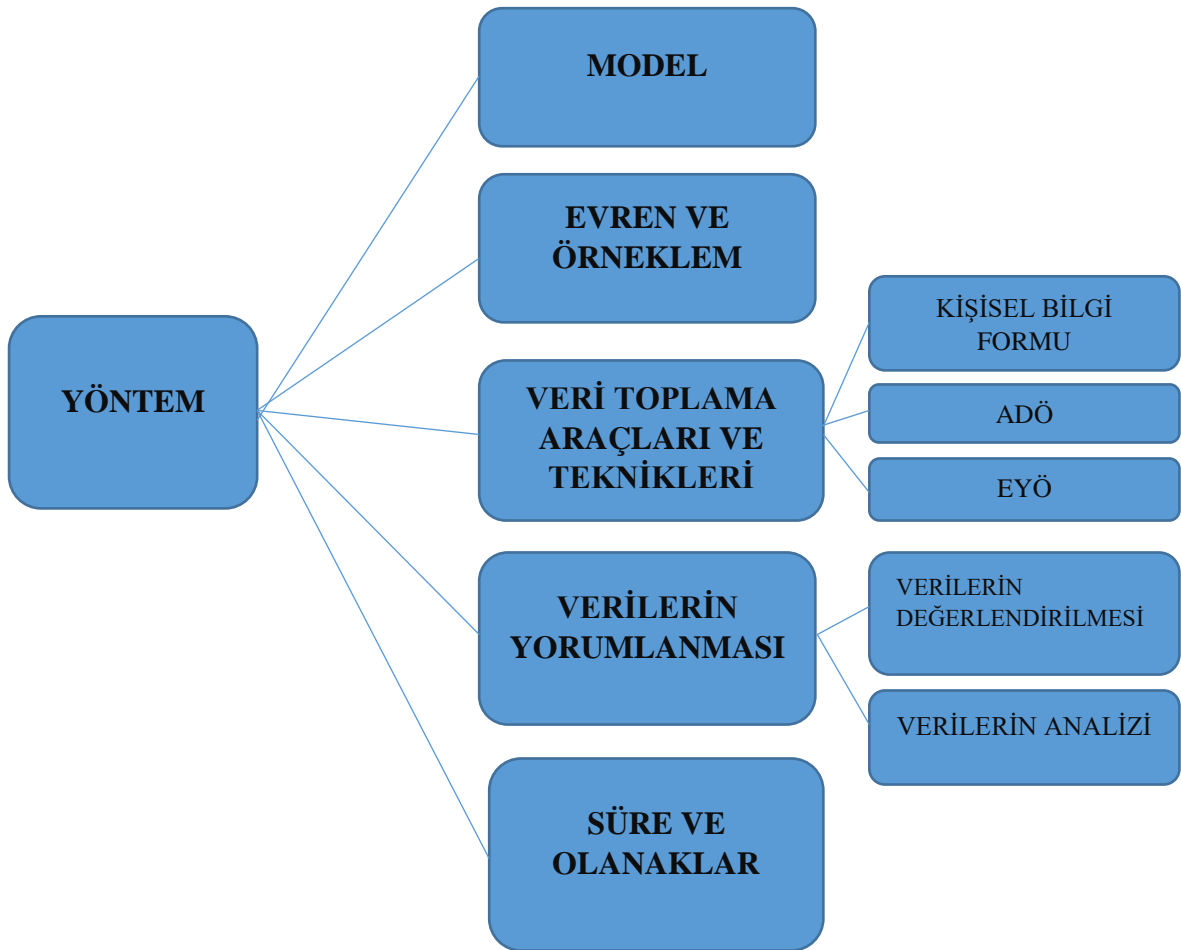
Bu araştırmanın, aşağıdaki sayılıtlardan hareket edilerek sonuçlandırılacağı düşünülmüştür:

- Katılımcıların soruları içtenlikle cevapladıkları varsayılmaktadır.
- Katılımcılardan geçerli ve güvenilir bilgiler alındığı varsayılmaktadır.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde yöntem ana başlığı altında; araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve teknikleri, verilerin yorumlanması, süre ve olanaklar ele alınmıştır.

Şekil 2. Yöntem Ana Hattı

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma, genel tarama modelinde tasarlanmıştır ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevleri ve evlilik doyumu algılamalarının bazı sosyo-demografik değişkenler çerçevesinde incelemesini, aile işlevleriyle ile evlilik doyumu arasında ilişki olup olmadığını saptamasını amaçlamaktadır.

Genel tarama modelleri, Karasar'ın (1982:80) belirttiği gibi, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bunun yanı sıra Karasar (2008), genel tarama modelini; “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleri” (s. 79) şeklinde tanımlamıştır. Genel tarama modelleri sadece bir değişkenin incelendiği ya da değişkenlerin tek tek incelendiği tekil tarama modelleri ile iki ya da daha çok sayıda değişkenin aralarındaki ilişkilerin de belirlenmek üzere incelendiği ilişkisel tarama modelleridir.

Yukarıda sözü edilen genel tarama ve ilişkisel tarama yaklaşımı doğrultusunda, yapılmış olan bu araştırmada, genel tarama modeli kapsamında Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan destek alan kadınlar çalışmaya dahil edilerek ve araştırmanın ana ve alt amaçlarını belirlenerek, söz konusu kadınların evlilik doyumu ile aile işlevlerinin durumu saptanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma nicel araştırma deseninde tasarlanmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın çalışma evrenini, Ankara ili Keçiören ilçesi sınırları içinde ikamet eden ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyo-ekonomik destek alan evli kadınlar oluşturmuşlardır.

Araştırmanın örneklemini oluşturmasında kesitsel yaklaşım uygulanmıştır. Böylece 1 Şubat – 15 Mart 2017 tarihinde (veri toplama süreci) Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyo-ekonomik destek alan 20-45 yaşındaki basit tesadüfi örnekleme seçilen evli kadınlar örneklem grubunu oluşturmuşlardır. Katılımcıların seçiminde, evli ve eşiyile bir arada yaşıyor olmaları ve temel okuma yazma eğitim seviyesine sahip olma kriteri göz önünde bulundurulmuştur. Bahsi geçen kriterlere uygun olan katılımcı sayısı 84 kadın olmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin genellenebilirliği konusunda kısıtlılıklar söz konusudur.

Seçilen kadınların gönüllü olarak katılmaları esas alınmıştır. Kadınlarla görüşmeler Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı binasında gerçekleşmiştir ve yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Kadınların araştırmaya katılmaya istekli oldukları görülmüştür. Yalnız önceden araştırmanın ne amaçla yapıldığı öğrenmek istemişlerdir. Yanlarında çocuklarının olması ve/veya çocuklarının evde bırakılmasından dolayı bazı kadınlar araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir. Araştırma esnasında ise 4 kadın katılmayı reddetmiştir.

Aile işlevleri ve evlilik doyumu incelenmesini amaçlayan bu araştırmada aile işlevleri sadece kadın perspektifinden yapılmıştır, eşler ve çocuklar dahil edilmemiştir.

2.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ VE ARAÇLARI

Araştırmanın yürütülebilmesi amacıyla Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Komisyonu'ndan etik izin alınmıştır (EK 4), veri toplandığı Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yönetimine sunulmuştur ve anket ile ölçek soruları gösterilmiştir. Kadınlarla görüşmeler Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı binasında gerçekleşip yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya katılımında gönüllülük ve isteklilik esas alınmıştır. Araştırmaya katılan kadınlara, araştırmanın amacı ve soruların nasıl cevaplaması gerektiği açıklanmış, alınan bilgilerin araştırma amacı ile kullanılacağı ve gizli tutulacağı söylenmiş, araştırmanın onam formu verilmiştir (EK 1). Veri toplama araçları, kadınlara bireysel uygulanmıştır. Katılımcıların anlamadığı soruların açıklanması yapılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, ADÖ, EYÖ sorularının katılımcılar tarafından cevaplanması yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Bu araştırmada form ve ölçek yöntemi uygulanmıştır. Kadınların tanıtıcı özelliklerinin belirlenmesi için "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanıp kullanılmıştır. Aile işlevlerini ölçmek için "Aile Değerlendirme Ölçeği", evlilik doyumlarını ölçmek için ise "Evlilik Yaşamı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanılması üzere I.BULUT'tan ve E.TEZER'den email yoluyla gerekli izinler alınmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu (EK 2)

Kişisel Bilgi Formu hazırlamada daha önceden yapılmış benzer çalışmalardan yararlanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, örneklemeye dahil edilen kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili, sosyal risk değişkenleri hakkında bilgileri toplamak üzere

toplam 27 sorudan oluşmuştur. Bu formda kadınların tanıtıcı özellikleri 3 başlık altında sorulmuştur:

1. *Sosyo-demografik özellikleri* (yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu, konut tipi ve mülkiyeti),
2. *Evlilikle ilgili özellikleri* (ilk evlenme yaşı, evlenme sayısı, evlilik süresi, evlenme biçimi, nikâhlanma biçimi, çocuk sayısı, eşle sorun/istek paylaşma durumu, eş yeterince tanıma durumu, evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsurlar, evliliği bitirme düşünce, evlilikten memnuniyet görüşü),
3. *Sosyal risklerle ilgili özellikleri* (alkol sorunu, kronik hastalığa sahip olan birinin varlığı, ruhsal rahatsızlığa sahip birinin varlığı, herhangi bir suçtan ceza alma durumu, ailede engelli birinin olması, psikolojik hizmetlerden yararlanma durumu).

2.3.2. Aile Değerlendirme Ölçeği (EK 3)

Kadınların aile işlevlerini ölçmek için “Aile Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği, Amerika Birleşik Devletleri’nde Brown Üniversitesi ve Buttler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olup, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğini veya getiremediğini belirleyen bir ölçü aracıdır. Ölçek, I.BULUT tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile Türkçe’ye kazandırılmıştır.

ADÖ yedi alt ölçekten (Problem Çözme - 6 madde, İletişim - 9 madde, Roller - 11 madde, Duygusal Tepki Verebilme - 6 madde, Gereken İlgiyi Gösterme - 7 madde, Davranış Kontrolü – 9 madde, Genel Fonksiyonlar - 12 madde) ve toplam 60 sorudan oluşmaktadır. Her madde aile yaşamına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin içerip maddelerin bazıları sağlıklı işlevleri, bazıları da sağlıklı işlevleri tanımlamaktadır. Her bir madde için cevap seçenekleri aynen katılıyorum, büyük ölçüde katılıyorum, biraz katılıyorum, hiç katılmıyorum olmak üzere dört sınıfta toplanmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklı ve sağlıklılık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde “Aynen Katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde “Hiç Katılmıyorum” seçeneği sağlıklılık göstergesi olmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde, hesaplamada kolaylık sağlamak amacıyla

sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5'ten çıkarılarak, her maddede "Aynen Katılıyorum" seçeneğinin en sağlıklı aile işlevlerini, "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmıştır. Yani sağlıklı ifadeler 1-4 arasında puanlanırken, sağlıksız ifadeler tersten, yani dörtten bire doğru puanlanmaktadır. Tüm maddelerde "1" puanı sağlıklı cevabı, "4" puanı ise sağlıksız cevabı simgelemektedir (Bulut, 1990).

Bu tez çalışmasında Aile Değerlendirme Ölçeğinin sadece Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerin soruları (toplam 33 soru) kullanılmıştır (EK 3). Kullanılmış alt ölçekleri ile ölçülen işlevler şu şeklide açıklanmaktadır:

1. Problem Çözme (Problem Solving)

Problem çözme, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Problem çözme alt boyutundaki maddeler (2, 12, 24, 38, 50, 60) sağlıklı işlevleri göstermektedir.

2. İletişim (Communication)

İletişim, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi biçiminde tanımlanmaktadır. Bu alt ölçekte üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. İletişim alt boyutundaki 3, 18, 29, 43, 59'uncu maddeler sağlıklı; 14, 22, 35, 52'nci maddeler sağlıksız işlevleri göstermektedir.

3. Roller (Roles)

Roller, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. Ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştiremediği üzerinde odaklanmaktadır. İlave olarak roller ile ilgili boyut, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini de içermektedir. Roller alt boyutundaki 10, 30, 40 'ıncı maddeler sağlıklı; 4, 8, 15, 23, 34, 45, 53, 58'inci maddeler sağlıksız işlevleri göstermektedir.

4. Gereken İlgiyi Gösterme (Affective Involvement)

Aile üyelerinin birbirlerine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az veya çok ilgilenen aileler bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutundaki maddeler (5, 13, 25, 33, 37, 42, 54) sağlıksız işlevleri göstermektedir.

2.3.3. Evlilik Yaşamı Ölçeği (EK 4)

“Evlilik Yaşamı Ölçeği” (EYÖ), eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeyini ölçmek amacıyla E.TEZER (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 10 sorudan oluşan 5’ li likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 50dir. Düşük puan evlilik doyumu düzeyinin düşük olduğunu, yüksek puan ise evlilik doyumu düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir

2.4. VERİLERİN YORUMLANMASI

2.4.1. Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen verilerin analizi “SPSS for Windows 22.00” programıyla yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS’ye girilmiştir ve her bir kadının ADÖ ve EYÖ’nden aldıkları puanlar SPSS’de hesaplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu’nda yer alan bilgiler sayılarla tanımlanarak, kadınların ADÖ ile EYÖ’nden aldıkları puanlar istatistiksel analizlerinin yapılması amacıyla tek tek SPSS’ye girilmiştir. Kadınların Kişisel Bilgi Formu’nda belirttikleri demografik özellikleri, frekans ve yüzde dağılımları ile belirtilmiştir ve tablo şeklinde betimlenmeye çalışılmıştır.

2.4.2. Verilerin Analizi

Verilerin analizi “SPSS for Windows 22.00” programıyla yapılmıştır. Bütün testler sosyal bilimlerde tercih edilen 0,05 anlam düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde ortalama, standart sapma ve veri seti normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testler olan “Mann Whitney U Testi” ve “Kruskal Wallis H Testi” kullanılmıştır. Korelasyon analizi için “Spearman Korelasyon” tekniği kullanılmıştır.

Örnekleme oluşturan kadınların yaşı, evlenme yaşı, evlenme sayısı, evlilik süresi, çocuk sayısının ve ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ile EYÖ Evlilik Doyumu puan ortalamaları arasındaki ilişki “Spearman Korelasyonu” ile test edilmiştir. ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları arasındaki ilişki de “Spearman Korelasyonu” ile test edilmiştir.

Örnekleme oluşturan kadınların yaş grubu, kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyi, konut mülkiyeti, evlenme yaş grubu, evlenme şekillerin, eşleriyle istek/sorunları paylaşma durumları, eşi yeterince tanıma durumları, evlilikten memnuniyet durumları, evliliğin yürütülmesinde en önemli unsurlara, evliliği bitirme düşüncelerine göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Kruskall – Wallis H Testi” kullanılmıştır. Analizlerinin sonuçlarının anlamlı çıkması durumunda farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Bonferroni doğrulaması ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

Örnekleme oluşturan kadınların ve eşlerinin çalışma durumları, konut tipleri, nikâhlanma biçimleri, kronik sağlık problemlerine sahip olan birinin varlığı, engellik durumu, ruhsal rahatsızlığın yaşanmış durumu, alkol sorununun durumları, herhangi bir suçtan ceza alma durumu, ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanma durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farklılık yaratılıp yaratılmadığını saptayabilmek için veriler “Mann Whitney U Testi” yöntemi ile değerlendirilmiştir.

2.5. SÜRE VE OLANAKLAR

Çalışma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından araştırmacıya tanınan süre içerisinde yani dört akademik dönemde bitirilmiştir. Veri toplama süreci ise Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Komisyonunun verdiği izin doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

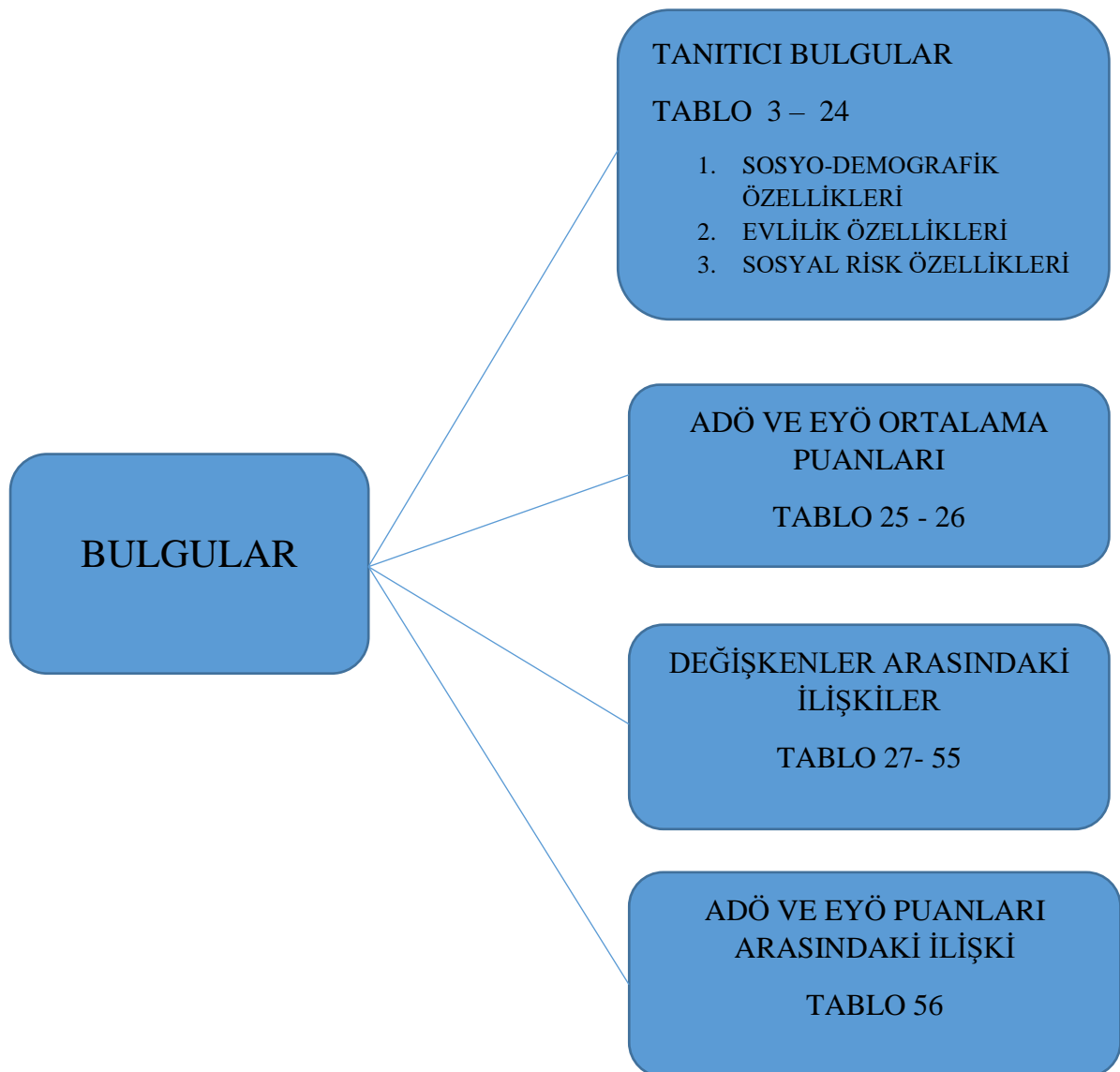
Araştırmada çalışmanın önerisinin hazırlanması ve ilgili mercilere sunulması; çalışmanın kuramsal bölümün yazılması; bulgular ve sonuç bölümlerin yorumlanması; teknik desteği alması süreçlerinde tez danışmanı ile koordineli bir şekilde çalışılmıştır.

Çalışmanın maliyeti araştırmacının kendi olanakları ile karşılanmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın uygulama aşaması sonunda elde edilen çeşitli bilgilere ilişkin bulgular ve değerlendirmeler yer almıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilik doyumu ve aile işlevleri ile ilgili bulgular bölümü 4 alt başlık şeklinde sunulmuştur (Şekil 3).

Şekil 3. Bulgular ve Yorum Ana Hattı

3.1. KADINLARA İLİŞKİN TANITICI BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın birinci amacı “Kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili ve sosyal risk özellikleri nelerdir?” doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili ve sosyal risk özellikleri irdelenmiştir.

3.1.1. Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu alt bölümde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların sosyo-demografik özellikleri olan yaş, eğitim, meslek, oturdukları konut tipi ve mülkiyeti durumuna ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 3. Kadınların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde
20-30	30	35.7
31-40	47	55.9
41-45	7	8.3
TOPLAM	84	100.0

Tablo 3 incelendiğinde; kadınların yarısından fazlası (%55.9) 31-40 yaş arasında ve kadınların önemli bir oranı (%35.7) 20-30 yaş arasında olduğu görülmektedir. Hem anket verilerine göre hem de veri toplama sürecinde gözlemlediklerime göre SYDV’ dan yardım alan kadınların çoğunluğu genç yetişkin döneminde olmaktadır. Bir sonraki bulgularda görüleceği gibi kadınlarının çoğunluğu 18-24 yaş aralığında evlendiklerinden 30 yaş civarlarında çocuklarının bireysel ihtiyaç ve okul masraflarının arttığı dönem başlamaktadır. Dolayısıyla sosyal yardımlara başvurmak zorunda kalmaktadır.

Tablo 4. Kadınların ve Eşlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Kadınlar		Eşleri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur yazar değil	-	-	2	2.4
Okur yazar	-	-	2	2.4
İlkokul	43	51.2	45	53.6
Ortaokul	19	22.6	21	25.0
Lise-dengi ve üzeri	22	26.2	14	16.7
TOPLAM	84	100.0	84	100.0

Tablo 4 incelendiğinde; kadınların yarısının (%51.2) ilkokulu tamamladıkları görülmektedir. Ortaokul ve lise mezun oranı ise birbirine hemem hemen yakın, %22.6 ve %26.2'dir.

Eşlerinin eğitim durumları da kadınların eğitim durumlarıyla oldukça benzerlik göstermektedir. Fakat liseyi tamamlayanların oranı daha az görülmektedir (%16.7), ayrıca sadece okuma yazmayı bilenler ve okuma yazmayı bilmeyen de vardır.

Bulgulardan anlaşılacağı üzere, yoksul kesimlerde eğitim seviyesinin düşük olması söz konusudur. Türkiye genelinde kız çocuklarının okullaşma oranının düşük olmasından; aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla gençlerin eğitimlerine devam etmek yerine erken yaşta iş hayatına atıldıklarından dolayı alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin öğrenim düzeylerinin düşük olması ve meslek edinmemesi sonuçları oluşmaktadır.

Tablo 4'teki bulgular değerlendirildiğinde, kadın ve erkeklerin eğitim düzeylerinin düşük olması, aile işlevleri ve evlilik doyumu üzerinde olumsuz etkiye yol açabileceği söylenebilir. Eğitim düzeyi düşük eşlerin birbirlerini ve diğer aile bireylerini dinleme, anlama, sorunlarına çözüm bulabilme becerilerinin daha düşük olması, gerekli ilgiyi gösterebilme davranışlarının daha sağlıklı olması beklenir.

Tablo 5. Kadınların ve Eşlerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	Kadınlar		Eşleri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet (serbest iş)	4	4.0	35	41.7
Evet (sigortalı iş)	-	-	21	25.0
Evet (emeklilik maaşı)	-	-	1	1.1
Hayır	81	96.0	27	32.2
TOPLAM	84	100.0	84	100.0

Tablo 5'e göre, kadınların %96'sı ev hanımı olduklarını belirtmişlerdir. %4'ü çalışan birkaç kadın da temizlik, kağıt toplamak, gündelikçilik gibi vasıfsız işlerle uğraşmaktadır. Kadınların düzenli gelir getiren bir işinin olmadığı görülmektedir.

Eşlerinin iş durumu değerlendirildiğinde ise, çalışma oranı daha yüksek olduğu görülmektedir. Eşlerinin çoğunluğu (%67.9) çalışmaktadır. Ancak bu çalışan erkeklerin sadece dörtte biri (%25) sigortalı iş yapmakta, yarıya yakını (%41.7) ise enformel

sektöründe çalışmaktadır. Eşlerinin önemli oranı (%32.2) çalışmamakta ve %1.1'i emekli maaşı almaktadır.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde çalışma oranının düşük olması, buldukları bölgede çalışma olanaklarının kısıtlı olması ve öğrenim düzeylerinin düşük olması ile açıklanabilir.

Tablo 6. Kadınların Ailelerinin Oturdukları Konut Tiplerine Göre Dağılımı

Konut Tipi	Sayı	Yüzde
Daire	78	92.9
Gecekondu	6	7.1
TOPLAM	84	100.0

Tablo 6'da kadınların ikamet ettiği konut tipine bakıldığında, kadınların çoğunluğu (%92.9) daire tipinde oturmaktadır. Gecekondu ise kadınların %7.1 oturmaktadır. Gecekondu az kadınların oturması, Keçiören ilçesinde az gecekondu bulunmasına bağlıdır. Dairede oturan kadınların aile işlevlerin daha sağlıklı ve evlilik doyumu daha yüksek olacağı beklenir.

Tablo 7. Kadınların Ailelerinin Konuttaki Mülkiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Mülkiyet Durumu	Sayı	Yüzde
Kiracı	70	83.3
Ev sahibi/ev sahibi değil ama kira ödemiyor	14	16.7
TOPLAM	84	100.0

Tablo 7'den anlaşılacağı üzere, kadınların büyük çoğunluğu (%83.3) kirada oturup aile gelirlerinin çoğunu kiraya vermektedir. Kadınların %16.7'si kendi evinde veya kira ödemediği akrabalarının evinde oturduklarını belirtmiştir. Çalışma imkanlarının kısıtlı olması ve dolayısıyla ekonomik durumların yetersiz olması nedeniyle kadınlar kiralık evde oturmaya mecbur kalmaktadır.

İlk beş tabloda (Tablo 3-7) araştırmanın amaçları doğrultusunda alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların sosyo-demografik özelliklerini içeren tanıtıcı bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Araştırmaya 20-45 yaş arasındaki kadınlar katılım sağlamıştır ve kadınların yarısından fazlası 31-40 yaş aralığındadır. Ailelerin eğitim derecesi açısından dağılımları incelendiğinde, eşlerin yarısından fazlası ilkokulu mezunlarıdır, erkekler arasında okur yazar ile okur yazar olmayanlar da yer almaktadır. Kadınların tamamına yakını ev hanımlarıdır. Kadınların eşlerinin çalışma durumlarına bakıldığında ise eşlerinin çoğunluğunun çalıştığı bulunmuştur, fakat çalışanların içinde yarıya yakını serbest, yani, sigortasız, vasıfsız iş yapmaktadır. Katılımcıların oturdukları Keçiören ilçesinde az gecekondunun bulunması nedeniyle gecekonduda oturan kadınların oranı düşük olup kadınların ailelerinin tamamına yakını daire tipi evinde oturduğu bulunmuştur. Kadınların ailelerinin büyük çoğunluğu kiralık evde kalmaktadır. Ev sahibi ya da aile/akrabaların evinde oturup kira ödemeyen oranı beklendiği gibi düşük (%4.8) bulunmuştur.

3.1.2. Kadınların Evlilikle İlgili Özellikleri

Bu alt bölümde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilikle ilgili özellikleri olan evlenme yaşı, evlenme sayıları, çocuk sayısı, evlenme şekli ve biçimi, evlilik süresi, eşiyile sorun/istekleri paylaşma durumu, eşi yeterince tanıma durumu, evlilikten memnuniyet görüşü, evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsurlar, evliliği bitirme düşüncesi durumlarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 8. Kadınların Evlenme Yaşlarına Göre Dağılımı

Evlenme Yaşı	Sayı	Yüzde
18 altı	14	16.7
18-24	61	72.6
25-34	9	10.7
TOPLAM	84	100.0

Tablo 8’de gösterildiği gibi, kadınların büyük çoğunluğu (%72.6) 18-24 yaş arasında evlenmişlerdir. Bu bilgiler, Türkiye’de kadınların ve erkeklerin ilk evliliklerini en fazla 20-24 yaş aralığında yaptığını doğrulamaktadır (TÜİK, 2017).

Bu araştırmada kadınların yaklaşık beşte birinin (%16.7) 18 altı yaşında evlenmesi de bu alt sosyo-ekonomik kesimde kızların erken yaşta evlendirilmesinin yaygın olmasını göstermektedir. TÜİK verilerine de göre, Türkiye’de ilk evliliklerin %17,9’u, kadınların ilk evliliklerin %28.2’sinin 18 yaşından önce gerçekleşmektedir (TÜİK, 2017). Artan

toplumsal farkındalık ve sosyal politika uygulamalarına rağmen, evli olan yaklaşık her beş kişiden birinin ilk evlenme yaşının 18 yaşın altında olması araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (TAYA, 2014).

Tablo 9. Kadınların ve Eşlerinin Evlenme Sayılarına Göre Dağılımı

Evlenme Sayısı	Kadınlar		Eşleri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Birinci	78	92.9	79	94.0
İkinci	6	7.1	5	6.0
TOPLAM	84	100.0	84	100.0

Tablo 9'dan anlaşılacağı üzere, kadınların hemen hemen tamamı (%92.9) ilk evliliklerini devam ettirmektedir. Kadınların sadece %7.1'i ikinci defa evlenmişlerdir. Eşlerinin durumu de nerdeyse aynı, %94'ü ilk evliliklerini devam ettirmektedir, %6'si ikinci defa evlidir.

Tablo 10. Kadınların Eşleriyle Evlenme Şekillerine Göre Dağılımı

Evlenme Şekli	Sayı	Yüzde
Aile kararıyla yapılan evlilikler (görücü usulü, akraba evlilikleri)	50	59.5
Romantik evlilikler (flört, kaçarak evlenen)	34	40.5
TOPLAM	84	100.0

Tablo 10'a göre, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların çoğunluğu (%59.5) görücü usulü ve akraba evliliği şeklinde evlendikleri görülmekteyken, yarıya yakını (%40.5) anlaşarak evlendikleri bulunmuştur.

Türkiye'de ilk evliliklerin %59,9'u görücü usulü ile gerçekleşmektedir (TÜİK, 2017). Akraba ve görücü usulü evlilikler Türkiye'de halen tercih edilen evlilik biçimleri olup kırdaki ve eğitimi düşük geniş ailelerde daha sıklıkla yapılmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde aile tarafından desteklenen ya da zorla yaptırılan evliliklerin fazla olması bu topluluklardaki aile büyüklerinin evlenecek gençlerin eşlerinin kendi kültürleri ile bağdaşan bir kişi olmasını istemelerinden ve gencin ailesinden koparak eşini kendisinin seçmesinin hoş karşılanmamasından kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Araştırmaya katılan kadınların önemli oranda anlaşarak evlenmesi de, Türkiye gibi görece geleneksel değerlere bağlı olan toplumda yine de aşkı, yakınlığı ve evlilikte eşitliği temsil eden anlaşarak evlenmelerin önemsendiğini göstermektedir.

Tablo 11. Kadınların Eşleriyle Nikâhlanma Biçimlerine Göre Dağılımı

Nikâhlanma Biçimi	Sayı	Yüzde
Resmi nikâh	84	100.0
Resmi nikâhla birlikte dini nikâh	19	22.6
TOPLAM	84	100.0

Tablo 11'e göre, karı kocaların %100'ü resmi nikâhlıdır. Karı kocaların yaklaşık dörtte biri (%22.6) resmi nikâhla birlikte dini nikâh da kıldıkları görülmektedir. Resmi nikâhla birlikte dini nikâhın kıyılması, ailelerin dine bağlı olmasıyla ve dini nikâhın sağlam ve mutlu evliliğin garantisi olarak görülmesiyle açıklanabilir. Türkiye nüfusunun %99,2'sinin İslam dinine mensup (TDHA, 2014) olması nedeniyle İslam dininin bir gereği olarak imam nikâhının yaygın olması söz konusudur. Verilere göre, Türkiye'de evliliklerin %97.1'inde hem resmi hem de dini nikâh yapılmaktadır (TÜİK, 2017). Ancak 18 yaşından önceki evliliklerin %63'ünde, 18 yaşın üzerindeki evliliklerin %47'sinde yasal olarak öncelikle resmi nikâh kıyılması gerekmesine karşın, resmi nikâhtan önce dini nikâh kıyılması endişe yaratmaktadır (TKYAİŞA, 2014). Bu bağlamda, katılımcıların %16.8'inin 18 yaş altında ve %46.5'inin 18-25 yaş arasında evlendikleri hatırlatmak gerekmektedir.

Tablo 12. Kadınların Eşleriyle Evlilik Sürelerine Göre Dağılımı

Evlilik Süresi	Sayı	Yüzde
1-5 yıl	8	9,5
6-10 yıl	24	28,5
11-15 yıl	25	29,7
16-20 yıl	19	22,6
21-25 yıl	8	9,5
TOPLAM	84	100.0

Evlilik sürelerine bakıldığında, karı kocaların üçte biri (%29.7 ve %28.5) 6-10 ve 11-15 yıllık evli oldukları görülmektedir. 16-20 yıl evli olanlar yaklaşık dörtte biridir

(%22.6). 21-25 yıl ve 1-5 yıl evli olanlar önemli oranda değildir (%9.5). Karı kocaların yarısından fazlası 6-15 yıllık evli olması, bu bölgedeki kadınların gelecek kaygısı yüzünden eğitimlerini yarıda bırakıp hayata erken atılmalarından ve evlenme yaşlarının küçüklüğünden kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Tablo 13. Kadınların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde
Çocuk yok	2	2.4
1 çocuk	7	8.3
2 çocuk	40	47.6
3 çocuk	27	32.1
4 çocuk	5	6.0
5 çocuk	1	1.2
6 çocuk	1	1.2
7 çocuk	1	1.2
TOPLAM	84	100.0

Tablo 13'te kadınlarda bulunan çocuk sayısına bakıldığında, en az 1 ve en fazla 7 çocuklu aile yapılarına rastlanmaktadır. Kadınların neredeyse yarısı (%47.6) 2 çocuk sahibidir. kadınların üçte biri (%32.1) 3 çocuk sahibidir. 4 ve üst çocuklu kadınların sayısı önemli oranda değildir.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin öğrenim düzeylerinin düşük olmasından dolayı aile planlama hizmetlerinden yeterince bilgilendirilmedikleri söz konusudur. Ancak bunun yanı sıra ekonomik zorluklar, ihtiyaçların yeterince karşılanmaması, gelecek kaygısı gibi nedenlerle ailelerin fazla çocuk sahibi olmaktan kaçındıkları görülmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırma (2008) kapsamında 30'lu yaşlarda ortalama çocuk sayısının 2-3 çocuk olduğu bulunmuştur.

Tablo 14. Kadınların İstek/Sorunlarını Eşleriyle Paylaşma Durumlarına Göre Dağılımı

Eşiyle İstekleri/Sorunları Paylaşma Durumu	Sayı	Yüzde
Hiçbir zaman	11	13.1
Bazen	32	38.1
Her zaman	41	48.8
TOPLAM	84	100.0

Tablo 14 değerlendirildiğinde, kadınların yarısı (%48.8) sorun ve isteklerini eşiyle “her zaman” paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Kadınların önemli oranı (%38.1) da “bazen” ve %13.1’i “hiçbir zaman” şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 15. *Kadınların Eşlerini Yeterince Tanıma Durumlarına Göre Dağılımı*

Eşi Yeterince Tanıma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet,yeterince tanıyorum	59	70.2
Hayır, yeterince tanımıyorum	25	29.8
TOPLAM	84	100.0

Tablo 15’te kadınların büyük çoğunluğu (%70.2) eşini yeterince tanıyor oldukları ve önemli bir oranı (%29.8) yeterince tanımıyor oldukları bulunmuştur.

Tablo 16. *Kadınların Görüşlerine Göre Evliliğin Yürütülmesini Sağlayan En Önemli Unsurlara İlişkin Dağılım*

Evliliğin Yürütülmesini Sağlayan Unsurlar	Sayı	Yüzde
Saygı	47	56.0
Sevgi	25	29.8
Güven	12	14.3
TOPLAM	84	100.0

Tablo 16’a bakıldığında, kadınların yarısından fazlası (%56.0) evliliğin yürütmesi için en önemli unsur olarak “saygı” düşündükleri görülmektedir. Kadınların üçte biri (%29.8) de evliliğin yürütmesi için en önemli unsur olarak “sevgi” belirtmişlerdir. Evliliğin yürütmesi için en önemli unsur olarak düşünülen “güven” önemli oranda düşünülmediği bulunmuştur.

Batı toplumlarında aşkı, yakınlığı ve evlilikte eşitliği temsil eden anlaşarak evlenme yaygınken (Hortaçsu, 1999, akt. Şendil, Korkut, 2008), Türkiye gibi görece geleneksel değerlere bağlı olan toplumda ise, anlaşarak evlenmeye ilave olarak, ailelerin çocukları adına eşlerini seçtikleri görücü usulü ve kan bağı olan kişilerle yapılan evlilikler de yer almaktadır (Fox, 1975; Hortaçsu, 1999; Fıfıloğlu, 2001; Ayan vd., 2001, akt. Şendil, Korkut, 2008). Yani katılımcıların yarısından fazlasının da evlilik yürütmesi için “saygı”

olarak belirtmeleri de aile tarafından desteklenen evlenmelerinin daha fazla önemsedikleri ile açıklanabilir.

Tablo 17. Kadınların Evlilikten Memnuniyet Görüşlerine Göre Dağılımı

Evlilikten Memnuniyet Görüşü	Sayı	Yüzde
Memnunum	52	61.9
Memnun değilim	32	38.1
TOPLAM	84	100.0

Tablo 17’de kadınların çoğunluğunun (%61.9) evlilikten memnun oldukları görülmektedir. Evlilikten memnun olmayan oranı ise %38.1’dir.

Bu bulgulara örnek olarak benzer araştırma sonuçları gösterilebilir. Tor’un (1993) çalışmasında kadınların 30.1%’inin evliliklerinde huzursuzluk hissettiğini; Guo ve ark. (2005) çalışmasında kadınların 38.7%’sinin evlilik ilişkilerini kötü olarak değerlendirdiği belirlenmişlerdir (akt. Yalçın, 2014). Yalçın’ın (2014) çalışmasında kadınların 36.8%’i evliliğini genel anlamda “iyi” olarak değerlendirmiştir. Görüldüğü gibi, evlilik ilişkilerini kötü ya da iyi değerlendiren kadın oranı çok fazla olmamaktadır. Bu, evlilik ilişkilerinin çok karmaşık bir ilişki türü olduğunu ve ilişkileri her açıdan değerlendirilmesi insanı düşündürdüğünü göstermektedir.

Tablo 18. Kadınların Evliliği Bitirme Düşüncelerine Göre Dağılımı

Evliliği Bitirme Düşüncesi	Sayı	Yüzde
Hayır, düşünmedim	55	65.5
Evet, düşündüm	29	34.5
TOPLAM	84	100.0

Tablo 18’den anlaşılacağı üzere, ailelerde birçok zorlukların yaşanmasına rağmen kadınların çoğunluğu (%65.5) evliliği bitirmeyi düşünmedikleri görülmektedir. Bununla birlikte kadınların önemli oranı (%34.5) evliliği bitirme düşüncesinde bulunduğu görülmektedir.

8-18 Tablolarda araştırmanın amaçları doğrultusunda alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilikle ilgili özelliklerini içeren tanıtıcı bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Kadınların yaklaşık yarısının 18-20 yaşında ve üçte birinin 21-25 yaşında evlenmesi sonucunda kadınların büyük çoğunluğu 25 yaşına kadar evlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınların yaklaşık beşte biri erken evlilik yapmışlardır. Kadınların ve eşlerinin tamamına yakını ilk evliliklerini devam ettirmektedir. Kadınların çoğunluğu eşleriyle görücü usulü ve akraba evliliği şeklinde evlendikleri görülmüşken, kadınların yarıya yakını eşleriyle anlaşarak evlendikleri bulunmuştur. Karı kocaların %100'ü resmi nikâhlı ve yaklaşık dörtte biri resmi nikâhla birlikte dini nikâh kılmışlardır. Eşlerin çoğunluğunun 6 – 15 yıllık evli oldukları görülmektedir. Kadınlarda en az 1 ve en fazla 7 çocuklu aile yapılarına rastlanmaktadır. Kadınların hemen hemen yarısı 2, üçte biri de 3 çocuk sahibidir. Kadınların yarısı istek/sorunlarını eşiyile “her zaman” paylaştıklarını; büyük çoğunluğu eşini yeterince tanıyor olduklarını; çoğunluğu evlilikten memnun oldukları ve evliliği bitirme düşüncesinde bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Kadınların yarısından fazlası evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsur olarak “saygı”, üçte birinin de “sevgi” düşündükleri belirlemiştir.

3.1.3. Kadınların Sosyal Risk Faktörlerle İlgili Özellikleri

Bu alt bölümde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların ailelerinde sosyal risk özellikleri olan alkol sorunu, kronik sağlık sorunu, ruhsal rahatsızlığın yaşanma durumu, engellik durumu, suç işlenip ceza alma durumu, psikolojik hizmetlerden yararlanma durumuna ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 19. Kadınların ve Eşlerinin Alkol Sorununun Durumlarına Göre Dağılımı

Alkol Sorunu	Kadınlar		Eşleri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Var	2	2.4	14	16.7
Yok	82	97.6	70	83.3
TOPLAM	84	100.0	84	100.0

Tablo 19 gösteriyor ki kadınların %2.4'ü ve eşlerinin %16.7'si alkol sorunu yaşamaktadır. Erkekler arasında alkol kullanımının, alkol sorunun daha sık olduğu görülmektedir. Günümüzde alkole ilişkin sorunların kadınlar arasında artmasına karşın, her kültürde erkekler arasında önemli ölçüde daha sıktır. Alkol, kısıtlı ve güç hayat

şartlarından kaynaklanan stres ile başatme yöntem olarak başvurulması düşünülebilir ve yoksul kesimlerde daha yaygın olması söz konusudur. Alkol tüketimi etkileyen birçok faktörler arasında cinsiyet (örneklem grubundaki kocalarda alkol sorunun oranı daha yüksek olmaktadır), aile özellikleri, ruhsal rahatsızlıklar, sosyo-ekonomik durumu vb. yer almaktadır. Ancak dinle birlikte ekonomik gelişme düzeyi alkol tüketiminde en etkili belirleyicidir (Akvardar, 2005).

Tablo 20. Kadınların Ailelerinde Kronik Sağlık Problemine Sahip Olan Birinin Varlığına Göre Dağılımı

Kronik Sağlık Problemine Sahip Olan Birinin Varlığı	Sayı	Yüzde
Var	31	36.9
Yok	53	63.1
TOPLAM	84	100.0

Tablo 20'e göre, kadınların ailelerinin önemli bir oranı (%36.9) kronik sağlık problemine sahip olan birine sahiptir. Sağlık sorunların içinde kalp ritim bozukluğu, böbrek nakli, şeker hastalığı, astım, diyabet, boyun fitiği, platin takılı, akdeniz ateşi, damar tıkanlığı, üveit, migren gibi rahatsızlıklar vardır.

Kısıtlı şartlar, yetersiz beslenmeye dayalı fiziksel zayıflıktan dolayı alt sosyo-ekonomik ailelerin hastalıklara yakalanma riski çok fazla olmaktadır. Kronik rahatsızlıklar da yeni yoksulluklara yol açmaktadır. Ayrıca alt sosyo-ekonomik seviyedeki aileler sağlık hizmetlerine ulaşma konusunda zorluklar yaşamaları ve herhangi bir rahatsızlık meydana geldiğinde vaktinde sağlık müdahalenin yapılmaması, söz konusu olmaktadır.

Tablo 21. Kadınların Ailelerinde Engellik Durumlarına Göre Dağılımı

Engellik Durumu	Sayı	Yüzde
Var	13	15.5
Yok	71	84.5
TOPLAM	84	100.0

Tablo 21'e bakıldığında, kadınların ailelerinin %15.5'inde engelli birinin bulunduğu görülmektedir. Aileler otizm, zihinsel rahatsızlığı, epilepsi, görme, şizofreni gibi engellilerine sahiptir. Yapılan araştırmalar, engellilerin büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiklerini ve yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir.

Kuşkusuz yoksulluk, bireylerin yaşamalarını güçleştirmektedir. Temel insani ihtiyaçlarını gideremeyen ailelerde engelliliklerinden kaynaklanan bakım, sağlık, eğitim ve sosyal sorunları çok masraf ve uğraş gerektirmektedir.

Tablo 22. Kadınların Ailelerinde Ruhsal Rahatsızlığın Yaşanmış Durumlarına Göre Dağılımı

Ruhsal Hastalığa Sahip Birinin Varlığı	Sayı	Yüzde
Var	18	21.4
Yok	66	78.6
TOPLAM	84	100.0

Tablo 22’ye bakıldığında, kadınların ailelerin beşte birinde (%21.4) aile üyelerinin en azından birinin ruhsal rahatsızlığı yaşadığı görülmektedir. Bu ruhsal rahatsızlıkların içinde de ruhsal hastalıklarından kaynaklanan engellilikler de yer almaktadır. “Yoksulluk insan enerjini azaltan, insanca yaşamı engelleyen, bireyde yarımsızlık ve hayatının kontrolünü kaybetme duygusunu yaşatan bir durumdur” (Taşdemir, 2014, s.74). Yoksulluğun, biyopsikososyal bir varlık olan bireyin ruh sağlığına olan etkileri oldukça fazladır. Yapılan araştırmalar, yoksulluk ve işsizlik depresyon, intiharlara bağlı ölüm, alkol ve madde kullanım bozuklukları, anksiyete bozuklukları gibi birçok psikiyatri hastalık riskini önemli oranda arttırdığını kaydetmektedir. Ayrıca işsizlik ve yoksulluk, ruhsal sorunları olan kişilerin rahatsızlıklarına yönelik uygun ve zamanlı tedavi müdahalelerinden yararlanabilmelerini engellemektedir.

Tablo 23. Kadınların ve Eşlerinin Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumlarına Göre Dağılımı

Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumu	Kadınlar		Eşleri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	4	4.8	12	14.3
Hayır	80	95.2	72	85.7
TOPLAM	84	100.0	84	100.0

Tablo 23’e bakıldığında, kadınların %4.8’inin ve eşlerinin %14.3’ünün suç işleyip ceza aldıkları görülmektedir. Literatürde yoksulluk ile suç arasında bir ilişkinin var olduğu dile getirilmekte ve genellikle yoksulluğun suçun en önemli nedeni olduğu belirtilmektedir.

Ancak bazı araştırmacılara göre, suçluluğun oluşumunda geçmiş yaşantılar, aile ortamı, arkadaşlık çevresi, uyuşturucu ve alkol gibi çeşitli alışkanlıklar etkili olduğu gibi, yoksulluğun meydana gelmesinde de birçok faktör etkili olmaktadır (Açıkgöz, 2015). Yoksulluk, suç işlemeyi etkileyen unsurlardan biridir; fakat ana belirleyici ve tek faktör değildir.

Tablo 24. *Kadınların Ailelere Yönelik Psikolojik Hizmetlerden Yararlanma Durumuna Göre Dağılımı*

Psikolojik Hizmetlerden Yararlanma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet, yararlandık	6	7.1
Hayır, yararlanmadık	78	92.9
TOPLAM	84	100.0

Tablo 24 değerlendirildiğinde, kadınların tamamına yakını herhangi bir hizmetten yararlanmadıkları ve yalnızca %7,1'inin hizmetlerden yararlandıkları görülmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde birçok sorunun yaşanması göz önünde bulundurularak psikolojik hizmetlere başvuranların oranı daha yüksek olmalıdır.

Ailelerin psikolojik hizmetlerden yararlanmamalarının çeşitli nedenleri olabilir. Bunların bir kısmının bu hizmetler hakkında bilgi sahibi olmaması veya bu hizmetlere ulaşamaması, bir kısmının ise bu hizmetlere gereksinim duymaması söz konusu olabilir. Ayrıca aile hizmetleri veren kurum ve kuruluşların yeterli düzeyde tanıtılmaması sonucunda bu kurumlar hakkında bireylerde yanlış imajların oluşturulması düşünülebilir. Ayrıca geleneksel ailelerde eşlerin sorunlarını ev dışına taşımaları ve bir kurumdan destek almaları hoş karşılanmayan bir durum olarak da görülebilir. Aile işlevlerinin sağlıklı olabilmesi ve dolayısıyla toplumun daha sağlıklı bir hale gelebilmesi için tüm evli kadın ve erkeklerin yararlanabilecekleri hizmetler konusunda bilgilendirilmeleri ve hizmetlerden yararlanmalarını engelleyen etkenlerin ortadan kaldırılması önem taşımaktadır.

19 - 24 Tablolarda araştırmanın amaçları doğrultusunda alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların sosyal risk özelliklerini içeren tanıtıcı bulgular şu Şekilde zetlenebilir:

Kadınların ailelerinin önemli bir oranı kronik sağlık problemine sahip olan birine sahip olduğu ve ailelerinin beşte birinde aile üyelerinin en ağzından birinde ruhsal rahatsızlığı

yaşandığı saptanmıştır. Kadınların %2.4'ü ve eşlerinin %16.7'si alkol sorunu yaşadıkları bulunmuştur. Benzer şekilde cinsiyet açısından suç işleyip ceza alma dağılımlara bakıldığında, kadınların %4.8'inin ve eşlerinin %14.3'ünün suç işleyip ceza aldığı belirlenmiştir. Kadınların ailelerinin %15.5'inde engelli biri bulunmaktadır. Ailelerin tamamına yakınının herhangi bir aileye yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanmadıkları ve yalnızca %7,1'inin hizmetlerden yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. KADINLARIN ADÖ VE EYÖ'DEN ALDIKLARI ORTALAMA PUANLARA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın ikinci amacı “Kadınların algılarına göre, aile işlevleri (Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme) ne seviyededir?” ve üçüncü amacı “Kadınların algılarına göre, Evlilik Doyumu ne seviyededir?” doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların ADÖ'nin Problem Çözme, İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerinden ve Evlilik Yaşam Ölçeğinden aldıkları ortalama puanları incelenmiştir ve aşağıda bulgu ile yorumlar sunulmuştur.

Tablo 25. Kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçeklerinden Aldıkları Ortalama Puanlara Göre Dağılımı

Alt ölçek	Sağlıklı Sayı	Sağlıklı Yüzde	Sağlıksız Sayı	Sağlıksız Yüzde	Ortalama	Standart sapma	Min.	Max
Problem Çözme	45	53.5	39	46.5	1,875	0,71458	1,00	4,00
İletişim	37	44.0	47	56.0	2,0013	0,60699	1,00	3,78
Roller	28	33.3	56	66.6	2,1418	0,46491	1,18	3,64
Gereken İlgiyi Gösterme	9	10.7	75	89.2	2,4813	0,48116	1,57	3,86

Tablo 25'e bakıldığında, sağlıklı puanları alan kadınların:

- Problem Çözme alt ölçeğinden - %53.5,
- İletişim alt ölçeğinden - %44.0,
- Roller alt ölçeğinden - %33.3,
- Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeğinden – %10.7'dir.

Görüldüğü gibi, kadınlar en sağlıklı şekilde Problem Çözme işlevini yerine getirmektedir. Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme işlevlerinde sırasıyla sağlıksızlık eğilimi yükselmektedir. Kadınların en çok zorlanan işlevi Gereken İlgiyi Gösterme işlevidir.

Genel olarak kadınların ADÖ puanları incelendiğinde İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Gösterme alt işlevlerinde 2 ve üzerindeki puana sahip kadınların oranları sırasıyla %56.0, %66.6, %89.2 gibi önemli bir oranda bulunmuştur. Özellikle Gereken İlgiyi Gösterme işlevinde sağlıksızlık eğilimi inanılmaz yüksek bulunmuştur. İletişim için ortalama puan 2,0013, Roller için 2,1418, Gereken İlgiyi Gösterme için 2.4813'tür.

İletişim alt ölçeğindeki sağlıksızlık eğiliminin olası açıklaması şu şekilde olabilir:

Araştırmacılar aile sorunlarının genelde iletişim eksikliği veya aksaklığından kaynaklandığı ifade etmektedir. Aile içi iletişim, karı koca arasındaki iletişim, ane baba ve çocuklar arası iletişim, aile içi iletişim – ailenin dışındakilerle ilişkileri içeren çok karmaşık bilgi alışverişidir. Kadınların erkeklerden daha çok incinebilirlik, çaresizlik, utanç, kaygı, imrenme, depresyon ve daha az öfke ve suçluluk ifade ettikleri saptanmıştır (Mitchel, 1974; Striöse, 1974; Lewis, 1976, 1983; Miller, 1976; Kemper, 1978; “Aile Raporu”, 2002). Ayrıca kadınlar erkeklere göre ilişkilerini daha olumsuz değerlendirmektedir (Beşpınar, 2014). Yoksul kesimlerde eğitim seviyesinin düşük olduğundan dolayı iletişim becerisinin de eksik olduğu düşünülebilir.

Roller alt ölçeğindeki sağlıksızlık eğilimi şu şekilde ifade edilebilir:

Rol beklentileri evlilik çatışmalarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Türk toplumunda erkekler kadınlara göre daha geleneksel cinsiyet rolü tutumlarına sahiptirler (Girginer, 1994). Türk ataerkil toplumunda aile içinde baba, otoriteyi sağlayan, ekonomik açıdan koşulları hazırlayan kişi rolündeyken, çocuğun bakımı, duygusal ve sosyal gereksinimleri anneler tarafından üstlenmektedir. Bu sistemde erkek ve kadınların belli kültürel beklentiler nedeniyle evle ilgili faaliyetler eşler arasında geleneksel cinsiyet rollerine göre paylaşıldığı için ortaya büyük ölçüde işbirliğine dayanmayan bir dağılım çıkmakta ve kadına daha fazla sorumluluk yüklenmektedir (“Aile Raporu”, 2001). Ancak günümüzde eşitliğe dayanan bir aile içi roller dağılımı ortaya çıkmıştır. Ailelerin de

Roller işlevinde sağlıksızlık eğilimi görülmesi kadınların aile içinde gücü ve sorumlulukları eşit olarak paylaştığı bir ilişki istedikleri ile açıklanabilir.

Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeğindeki sağlıksızlık eğilimi şu şekilde açıklanabilir:

Genel olarak Türk toplumunda erkeklerin “sert ve güçlü” bireyler olarak tanımlanması erkeklerin hissettikleri ilgi ve sevgiyi tam olarak karşı tarafa yansıtamamalarına neden olabilmektedir. Kadınlara bu ilgi ve sevgi yeterli gelmeyip onların gösterdikleri sevgi ve ilginin de aşırılık olarak görülmesi mümkündür. Geleneksel cinsiyet rollerine sahip erkeklerin duygularını ifade etmekte zorlandıkları, eşleriyle ilişkideki adalet konusunda daha fazla sorun yaşadıkları (Faulkner, Davey ve Davey, 200, akt. Polat, 2006) belirtilmektedir. Dolayısıyla erkek, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını, kadın da duygusal gereksinimlerini karşılamasından dolayı gösterilen ilgi erkek için yeterli görünürken, kadın için yetersiz görünebilmektedir.

Gereken İlgiyi Göstermek işlevi psikolojik ağırlıklı bir işlevdir. “Sevdiği kişiye ilgi göstermek, gelişmiş insan profiline en önemli göstergesidir. Kişinin kendisinin üzerine çıkıp ötekini görebilmesi, hissedebilmesi, verebilmesi üst düzey bir insanlık durumudur” (Arıkan, 2012). Dolayısıyla ilgiyi göstermek insanın kişisel gelişimi ile açıklanabilir. Alt sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerde eğitim imkanlarının kısıtlı olması ve kendi gelişimine zaman ayırmak gibi anlayışının olmaması, ilgi ve alaka göstermede, yakınlık ve bağlılık duymada, ilgi ve alaka konusunda yeterli doyumunu hissetmede bir engel yarattığı düşünülebilir.

Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Problem Çözme boyutunda sağlıksızlık eğiliminin olmamasının olası açıklaması şu şekilde olabilir:

Alt sosyo-ekonomik düzeyde kadınlar yoksulluğundan kaynaklandığı zorluklarla mücadele etmek, sert ve haşin çevresinde yaşamak zorundadır. Lewis'in belirttiği gibi “yoksulların sağlıklı olmayan ortamlarda yaşadıklarını, örgütsüz olduklarını, çaresizlik, düşük benlik yapısı gibi birçok olumsuz psikolojik özellikleri taşımalarının yanında yoksulluk kültürü ile edindikleri olumlu bir özelliği de, bu yoksulluğun onlara verdiği zorluklara dayanma gücüdür” (Lewis, 1971, akt. Erdem, 2003, s.42). Onların gösterdikleri dayanma gücü, hayat şartlarının zor olmasına rağmen her türlü problemlere hazır olmalarını, çaresizlik bırakacak durumlar karşısında kuvvetli olmalarını sağlamaktadır.

Hatiboğlu'nun (2009) yaptığı çalışmasında yoksul annelerin devletten çok kendilerine ve ailelerine güvendikleri bulunması, bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Tablo 26. *Kadınların Evlilik Yaşamı Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanı*

Ölçek	Ortalama	Standart sapma	Min.	Max.
Evlilik Yaşamı	29.8214	7.15602	10	44

Tablo 26'e bakıldığında, kadınların evlilik doyumunun ortalama puanı 29,82'dir. Hatırlatmak gerekiyor ki Evlilik Yaşamı Ölçeği 10 sorudan oluşan 5'li likert tipi bir ölçek ve ölçekten alınabilecek puanlar 10 ile 50 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği bireyin evlilik doyum düzeyinin yüksek olduğunu, ölçekten alınan puanın düşüklüğü ise evlilik doyum düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Rhyne (1981, akt. Gündoğdu, 2015), kadınların erkeklere göre daha çok aile yaşamındaki olaylardan etkilendiği ve evliliklerinden memnuniyetinin daha düşük olduğu ifade etmiştir. Bu araştırmanın örneklem grubunu oluşturan ailelerin zor şartlarda yaşadıklarını ve daha önce yapılmış olan araştırmaların sonuçlarını göz önünde bulundurarak kadınların evlilik doyumunu daha düşük olacağı bekleniyordu. Evlilik doyumlarının orta derecede bulunması, kadınların evliliklerinin daha iyi olabileceğini düşünmedikleri ile açıklanabilir. Kadınların evlilik ilişkilerinin mevcut durumu normal bir evlilik olarak algılanmaları ve evliliklerini daha iyi hale getirebilecekleri düşünmedikleri olabilir.

25-26 Tablolarda araştırmanın amaçları doğrultusunda alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevleri ve evlilik doyumunu ile ilgili bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Kadınların ADÖ'nun sağlıksızlık eğilimi gösteren puanları incelendiğinde, İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Gösterme alt işlevlerinde 2 ve üzerindeki puana sahip kadınların oranları sırasıyla %56.0, %66.6, %89.2 şeklinde önemli bir oranda bulunmuştur. Özellikle Gereken İlgiyi Gösterme işlevinde sağlıksızlık eğilimi gösteren kadın oranı inanılmaz yüksek bulunmuştur. Bu demek ki alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların en az sağlıklılık eğilimi gösteren işlevi Gereken İlgiyi Gösterme'dir. Araştırmaya katılan kadınların Problem Çözme işlevinde sağlıksızlık eğiliminin olmaması, onların yoksulluğundan kaynaklanan zorluklarla mücadele etme ve dayanma gücüne sahip

olmaları ile açıklanabilir. İletişim, Roller ve Gereken İlgiyi Gösterme işlevlerindeki sağlıksızlık eğilimi ise,

- türk toplumundaki kadın ve erkeklerin cinsiyet rolleri,
- yoksul kesimlerde eğitim seviyesinin düşük olduğundan dolayı iletişim becerisinin ve insanın kişisel gelişiminin eksik olması,
- kadınların aile içinde gücü ve sorumluluklarının eşit olarak paylaşmak istedikleri ve bunun neticesinde rol memnuniyetsizliği yaşamaları ile açıklanabilir.

Tablo 24’te alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilik doyumunun ortalama puanı 29, 82 (min 10, maks 50 puan) olduğu bulunmuştur. Evlilik doyumlarının orta derecede bulunması, kadınların evliliklerinin daha iyi olabileceğini düşünmedikleri ile açıklanabilir. Kadınların evlilik ilişkilerinin mevcut durumu normal bir evlilik olarak algulamaları ve evliliklerini daha iyi hale getirebilecekleri düşünmedikleri olabilir.

3.3. DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu bölümde, araştırmanın dördüncü amacı “Kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili ve sosyal risk özelliklerinin evlilik doyumu ile aile işlevleri ile ilişki var mıdır?” doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevleri ve evlilik doyumu ile ilişkili olduğu düşünülen sosyo-demografik, evlilik ve sosyal risk değişkenlerinin ADÖ ile EYÖ puanları ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen bulgu ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Kadınların ADÖ İle EYÖ Puanları ve Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu alt bölümde kadınların sosyo-demografik özellikleri olan yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu, konut tipi, konut mülkiyeti değişkenleri ve ADÖ ile EYÖ puanları arasındaki ilişkilere ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 27. Kadınların Yaşları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	R	p
Problem Çözme	84	1.8750	5.59823	-.046	.676 (p >.05)
İletişim	84	2.0013	0.60699	.018	.870 (p >.05)
Roller	84	2.1418	0.46491	.039	.724 (p >.05)
Gereken İlgiyi Gösterme	84	2.4813	0.48116	-.043	.695 (p >.05)
Evlilik Yaşamı	84	29.8214	7.15602	.004	.971 (p >.05)

Kadınların yaşlarının ve ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarına bakıldığında, kadınların yaşının Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülmektedir (p>.05).

Aynı sonuçları elde eden çalışmalar bu çalışmanın sonucu desteklemektedir. Kaymaz'ın (2015) zihinsel ve bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete depresyon düzeylerinin belirlenmesi ve aile işlevlerinin incelenmesi amaçlanan çalışmasında bireylerin yaşları ile aile işlevleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Akgül Gök (2013), evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının, çatışma durumlarının ve ailedeki rol paylaşımlarının aile işlevlerini ne yönde etkilediğinin belirlenmesini amaçlanan çalışmasında evli kadın ve erkeklerin aile işlevlerinin yaşa göre değişmediği saptamıştır. Çakıcı (2006), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 6 yaş grubunda çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkilerinin incelenmesini amaçlanan araştırmada aile işlevlerinin annelerin yaşlarına göre değişmediği saptamıştır. Evlilik doyum konusunda Çelebi, Nedim Bal (2015), Yeşiltepe (2011), Çınar (2008) evli çiftlerin uyum düzeylerinin yaşa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmediğini kaydetmişlerdir.

Bunun yanı sıra bazı araştırmacılar ise bireylerin yaşlarına göre evlilik uyumları arasında anlamlı fark olduğunu bulmuştur. Sözelimi, yabancı araştırmacılar Heaton ve Albercht (1991), Carstensen, Gottman ve Levenson (1995), Broman'ın (1993, akt. Yeşiltepe, 2011) araştırmalarında, bireylerin yaşları ilerledikçe evliliklerinde evlilik uyumlarının

arttığını; yaşlı çiftlerin evliliklerinin genç çiftlere göre daha fazla istikrar, doyum ve samimiyet taşıdığını ve bu evliliklerde daha az çatışma yaşandığını bulmuşlardır.

Tablo 28. Kadınların Yaş Gruplarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal-Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Yaş Grubu	Sayı	Ortanca	X ²	p
Problem Çözme	20-30	30	2.0000	2.979	.226
	31-40	47	1.5000		
	41-45	7	2.0000		
İletişim	20-30	30	2.0000	.366	.833
	31-40	47	2.0000		
	41-45	7	2.0000		
Roller	20-30	30	2.2273	.097	.953
	31-40	47	2.0909		
	41-45	7	2.1818		
Gereken İlgiyi Gösterme	20-30	30	2.4286	.069	.966
	31-40	47	2.4286		
	41-45	7	2.2857		
Evlilik Yaşamı	20-30	30	30.5000	1.302	.522
	31-40	47	32.0000		
	41-45	7	30.0000		

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların yaş grupları arasında farklarını saptamak için Kruskal –Wallis H Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları kadınların farklı yaş gruplarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Yalçın (2014), kadınların evlilik uyumlarının yaşlarına göre farklılaştığını, yani 41 ve üzeri yaş grubundaki kadınların evlilik uyumlarının, 21-30 yaşlarındaki kadınların evlilik uyumlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedeni, 41 ve üzeri yaş grubu olarak toplumda yetişkin evlat sahibi olma dönemleri, 21-30 yaşlarındaki kadınların ise çocuklarının gereksinimleri ve problemlerinin yoğun olduğu dönem olması nedeniyle evlilik uyumunun düşük olmasına neden olduğu düşünülmüştür. Demir (2014), tam tersine yaşları 20-30 arasında olan bireylerin evlilik doyumlarının 31-41 yaş ve 42-52 yaş arası olan bireylerden daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Tablo 29. Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskall - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Eğitim Düzeyi	Sayı	Ortanca	X ²	p
Problem Çözme	İlkokul	43	1.6667	.409	.815
	Ortaokul	19	1.8333		
	Lise	22	1.7500		
İletişim	İlkokul	43	2.0620	.835	.659
	Ortaokul	19	1.9532		
	Lise	22	1.9242		
Roller	İlkokul	43	2.2727	3.788	.150
	Ortaokul	19	2.0000		
	Lise	22	2.0455		
Gereken İlgiyi Gösterme	İlkokul	43	2.4286	1.325	.516
	Ortaokul	19	2.2857		
	Lise	22	2.4286		
Evlilik Yaşamı	İlkokul	43	31.0000	1.504	.471
	Ortaokul	19	32.0000		
	Lise	22	28.5000		

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların eğitim seviyeleri arasında farklarını saptamak için Kruskall–Wallis H Testi yapılmıştır. ADÖ ve EYÖ puanlarının karşılaştırılmasına bakıldığında, ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları kadınların farklı eğitim seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Bu çalışmada aile işlevlerinin ve evlilik doyumunun kadınların eğitim düzeylerinden etkilenmediği saptanmıştır. Kaymaz (2015) da yaptığı çalışmasında bireylerin eğitim düzeyleri arasında ADÖ puanları açısından farklılaşmadığı kaydetmiştir. Fakat aile işlevlerinin eğitim seviyelerine göre farklılaştığını ortaya koyan araştırmalar Çakıcı (2006), Akgül Gök (2013) tarafından yapılmıştır.

Evlilik doyum konusunda Çelebi, Nedim Bal (2015), Çınar (2008), Demir (2014) evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri arasında bireylerin eğitimleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermişlerdir. Fakat aynı zamanda evlilik doyumunu konu edinen bazı çalışmalarda kadınların evlilik doyumunu, hem kendilerinin hem de kocalarının eğitim düzeyi arttıkça arttığı (İmamoğlu, Yasak, 1997, Erci, Ergin, 2005, akt. Gündoğdu, 2015; Tunes, 1990, akt. Yalçın, 2014; Yılmaz, 2013) veya eğitim düzeyi değişkeni ile evlilik

doyumunu arasında negatif yönde ilişki olduğu (Çağ, Yıldırım, 2013) saptanmıştır. Görüldüğü gibi, birçok araştırmanın sonuçları tutarsızlık göstermektedir. Bu bağlamda Kaymaz (2015), Çelebi, Nedim Bal (2015), Demir'in (2014) bulguları, kadınların eğitim düzeylerinin aile işlevlerinde ve evlilik doyumunda etkili olmaması açısından bu çalışmayla paralellik göstermektedir.

Tablo 30. Kadınların Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal –Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Eğitim Düzeyi	Sayı	Ortanca	X ²	p
Problem Çözme	İlkokul/ilkokul altı	49	2.0000	2.162	.339
	Ortaokul	21	1.5000		
	Lise	14	1.6667		
İletişim	İlkokul/ilkokul altı	49	2.1111	.213	.899
	Ortaokul	21	2.0000		
	Lise	14	1.9444		
Roller	İlkokul/ilkokul altı	49	2.2727	1.146	.564
	Ortaokul	21	2.0909		
	Lise	14	1.9091		
Gereken İlgiliyi Gösterme	İlkokul/ilkokul altı	49	2.4286	1.437	.488
	Ortaokul	21	2.4286		
	Lise	14	2.4286		
Evlilik Yaşamı	İlkokul/ilkokul altı	49	30.0000	6.611	.037
	Ortaokul	21	32.0000		
	Lise	14	32.0000		

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların eşlerinin eğitim seviyeleri arasında farklarını saptamak için Kruskal –Wallis H Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiliyi Gösterme puanları kadınların eşlerinin farklı eğitim seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülürken ($p > 0,05$); EYÖ Evlilik Doyumu puanları kadınların eşlerinin farklı eğitim seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir, $X^2 (2) = 6.611$, $p = .037$. Lise bitiren eşlerde Evlilik Doyumu daha yüksek bulunmuştur.

Bu çalışmada aile işlevlerinin (İletişim hariç) ve evlilik doyumunun kadınların eşlerinin eğitim düzeylerinden etkilenmediği saptanmıştır. Çınar'ın (2008), Demir'in (2014) yaptığı araştırmalar da bu çalışma ile örtüşmektedir. Ancak birçok araştırmada ters

sonuçlar elde edilmiştir. Çakıcı (2006), alt ve üst sosyoekonomik düzey grupları içerisinde babaların öğrenim düzeyleri Problem Çözme, İletişim, Roller boyutlarında etkili olduğu saptamıştır. Nazlı (1997), ailenin demografik özelliklerinin, madde bağımlılığı, ruh hastalığı ve şiddet gibi değişkenlerin aile işlevlerine etkisini incelediği araştırma sonucunda babanın öğrenim düzeyi arttıkça aile işlevlerinin daha sağlıklı olduğunu bulmuştur. Evlilik doyumu konu edinen çalışmalarda hem kadınların hem de kocalarının eğitim düzeylerinin artmakla birlikte evlilik doyumunun arttığı bulunmuştur (İmamoğlu, Yasak, 1997, Erci, Ergin, 2005, akt. Gündoğdu, 2015; Tunes, 1990, akt. Yalçın, 2014; Yılmaz, 2013).

Tablo 31. Kadınların Çalışma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Çalışma Durumları	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	çalışıyor	4	1.9167	128.000	-.675	.523
	çalışmıyor	80	1.7500			
İletişim	çalışıyor	4	2.2778	113.500	-.979	.342
	çalışmıyor	80	2.0000			
Roller	çalışıyor	4	2.3182	113.000	-.989	.342
	çalışmıyor	80	2.0909			
Gereken İlgiiyi Gösterme	çalışıyor	4	2.4286	168.500	.179	.863
	çalışmıyor	80	2.4286			
Evlilik Yaşamı	çalışıyor	4	29.000	196.500	.768	.458
	çalışmıyor	80	31.000			

Kadınların çalışma durumları açısından ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınlarının çalışma durumları açısından ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Aynı şekilde Kaymaz’ın (2015) zihinsel ve bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete depresyon düzeylerinin belirlenmesi ve aile işlevlerinin incelenmesi amaçlanan çalışmasında aile işlevleri açısından bireylerin çalışma durumları arasında bir fark

olmadığı saptanmıştır. Kahveci (2016) ve Demir'in (2014) araştırmalarına göre, evli bireylerin evlilikte doyum puanları çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Evlilik doyumu konusunda mesleki statüleri düşük bireylerin mesleki statüleri yüksek bireylerinden daha az evlilik doyumuna sahip olduğu ortaya koyulan araştırmaları (Cooper et al, 1985:231, akt. Yalçın, 2014) göz önünde bulundurarak çalışan kadınların evlilik doyumu daha yüksek olacağı bekleniyordu. Fakat örneklem grubunun sadece %4'ünün çalışması objektif bir bulgunun elde edilmesini zorlaştırdığı düşünülmektedir.

Tablo 32. Kadınların Eşlerinin Çalışma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Çalışma Durumları	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	çalışıyor	57	1.6667	909.000	1.342	.180
	çalışmıyor	27	2.0000			
İletişim	çalışıyor	57	2.0000	864.500	.912	.362
	çalışmıyor	27	2.0000			
Roller	çalışıyor	57	2.0909	805.500	.346	.730
	çalışmıyor	27	2.1818			
Gereken İlgiyi Gösterme	çalışıyor	57	2.4286	668.500	-.972	.331
	çalışmıyor	27	2.4286			
Evlilik Yaşamı	çalışıyor	57	31.000	637.500	-1.271	.204
	çalışmıyor	27	29,000			

Kadınlarının eşlerinin çalışma durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınlarının eşlerinin çalışma durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Tablo 33. Kadınların Ailelerinin Oturdukları Konut Tiplerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Konut Tipi	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem	Daire	78	1.7500	0.055	1	.814
Çözme	Gecekond	6	1.6667			
İletişim	Daire	78	2.0000	628.000	1	.428
	Gecekond	6	2.2778			
Roller	Daire	78	2.1364	0.059	1	.807
	Gecekond	6	2.1364			
Gereken İlgiyi Gösterme	Daire	78	2.4286	0.183	1	.669
	Gecekond	6	2.3571			
Evlilik Yaşamı	Daire	78	31.500	6.851	1	.009
	Gecekond	6	18.500			

Kadınların oturdukları konut tiplerine göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların oturdukları konut tiplerine göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların oturdukları konut tiplerine göre EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 6.851$, $z = 1$, $p = .009$). Gecekond tipinde oturan kadınların Evlilik Doyumu daire ev tipinde oturanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, konut koşullarının insanın fiziksel ve ruhsal sağlığını etkilemesi ile açıklanabilir. İnsanların temel ihtiyaçlarından biri, barınmadır. Günümüzde ev sadece içinde yaşayan doğa etkilerinden koruyan barınak değil; aile bireylerinin dinlenme, grup halinde yaşama, çalışma ihtiyacını karşılayan ve kişiliklerini belirtecekleri ortamı sağlayan bir yerdir (Erel, Yılmaz, 1977, akt. Işık, 1994). Dolayısıyla gecekonduda yaşamak bir takım zorluklarla mücadele etmek; su, kanalizasyon, elektrik, ısınma gibi olanaklardan yoksun kalmak demektir. Bu durum aile ilişkilerinden alınan doyumunu olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Bulut (1993), ruh hastalığının aile işlevlerine etkisini incelediği araştırmasında ruh hastası bulunan ailelerde oturlan evin tipi ile ailenin sadece Problem Çözme işlevi arasında

anlamli bir iliŒi bulmuŒtur, yani gecekonduda oturan aileler apartman dairesinde oturanlara göre Problem zme iŒlevi açısından daha fazla sağlıksızlık gstermiŒlerdir.

Tablo 34. Kadınların Ailelerinin Konuttaki Mülkiyet Durumlarına Göre AD İle EY Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle KarŒılaŒtırılması

Ölçekler	Mülkiyet Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem zme	Kiracı	70	1.7500			
	Ev sahibi/ev sahibi değil ama kira ödemiyor	14	1.8333	516.500	.320	.749
İletiŒim	Kiracı	70	2.0000			
	Ev sahibi/ev sahibi değil ama kira ödemiyor	14	2.0556	500.500	.126	.899
Roller	Kiracı	70	2.0909			
	Ev sahibi/ev sahibi değil ama kira ödemiyor	14	2.3182	583.000	1.119	.263
Gereken İlgiyi Gösterme	Kiracı	70	2.4286			
	Ev sahibi/ev sahibi değil ama kira ödemiyor	14	2.5714	574.000	1.013	.311
Evlilik YaŒamı	Kiracı	70	31.0000			
	Ev sahibi/ev sahibi değil ama kira ödemiyor	14	33.0000	565.000	.901	.367

AD ve EY puanlarının kadınların oturdukları evlerinin mülkiyeti durumları arasında farklarını saptamak için Mann Whitney U Testi yapılmıŒtır. Test sonuçlarına göre, AD Problem zme, İletiŒim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EY Evlilik Doyumu puanları kadınların oturdukları konutların mülkiyeti durumlarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Bu beklenmedik sonuçtur. Ev sahibi veya ev sahibi olmayıp kira ödemeyenlerin iŒlevleri ve evlilik doyumu daha yüksek olacağı bekleniyordu.

27–34 Tablolarda araŒtırmanın drdncu amacı doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem zme, İletiŒim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumunun sosyo-demografik deđiŒkenleri ile iliŒkili olup olmadığı saptanmaya

çalışılmıştır. Kadınların yaşı, eğitim seviyesi, çalışma durumu, eşlerinin eğitim seviyesi ile çalışma durumu, kadınların ailelerinin oturdukları konut mülkiyeti değişkenleri ve ADÖ ile EYÖ puanları arasındaki anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yalnızca konut tipi değişkenin Evlilik Doyumu üzerinde etkisi bulunmuştur, yani, daire ev tipinde oturan kadınların gecekonduda oturanlara göre Evlilik Doyumu daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.3.2. Kadınların ADÖ İle EYÖ Puanları ve Evlilikle İlgili Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu alt bölümde kadınların evlilik değişkenleri olan evlenme yaşı, evlenme şekilleri, nikâhlanma biçimleri, evlenme sayıları, çocuk sayısı, evlilik süresi, eşiyile istek/sorunları paylaşma durumu, eşi yeterince tanıma durumu, evlilikten memnuniyet görüşü, evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsurlar, evliliği bitirme düşüncesi değişkenleri ve ADÖ ile EYÖ puanları arasındaki ilişkilere ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 35. Kadınların Evlenme Yaşları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	R	p
Problem Çözme	84	1.8750	0.71458	-.037	.739 (p>.05)
İletişim	84	2.0013	0.60699	-.009	.374 (p>.05)
Roller	84	2.1418	0.46491	-.047	.932 (p>.05)
Gereken İlgiyi Gösterme	84	2.4813	0.48116	.128	.247 (p>.05)
Evlilik Yaşamı	84	29.8214	7.15602	-.144	.191 (p>.05)

Kadınların Evlenme Yaşlarının ve ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında, kadınların evlenme yaşlarının Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülmektedir (p>.05).

Bu bağlamda Çakıcı'nın (2006) alt ve üst sosyo-ekonomik düzey grupları içerisinde annelerin evlenme yaşları açısından aile işlevleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını kaydeden çalışma bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Fakat ters sonuç elde eden

Demir (2014) bireylerin evlilik doyumları ile evlenme yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur.

Tablo 36. Kadınların Evlenme Yaş Gruplarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Evlenme Yaş Grubu	Sayı	Ortanca	X ²	p
Problem Çözme	18 altı	14	2.0000	2.162	.339
	18-24	61	1.6667		
	25-34	9	2.0000		
İletişim	18 altı	14	2.0556	0.213	.899
	18-24	61	2.0000		
	25-34	9	2.2222		
Roller	18 altı	14	2.3182	1.146	.564
	18-24	61	2.0909		
	25-34	9	2.1818		
Gereken İlgiyi Gösterme	18 altı	14	2.2857	1.437	.488
	18-24	61	2.4286		
	25-34	9	2.4286		
Evlilik Yaşamı	18 altı	14	30.5000	6.611	.037
	18-24	61	32.0000		
	25-34	9	24.0000		

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların evlenme yaş grupları arasında farklarını saptamak için Kruskal–Wallis H Testi yapılmıştır. ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme puanları kadınların farklı evlenme yaş gruplarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bununla birlikte EYÖ Evlilik Doyumu puanları kadınların farklı evlenme yaş gruplarında istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p = .037$). Bu bağlamda kadınların evlenme yaşı yükseldikçe Evlilik Doyumunun seviyesinin azaldığı görülmektedir. Daha erken yaşta gerçekleşen evlenmelerde evlilik doyumu daha yüksek olması, kadınların isteyerek ve eşini severek evlenmesiyle açıklanabilir. Daha ileri yaşta gerçekleşen evlenmeler ise mecburen, bir baskı altında, yaş ilerlemesinden dolayı gerçekleştirildiği düşünülebilir.

Bu bulgu ile tutarsızlık gösteren birçok araştırmada geç evlenen bireylerin evlilik doyumu daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demir (2014), yaptığı araştırmasında 25- 30 yaş aralığında evlenmiş olan bireylerin evlilik doyumları 18 yaş ve altında ve 18-24 yaş aralığında evlenmiş olan bireylere oranla daha yüksektir olduğunu saptamıştır. Yalçın

(2014), 41 ve üzeri yaş grubundaki kadınların evlilik uyumlarının, 21-30 yaşlarındaki kadınların evlilik uyumlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yalçın'a göre bunun nedeni, 21-30 yaşlarındaki kadınların çocuklarının gereksinimleri ve problemlerinin yoğun olduğu dönem olması, yaş grubu olarak 41 ve üzeri ise toplumda yetişkin evlat sahibi olma dönemidir. Aydınli (2015) da geç evlenen bireylerin evlilik doyumu daha yüksek olduğunu saptamıştır. Şener (2000, akt. Yeşiltepe, 2011), gerek kadın gerekse erkeklerde evlilik uyum puan ortalamasının en düşük olduğu grubun evlilik yaşının 15-19 olduğu belirtmiştir.

Tablo 37. Kadınların Eşleriyle Evlenme Şekillerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Evlenme Şekli	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Aile kararıyla yapılan evlilikler (görücü usulü, akraba evlilikleri)	50	1.6667	945.000	.870	.384
	Romantik evlilikler (flört, kaçarak evlenen)	34	2.0000			
İletişim	Aile kararıyla yapılan evlilikler (görücü usulü, akraba evlilikleri)	50	2.0000	853.500	.032	.974
	Romantik evlilikler (flört, kaçarak evlenen)	34	2.0000			
Roller	Aile kararıyla yapılan evlilikler (görücü usulü, akraba evlilikleri)	50	2.1364	848.500	-.014	.989
	Romantik evlilikler (flört, kaçarak evlenen)	34	2.1364			
Gereken İlgiyi Gösterme	Aile kararıyla yapılan evlilikler (görücü usulü, akraba evlilikleri)	50	2.4286	797.500	-.481	.631
	Romantik evlilikler (flört, kaçarak evlenen)	34	2.4286			

Evlilik Yaşamı	Aile kararıyla yapılan evlilikler (görücü usulü, akraba evlilikleri)	50	31.500	760.000	-.821	.411
	Romantik evlilikler (flört, kaçarak evlenen)	34	30.500			

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların eşleriyle evlenme şekilleri açısından farklarını saptamak için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları ailelerin evlenme şekillerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Benzer konularda yapılmış araştırmaların sonuçları göz önünde bulundurularak ADÖ ve EYÖ puanlarının evlenme şekillerine göre farklılaşacağı bekleniyordu. Çakıcı (2006), Problem Çözme ve Roller işlevlerinin evlenme şekillerine göre farklılaştığını; Duyan (2000) ise Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin eşlerin evlenme biçimleri ile ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Evlilik doyumu konusunda da flört ve görücü şeklinde evlenmiş bireylerin evlilik biçimlerine göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir fark saptanan araştırmalar yapılmıştır. Birçok araştırma aşk evliliği yapmış olan bireylerin evlilikten aldıkları doyum, görücü usulü ile evlenen bireylere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur (Ödemiş, 2008; Akbaş, 2008; Yeşiltepe, 2011; Cingisiz, 2010; Çimen, 2007; Taş, 2016; Yıldız, 2013). Hortaçsu'nun (2007, akt. Şendil, Korkut, 2008) araştırmasında, aile tarafından yönlendirilen evliliklere nazaran kendi isteği ile bir arada olanların daha çok duygusal yakınlıkları olduğunu, kendi aileleri ile daha çok iç içe olduklarını, daha eşitlikçi olup daha az çatışma yaşadıklarını ortaya koyulmuştur. Fakat bazı araştırmalarda görücü usulü ile evlenenlerin evlilik uyum puanlarının anlaşarak evlenenlerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Çelik, 2006; Kahveci, 2016). Bir başka araştırmanın sonuçları, akraba evliliği yapan grupların daha düşük uyum gösterdiğini ortaya koymuştur (Fışiloğlu, 2011).

Tablo 38. Kadınların Eşleriyle Nikâhlanma Biçimlerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Nikâhlanma Biçimleri	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Resmi nikâh	65	1.8333	542.000	-.811	.417
	Resmi+dini nikâh	19	1.5000			
İletişim	Resmi nikâh	65	2.0000	584.000	-.354	.723
	Resmi+dini nikâh	19	2.0000			
Roller	Resmi nikâh	65	2.1818	618.500	.011	.991
	Resmi+dini nikâh	19	2.0909			
Gereken İlgiyi Gösterme	Resmi nikâh	65	2.4286	611.000	-.070	.944
	Resmi+dini nikâh	19	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Resmi nikâh	65	30.000	808.500	2.040	.041
	Resmi+dini nikâh	19	33.000			

Kadınların eşleriyle nikâhlanma biçimlerine göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, çiftlerin nikâhlanma biçimlerine göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte çiftlerin nikâhlanma biçimlerine göre EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 808.500$, $z = 2.040$, $p = .041$). Bu bağlamda, resmi nikâhla birlikte dini nikâh da kıyılan kadınlarda Evlilik Doyum seviyesi dini nikâh kıyılmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Resmi nikâhla birlikte dini nikâhın da kıyılması Evlilik Doyumunu arttırmaktadır. Dini veriler ışığında dini evliliğin temel hedefi “güzel ahlakı korumak” olarak vasıflandırılıp İslam Dini evliliğe büyük değer ve önem vermiş, evliliği kutsal bir müessese olarak kabul ve teşvik etmiştir (Bahçekapılı, 2008). Dolayısıyla çiftin dini nikâh kıyması, evliliği daha iyi sağlamlaştırmak istemesiyle açıklanabilir.

Tablo 39. Kadınların Evlenme Sayıları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	R	p
Problem Çözme	84	1.8750	0.71458	.170	.121 (p >.05)
İletişim	84	2.0013	0.60699	.260	.017 (p <.05)
Roller	84	2.1418	0.46491	.207	.058 (p ≥.05)
Gereken İlgiyi Gösterme	84	2.4813	0.48116	.172	.117 (p >.05)
Evlilik Yaşamı	84	29.8214	7.15602	-.116	.291 (p >.05)

Kadınların evlenme sayılarının ve ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Bu analize bakıldığında, kadınların evlenme sayılarının ADÖ Problem Çözme, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir (p >.05). Bununla birlikte kadınların evlenme sayılarının ADÖ İletişim ile Roller puanları arasında zayıf pozitif korelasyon görülmektedir ($r_s = 0.260$, $p <.017$; $r_s = 0.207$, $p \geq .058$). Bu bağlamda, birinci evlilik yapan kadınların İletişim ve Roller işlevlerinde daha fazla sağlıklılık eğilimi görülmektedir. Bu sonuçlara göre evlenme sayılarının artmasıyla söz konusu işlevlerde sağlıklılık eğiliminin azalması söylenebilir. Bu, kadınların birinci evlilikte kalıplaşmış bir rol ve iletişim türleriyle ikinci kocasıyla geçinmesi ile açıklanabilir. Bu kalıplaşmış rol ve iletişim algıları çatışmalara neden olması düşünülebilir. Ayrıca ayrılma, boşanmanın kadınların üzerine olumsuz etkiler bırakıp sarsması düşünülebilir.

Tablo 40. Kadınların Eşlerinin Evlenme Sayıları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	R	p
Problem Çözme	84	1.8750	0.71458	.052	.638 (p >.05)
İletişim	84	2.0013	0.60699	.047	.672 (p >.05)
Roller	84	2.1418	0.46491	-.005	.963 (p >.05)
Gereken İlgiyi Gösterme	84	2.4813	0.48116	.161	.145 (p >.05)
Evlilik Yaşamı	84	29.8214	7.15602	-.079	.475 (p >.05)

Kadınların eşlerinin evlenme sayılarının ve ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Bu analize bakıldığında, kadınların eşlerinin evlenme sayılarının ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 41. Kadınların Eşleriyle Evlilik Süreleri ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	R	p
Problem Çözme	84	1.8750	0.71458	-.036	.742 ($p>.05$)
İletişim	84	2.0013	0.60699	-.023	.753 ($p>.05$)
Roller	84	2.1418	0.46491	.094	.395 ($p>.05$)
Gereken İlgiyi Gösterme	84	2.4813	0.48116	-.100	.368 ($p>.05$)
Evlilik Yaşamı	84	29.8214	7.15602	.099	.372 ($p>.05$)

Eşlerinin evlilik süresi ve ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında, eşlerinin evlilik süresi ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Bu sonuçlar, Çakıcı'nın (2006), Akgül Gök'ün (2013) yaptığı araştırmalarında evlilik süreleri açısından ADÖ puanları arasında bir farkın saptanmaması ile desteklenmektedir. Kahveci (2016), Çınar'ın (2008) araştırmalarında evlilik doyum seviyesi evlilik süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını saptanmıştır. Ancak bunun yanı sıra anne babanın evlilik süresi ile aile işlevlerinin iletişim, roller alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu (Bircan, 2004); evlilik doyumunun evlilik süresine göre anlamlı olarak farklılaştığını (Ayer, 2016; Demir, 2014) ortaya koyan çalışmalar yapılmıştır. Evliliğin ilk yıllarında evlilik doyumunun düşük olduğuna, fakat evlilik süresi ilerleyip çocuklar evden ayrıldıktan sonra daha yükseldiğini (Anderson, Russel ve Schumm, 1983:129, akt. Yalçın, 2014) ya da tersine 3-6 yıldır evli olan bireylerin evlilik doyumlarının 11-14 yıldır evli olan bireylere oranla daha fazla olduğunu (Demir, 2014) kaydeden araştırmalar mevcuttur.

Tablo 42. Kadınların Çocuk Sayısı ve ADÖ İle EYÖ Puanları İle Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	R	p
Problem Çözme	84	1.8750	0.71458	.078	.482 (p >.05)
İletişim	84	2.0013	0.60699	-.091	.409 (p >.05)
Roller	84	2.1418	0.46491	-.110	.317 (p >.05)
Gereken İlgiyi Gösterme	84	2.4813	0.48116	-.220	.044 (p <.05)
Evlilik Yaşamı	84	29.8214	7.15602	.097	.382 (p >.05)

Kadınların çocuk sayısının ve ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Bu analize sonuçlarına bakıldığında, kadınların çocuk sayısının ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir (p>.05). Bununla birlikte kadınların çocuk sayısının ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme puanları arasında zayıf negatif korelasyon bulunmuştur ($r_s = -0.220$, $p = .044$).

Bu bağlamda bu negatif yöndeki korelasyona göre, çocuk sayısı arttıkça Gereken İlgiyi Gösterme işlevi puanları düşmektedir. Gereken İlgiyi Gösterme işlevi puanları düşmesi ailenin Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin sağlıklılık eğilimini arttırmaktadır. Bu bulgu, çok çocuklu ailelerde birden fazla çocuk olduğundan dolayı kadınların çocuklar tarafından daha da fazla sevilmesiyle açıklanabilir. Çocuklar, anne babadan alacağı sevgiyi eşit oranda alma hakkına ve bunu somut olarak görmek istemektedir. Dolayısıyla çok çocuk olunca çocuklar annelerinden her çocuğuna ilgiyi göstermelerini beklenmektedir. Ayrıca kadınların kocası tarafından karşılanmadığı sevgi ve ilgi ihtiyacı çocukları sayesinde karşılandığı düşünülebilir.

Çakıcı (2006), Akgül Gök (2013) çocuk sayılarının aile işlevleri ile ilişkileri bulmamışlardır. Bu bulgular bu çalışmayı desteklemektedir. Ancak ters sonucu elde eden Ünal (1998), Bipolar Affektif Bozukluğu olan hastaların aile işlevlerini bazı değişkenlere göre incelediği araştırması sonucunda ailelerin sahip oldukları çocuk sayılarına göre aile işlevlerinde anlamlı farklılıklar gösterdiklerini bulmuştur.

Evlilik doyumu konusunda Yalçın (2014), Fışiloğlu (1992), Tutarel Kışlak, Çabukça (2002), Çınar (2008) kadınların çocuk sayılarına göre evlilik uyumları arasında anlamlı

farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular bu çalışmayı desteklemektedir. Ancak Kahveci (2016) evlilikte uyum puanları çocuk durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını, yani çocuğu olanların puanlarının çocuğu olmayanlardan daha yüksek olduğu belirlemiş olup; Yeşiltepe (2011) ise çocuk sahibi olmayan bireylerin evlilik uyumları, tek çocuk ile iki çocuk ve üstü çocuğu olan bireylerin evlilik uyumlarından anlamlı şekilde yüksek olduğunu bulmuştur. Bunun yanı sıra çocuğun evliliği olumsuz etkilediğini belirten araştırmalara göre, çocuklar eşler için bir stres kaynağı olup, eşler arasındaki yakınlaşmayı engelleyerek uyumsuzluğa neden olmakta ve bu da evlilik doyumunu azaltmaktadır (Belsky, 1990, akt. Yeşiltepe, 2011). Bir başka araştırmaya göre, çocuğu olan evli bireylerin eşinin dışında kalan zamanını evde çocuğun bakımıyla geçirmek zorunda kaldığından; kendine ve sosyal aktivitelerine zaman ayıramadığından; ev işleriyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmek gerektiğinden dolayı evli bireyler ilişkilerinde yeterince mutlu olamayabilir, zaman zaman eşleriyle sorunlar yaşayabilir ve zamanla evlilik doyumunu düşebilir (Çelik, 2009). Çocuk sahibi olmayan eşlerin ise birbirleriyle daha fazla vakit geçirebilmek, karşılıklı ilgi ve sevginin başka yerlere yönelmemesi açısından evlilikten alınan doyum daha yüksek olduğu bulunmuştur (Yılmaz, 2009; Ödemiş, 2008; Çamur, 1998; Demir, 2014).

Tablo 43. Kadınların Eşleriyle İstek/Sorunları Paylaşma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Eşiyile İstek/ Sorunları Paylaşma Durumu	Sayı	Ortanca	X ²	p	İkili karşılaştırma
Problem Çözme	Hiçbir zaman	11	2.1667	10.900	.004	1-3, 2-3
	Bazen	32	2.0000			
	Her zaman	41	1.3333			
İletişim	Hiçbir zaman	11	2.5556	6.087	.048	1-3, 2-3
	Bazen	32	2.1111			
	Her zaman	41	1.8889			
Roller	Hiçbir zaman	11	2.3636	6.813	.033	1-3, 2-3
	Bazen	32	2.2273			
	Her zaman	41	2.0000			
Gereken İlgiyi Gösterme	Hiçbir zaman	11	2.4286	.893	.640	-
	Bazen	32	2.5000			
	Her zaman	41	2.2857			
Evlilik Yaşamı	Hiçbir zaman	11	22.0000	22.383	.000	1-3, 2-3
	Bazen	32	29.0000			
	Her zaman	41	33.0000			

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların eşleriyle istek/sorunları paylaşma durumları arasında farklarını saptamak için Kruskal – Wallis H Testi yapılmıştır. Çoklu karşılaştırmalar için Bonferroni doğrulaması ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme puanları kadınların eşleriyle istek/sorunları paylaşma durumlarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bununla birlikte ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları kadınların eşleriyle istek/sorunları paylaşma durumlarında istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($X^2(2) = 10.900, p = .004$; $X^2(2) = 6.087, p = .048$; $X^2(2) = 6.813, p = .033$; $X^2(2) = 22.383, p = .000$).

Kadınların eşleriyle istek/sorunları paylaşma durumlarının ile Problem Çözme, İletişim, Roller alt ölçeklerinde hiçbir zaman eşleriyle paylaşmayan kadınlarla her zaman eşleriyle paylaşan kadınlar arasında ve eşleriyle bazen paylaşan kadınlarla er zaman eşleriyle paylaşan kadınlar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda her zaman eşleriyle paylaşan kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller aile işlevleri hiçbir zaman paylaşmayan kadınlara göre sağlamlık eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca her zaman eşleriyle paylaşan kadınların Problem Çözme işlevi eşleriyle bazen paylaşan kadınlara göre sağlamlık eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Eşleriyle her zaman istediklerini paylaşabilen kadınların iletişim becerisi daha gelişkin olup, kendini açmada ve kendini doğru ifade etmede daha az sıkıntı yaşadıkları düşünülür. Dolayısıyla sorunları çözmek, gereksinimleri karşılamak, rolleri dağıtmak gibi konuları halletmeyi daha kolay becerebilmeleriyle açıklanabilir.

Kadınların eşleriyle istek/sorunları paylaşma durumlarının ile Evlilik Yaşamı alt ölçeğinde hiçbir zaman eşleriyle paylaşmayan kadınlarla her zaman ve bazen eşleriyle paylaşan kadınlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda her zaman ve bazen eşleriyle paylaşan kadınların evlilik doyumu eşleriyle hiçbir zaman paylaşmayan kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. İletişim, problem çözme gibi becerilerin evlilik doyumuna etkisi konusunda araştırmalar yapılmıştır ve söz konusu becerisi iyi olanların evlilik doyumunun seviyesi daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 44. Kadınların Eşlerini Yeterince Tanıma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Eşi Yeterince Tanıma Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Yeterince Tanıyorum	59	1.5000			.000
	Yeterince tanımıyorum	25	2.3333	1.176.000	4.310	
İletişim	Yeterince Tanıyorum	59	1.8889			.006
	Yeterince tanımıyorum	25	2.2222	1.015.000	2.722	
Roller	Yeterince Tanıyorum	59	2.0000			.002
	Yeterince tanımıyorum	25	2.3636	1.059.500	3.158	
Gereken İlgiyi Gösterme	Yeterince Tanıyorum	59	2.2857			.368
	Yeterince tanımıyorum	25	2.5714	829.000	0.899	
Evlilik Yaşamı	Yeterince Tanıyorum	59	33.0000			.000
	Yeterince tanımıyorum	25	25.0000	327.500	-4.017	

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların eşlerini yeterince tanıma durumları arasında farklarını saptamak için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme puanları kadınların eşlerini yeterince tanıma durumlarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların eşlerini tanıma durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (Problem Çözme $U = 1.176.000$, $z = 4.310$, $p = .000$; İletişim $U = 1.015.000$, $z = 2.722$, $p = .006$; Roller $U = 1.059.500$, $z = 3.158$, $p = .002$; Evlilik Yaşamı $U = 327.500$, $z = -4.017$, $p = .000$).

Bu bağlamda eşlerini yeterince tanıyan kadınların Problem Çözme (Mdn = 1.500), İletişim (Mdn = 1.8889), Roller (Mdn = 2.000) işlevlerinde eşlerini yeterince tanımayanlara göre (Problem Çözme Mdn = 2.3333, İletişim Mdn = 2.2222, Roller Mdn = 2.3636) daha fazla sağlıklılık eğilimi görülmektedir. Eşlerini yeterince tanıyanlarda Problem Çözme, İletişim, Roller işlevleri sağlıklı görülürken, eşlerini yeterince tanımayanlarda Problem Çözme, İletişim, Roller işlevleri sağlıksız görülmektedir. Evlilik Doyumu konusunda da eşlerini yeterince tanıyan kadınların Evlilik Doyumu (Mdn = 33.000) eşlerini yeterince tanımayanlara göre (Mdn = 25.000) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin ve Evlilik Doyumunun eşini yeterince tanıyan kadınlarda daha fazla sağlıklı ve yüksek olması, beklendiği bir sonuçtur. Eşi yeterince tanımasının aile işlevlerine ve evlilik doyumuna etkisi, eşlerini yeterince tanıyan kadınlar eşleriyle işbirliği içerisinde bulabilme, problemler karşısında daha sağlıklı bir şekilde çözümler üretebilme, eşleriyle istekleri ve sorunları daha rahat konuşabilme, kendini ifade edebilmeleriyle açıklanabilir. Böylece eşlerini yeterince tanıyan kadınlar evlilik ilişkilerinden daha fazla doyum alabilmektedir.

Tablo 45. Kadınların Evlilikten Memnuniyet Görüşüne Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Evlilikten Memnuniyet Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Memnunum	52	1.5000			
	Memnun değilim	32	2.1667	1.241.500	3.789	.000
İletişim	Memnunum	52	1.8889			
	Memnun değilim	32	2.2222	1.156.000	2.993	.003
Roller	Memnunum	52	2.0000			
	Memnun değilim	32	2.3636	1.275.000	4.090	.000
Gereken İlgiiyi Gösterme	Memnunum	52	2.2857			
	Memnun değilim	32	2.5714	986.500	1.430	.153
Evlilik Yaşamı	Memnunum	52	34.0000			
	Memnun değilim	32	24.0000	171.500	-6.092	.000

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların evlilikten memnuniyet durumları arasında farklarını saptamak için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme puanları kadınların evliliklerinden memnuniyet durumlarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların evliliklerinden memnuniyet durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (Problem Çözme $U = 1.241.500$, $z = 3.789$, $p = .000$; İletişim $U = 1.156.000$, $z = 2.993$, $p = .003$; Roller $U = 1.275.000$, $z = 4.090$, $p = .000$; Evlilik Yaşamı $U = 171.500$, $z = -6.092$, $p = .000$).

Bu bağlamda evliliklerinden memnun olan kadınların Problem Çözme (Mdn = 1.500), İletişim (Mdn = 1.8889), Roller (Mdn = 2.000) işlevlerinde evliliklerinden memnun olmayanlara göre (Problem Çözme Mdn = 2.1667, İletişim Mdn = 2.2222, Roller Mdn = 2.3636) daha fazla sağlıklılık eğilimi görülmektedir. Evliliklerinden memnun olanlarda Problem Çözme, İletişim, Roller işlevleri sağlıklı görülürken, memnun olmayanlarda söz konusu işlevleri sağlıklı görülmemektedir. Evlilik Doyumu konusunda da evliliklerinden memnun olan kadınların Evlilik Doyumu (Mdn = 34.000) evliliklerinden memnun olmayanlara göre (Mdn = 24.000) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Evliliklerinden memnun olan kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinde sağlıklılık eğiliminin olması ve Evlilik Doyumunun yüksek olması, beklendiği bir sonuçtur. Yalnız Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin kadının evlilikten memnun olma durumu ile ilişkili olduğu belirlenmiş çalışmalar yapılsa da (Duyan, 2000), bu çalışmada böyle bulgu ortaya çıkmamıştır. Eşlerin iletişim, problem çözme gibi becerilerinin evlilikteki memnuniyeti sağlayan en önemli etkenlerden biridir. Evlilikten memnun olma hissi, evliliğin mutluluğu adına yapılan gayreti arttırmaktadır. Ayrıca Gottman ve Krokoff (1989, Yalçın, 2014)'a göre, evlilik mutluluğunu belirlemede kadının cinsiyet rol tutumu, kocaninkinden daha belirleyici olmaktadır. Yani en mutlu kadınlar, kadın rolü konusunda en geleneksel tutumlara sahip olanlardır. Bu araştırmaya katılan kadınların da geleneksel tutumlara sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 46. Kadınların Görüşlerine Göre Evliliğin Yürütülmesini Sağlayan En Önemli Unsurlara Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının Kruskal - Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Evliliğin Yürütülmesini Sağlayan En Önemli Unsurlar	Sayı	Ortanca	X ²	p
Problem Çözme	Saygı	47	2.0000	4.699	.095
	Sevgi	25	1.3333		
	Güven	12	2.0000		
İletişim	Saygı	47	2.1111	3.156	.206
	Sevgi	25	1.7778		
	Güven	12	2.2222		
Roller	Saygı	47	2.1818	3.552	.169
	Sevgi	25	2.0000		
	Güven	12	2.4091		
Gereken İlgiiyi Gösterme	Saygı	47	2.4286	.494	.781
	Sevgi	25	2.4286		
	Güven	12	2.4286		
Evlilik Yaşamı	Saygı	47	31.0000	3.733	.155
	Sevgi	25	33.0000		
	Güven	12	27.0000		

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların evliliğin yürütülmesinde en önemli unsurlara ilişkin görüşleri arasında farklarını saptamak için Kruskal –Wallis H Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanları kadınların evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsurlara ilişkin görüşlerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 47. Kadınların Evliliği Bitirme Düşüncelerine Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Evliliği Bitirme Düşüncesi	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Evet, bitirmeyi düşündüm	29	2.1667	428.500	-3.204	.001
	Hayır, bitirmeyi düşünmedim	55	1.5000			
İletişim	Evet, bitirmeyi düşündüm	29	2.1111	537.500	-2.453	.014
	Hayır, bitirmeyi düşünmedim	55	1.8889			
Roller	Evet, bitirmeyi düşündüm	29	2.3636	447.000	-3.305	.001
	Hayır, bitirmeyi düşünmedim	55	2.0000			
Gereken İlgii Gösterme	Evet, bitirmeyi düşündüm	29	2.5714	593.500	-1.933	.053
	Hayır, bitirmeyi düşünmedim	55	2.2857			
Evlilik Yaşamı	Evet, bitirmeyi düşündüm	29	24.0000	1.418.500	5.850	.000
	Hayır, bitirmeyi düşünmedim	55	34.0000			

ADÖ ve EYÖ puanlarının kadınların evliliği bitirme düşünceleri arasında farklarını saptamak için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, ADÖ Gereken İlgii Gösterme puanları kadınların evliliği bitirme düşünce durumlarında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların evliliği bitirme düşüncelerine göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (Problem Çözme $U = 428.500$, $z = -3.204$, $p = .001$; İletişim $U = 537.500$, $z = -2.453$, $p = .014$; Roller $U = 447.000$, $z = -3.305$, $p = .001$; Evlilik Yaşamı $U = 1.418.500$, $z = 5.850$, $p = .000$).

Bu bağlamda evliliği bitirmeyi düşünmeyen kadınların Problem Çözme (Mdn = 1.500), İletişim (Mdn = 1.8889), Roller (Mdn = 2.000) işlevlerinde evliliği bitirmeyi düşünenlere göre (Problem Çözme Mdn = 2.1667, İletişim Mdn = 2.1111, Roller Mdn = 2.3636) daha fazla sağlıklılık eğilimi görülmektedir. Evliliği bitirmeyi düşünmeyenlerde Problem

Çözme, İletişim, Roller işlevleri sağlıklı görülürken, evliliği bitirmeyi düşünenlerde söz konusu işlevleri sağlıklı görülmemektedir. Evlilik Doyumu konusunda da evliliği bitirmeyi düşünmeyen kadınların Evlilik Doyumu (Mdn = 34.000) evliliği bitirmeyi düşünenlere göre (Mdn = 24.000) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Aynı şekilde evlilikten memnuniyet ve eşini tanıma durumları gibi kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinde sağlıklılık eğilimin olması ve Evlilik Doyumun yüksek olması, beklendiği bir sonuçtur. Eşlerin iletişim, problem çözme gibi becerilerinin evlilik bağları güçlendirme açısından önemli etkenler olmaktadır.

35 – 47 Tablolarda araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumunun evlilik değişkenleri ile ilişkili olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Kadınların evlenme şekli, evlilik süresi, evliliğin yürütülmesini sağlayan en önemli unsur değişkenleri ve ADÖ ile EYÖ puanları arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Fakat bunun yanı sıra kadınların evlenme yaşı, nikâhlanma biçimi, evlenme sayısı, çocuk sayısı, eşiyile istek/sorunları paylaşma durumu, evlilikten memnuniyet görüşü, eşiyi yeterince tanıma, evliliği bitirme düşüncesi değişkenleri ve ADÖ ile EYÖ puanları arasında bazı ilişkiler bulunmuştur. Bu ilişkili bağıntılar şu şekilde özetlenebilir:

- daha geç yaşta gerçekleşen evliliklerde Evlilik Doyumunun daha düşük olduğu,
- resmi nikahla birlikte dini nikahın kısılması kadınların Evlilik Doyumunu arttırdığı,
- ikinci evlilik yapan kadınların İletişim ve Roller işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin daha fazla olduğu,
- çocuk sayısı çok olan kadınların Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin sağlıklılık eğiliminin daha fazla olduğu,
- eşleriyle istek/sorunları her zaman paylaşabilen, eşlerini yeterince tanıyan, evlilikten memnun olan, evliliği bitirmeyi düşünmeyen kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin daha fazla ve Evlilik Doyumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.3.3. Kadınların ADÖ İle EYÖ Puanları ve Sosyal Risk Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu alt bölümde sosyal risk özellikleri olan alkol sorunu, kronik sağlık sorunu, engellik durumu, suç işlenip ceza alma durumu, ruhsal rahatsızlığın yaşanma durumu, psikolojik hizmetlerden yararlanma değişkenleri ve ADÖ ile EYÖ puanları arasındaki ilişkilere ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 48. Kadınların Ailelerinde Kronik Sağlık Problemine Sahip Olan Birinin Varlığına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Kronik Sağlık Problemine Sahip Olan Birinin Varlığı	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Var	31	1.8333	817.500	-.037	.970
	Yok	53	1.6667			
İletişim	Var	31	2.1111	788.000	-.311	.756
	Yok	53	2.0000			
Roller	Var	31	2.0909	941.500	1.115	.265
	Yok	53	2.2727			
Gereken İlgiyi Gösterme	Var	31	2.2857	1030.500	1.947	.050
	Yok	53	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Var	31	32.000	767.000	-.506	.613
	Yok	53	31.000			

Kadınların ailelerinde kronik sağlık problemine sahip olan birinin varlığına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların ailelerinde kronik sağlık problemine sahip olan birinin varlığına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların ailelerinde kronik sağlık problemine sahip olan birinin varlığına göre ADÖ gereken İlgiyi Gösterme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 1030.500$, $z = 1.947$, $p = .050$).

Bu bağlamda kronik sağlık problemine sahip olan birinin varlığı olan kadınların ($Mdn = 2.28$) Gereken İlgiyi Gösterme işlevinde olmayanlara göre ($Mdn = 2.42$) göre daha fazla sağlıklılık eğilimi görülmektedir. Ailede kronik sağlık problemine sahip olan birinin

varlığı kadınların Gereken İlgiyi Gösterebilme işlevinin sağlıklılık eğilimini arttırdığı söylenebilir. Bu bağlamda kronik sağlık problemine sahip birinin hassas bir muamele istemesinden dolayı aile üyelerinin ona karşı daha anlayışlı ve merhametli davranmaları beklenmekte, daha fazla uğraş ve ilgi sergilemeleri gerektirmektedir. Duyan (2000) da Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin ailede kronik hastanın olması ile ilişkili olduğu belirlemiştir.

Tablo 49. Kadınların Ailelerinde Engellik Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Engellik Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Var	13	2.0000	413.000	-.603	.547
	Yok	71	1.6667			
İletişim	Var	13	2.3333	357.000	-1.296	.195
	Yok	71	2.0000			
Roller	Var	13	2.2727	402.500	-.731	.465
	Yok	71	2.0909			
Gereken İlgiyi Gösterme	Var	13	2.2857	480.500	.236	.813
	Yok	71	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Var	13	31.000	459.000	-.031	.975
	Yok	71	31.000			

Kadınların ailelerinde engellik durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların ailelerinde engellik durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Tablo 50. Kadınların Ailelerinde Ruhsal Rahatsızlığın Yaşanmış Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Ruhsal Rahatsızlığın Yaşanmış Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p																																				
Problem Çözme	Evet	18	1.9167	519.500	-.816	.415																																				
	Hayır	66	1.6667				İletişim	Evet	18	2.1111	549.500	-.486	.627	Hayır	66	2.0000	Roller	Evet	18	2.3182	531.500	-.683	.495	Hayır	66	2.0909	Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	18	2.2143	780.500	2.043	.041	Hayır	66	2.4286	Evlilik Yaşamı	Evet	18	28.000	701.000	1.168
İletişim	Evet	18	2.1111	549.500	-.486	.627																																				
	Hayır	66	2.0000				Roller	Evet	18	2.3182	531.500	-.683	.495	Hayır	66	2.0909	Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	18	2.2143	780.500	2.043	.041	Hayır	66	2.4286	Evlilik Yaşamı	Evet	18	28.000	701.000	1.168	.243	Hayır	66	32.000						
Roller	Evet	18	2.3182	531.500	-.683	.495																																				
	Hayır	66	2.0909				Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	18	2.2143	780.500	2.043	.041	Hayır	66	2.4286	Evlilik Yaşamı	Evet	18	28.000	701.000	1.168	.243	Hayır	66	32.000																
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	18	2.2143	780.500	2.043	.041																																				
	Hayır	66	2.4286				Evlilik Yaşamı	Evet	18	28.000	701.000	1.168	.243	Hayır	66	32.000																										
Evlilik Yaşamı	Evet	18	28.000	701.000	1.168	.243																																				
	Hayır	66	32.000																																							

Ailelerde ruhsal rahatsızlığın yaşanmış durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların ailelerinde ruhsal rahatsızlığın yaşanmış durumları açısından ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte ruhsal rahatsızlığın yaşanmış durumlarına göre ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 780.500$, $z = 2.043$, $p = .041$).

Bu bağlamda ailelerinde ruh rahatsızlığı yaşanan kadınların ($Mdn = 2.21$) Gereken İlgiyi Gösterme işlevinde yaşanmayanlara göre ($Mdn = 2.43$) göre daha fazla sağlıklılık eğilimi görülmektedir. Yani ailelerinde ruh hastası üyesi bulunan kadınların Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin sağlıklılık eğilimi daha fazla bulunmuştur. Bu durum, Tablo 46’da kronik sağlık probleminde sahip olan birinin varlığı olan ailelerin durumu açıklandığı gibi de açıklanabilir. Ruhsal rahatsızlığı olan birey hassas bir muamele istemesinden dolayı aile üyelerinin ona karşı daha anlayışlı ve merhametli davranmaları beklenmesiyle, daha fazla uğraş ve ilgi gerektirmesiyle açıklanabilir. Dolayısıyla ruhsal rahatsızlığı yaşanan ailede kadınların ilgi göstermek becerisinin daha gelişken olması düşünülebilir.

Elde edilen bulguyu Bulut'un (1993) araştırma sonuçları doğrulamaktadır. Bulut (1993) ruh hastası üyesi bulunan ailelerin, aile işlevlerini ruh hastası üyesi bulunmayan ailelerden daha bozuk ve sağlıksız olduğu ve tam tersine aile işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getiremeyen ailelerde ruh hastalığının ortaya çıkma olasılığın daha yüksek olduğu kaydetmiştir.

Tablo 51. Kadınların Alkol Sorununun Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Alkol Sorunu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Var	2	3.0833	18.500	-1.872	.057
	Yok	82	1.6667			
İletişim	Var	2	3.0000	13.000	-2.030	.032
	Yok	82	2.0000			
Roller	Var	2	2.7727	11.500	-2.073	.024
	Yok	82	2.0909			
Gereken İlgiyi Gösterme	Var	2	2.5714	62.500	-.575	.587
	Yok	82	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Var	2	24.500	125.500	1.278	.229
	Yok	82	31.000			

Kadınların alkol sorununun durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınlar alkol sorununun durumlarına göre ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların alkol sorununun durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 18.500$, $z = -1.872$, $p = .057$; $U = 13.000$, $z = -2.030$, $p = .032$; $U = 11.500$, $z = -2.073$, $p = .024$). Alkol sorunu olan kadınların Problem Çözme (Mdn = 3.08), İletişim (Mdn = 3.00), Roller (Mdn = 2.77) işlevlerinde sağlıksızlık eğilimi görülürken, alkol sorunu olmayan kadınların Problem Çözme (Mdn = 1.67), İletişim (Mdn = 2.00), Roller (Mdn = 2.09) işlevlerinde sağlıksızlık eğilimi görülmemektedir.

Alkol sorunlusu kadınlarda aile işlevlerinin sağlıksız olması beklendiği bir sonuçtur. Düşük aile işlevselliğine sahip bireylerde alkol problemlerin görülme sıklığı daha fazla

olduğu saptanmıştır (Sürmeli, 2016). Alkol sorunu tek tek aile bireylerini ve aile kurumunu etkilediği ortadadır, alkol kullanımını kadınların ev, iş vb. görevlerin yerine getirilmesinde aksaklık yapmalarına neden olabilmektedir. Araştırmacılar, alkol sorunlusu olan ailede çeşitli roller ailenin diğer üyeleri tarafından üstlenilmiş olduğu, ciddi bir başetme güçlüğü yaşandığı, problem odaklı başetmeden çok duygu odaklı başetmenin ortaya çıktığı, sağlıksız kişiselarası ilişkilerin olduğunu belirtmektedir.

Tablo 52. Kadınların Eşlerinin Alkol Sorununun Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Alkol Sorunu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Var	14	2.5000	207.500	-3.406	.001
	Yok	70	1.5833			
İletişim	Var	14	2.4444	227.000	-3.165	.002
	Yok	70	1.9444			
Roller	Var	14	2.3182	332.500	-1.895	.058
	Yok	70	2.0909			
Gereken İlgiyi Gösterme	Var	14	2.5714	405.500	-1.019	.308
	Yok	70	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Var	14	22.500	862.000	4.471	.000
	Yok	70	32.000			

Kadınların eşlerinin alkol sorununun durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların eşlerinin alkol sorununun durumlarına göre ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların eşlerinin alkol sorununun durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller ve EYÖ Evlilik Doyum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 207.500$, $z = -3.406$, $p = .001$; $U = 227.000$, $z = -3.165$, $p = .002$; $U = 332.500$, $z = -1.895$, $p = .058$; $U = 862.000$, $z = 4.47$, $p = .000$).

Eşlerinin alkol sorunu olan kadınların Problem Çözme ($Mdn = 2.50$), İletişim ($Mdn = 2.44$), Roller ($Mdn = 2.32$) işlevlerinde sağlıksızlık eğilimi görülürken, eşlerinin alkol sorunu olmayan kadınların Problem Çözme ($Mdn = 1.58$), İletişim ($Mdn = 1.94$), Roller ($Mdn = 2.09$) işlevlerinde sağlıksızlık eğilimi görülmemektedir. Eşlerinin alkol sorunu

olan kadınların Evlilik Doyumu seviyesi (Mdn = 22.500) olmayanlara göre (Mdn = 32.00) daha düşük olduğu görülmektedir.

Elde edilen bu bulgular, alkol kullanımının ne kadar zarar verici bir etkisine sahip olduğunu doğrulamaktadır. Alkol kullananın yakınları arasında en fazla etkilenen, eşlerdir. Alkol kişinin ailevi ilişkilerindeki bozulmanın yanı sıra mesleki, sosyal alandaki işlevselliğinde de bozulmasına neden olmaktadır. Alkol kullanımının getirdiği kontrol kayıplarına bağlı öz bakımda azalma gibi sorunların yanı sıra eve geç gelme, sinirlilik, tahammülsüzlük, savurganlık, uyku sorunu, ailesine ve işine ayırdığı zamanda azalma, unutkanlık ve buna benzer birçok sorun bulunmaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak da zaman içerisinde ev içinde anlaşmazlıklar, tartışmalar, kimi zaman şiddet ve geçimsizlik gibi alkol kullanımına bağlı ikincil sorunlar gelişmektedir (<http://www.e-psikiyatri.com/alkolizm-ve-evlilik-39000>).

Tablo 53. Kadınların Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Var	4	2.8333	74.500	-1.804	.072
	Yok	80	1.6667			
İletişim	Var	4	2.6667	109.500	-1.064	.301
	Yok	80	2.0000			
Roller	Var	4	2.6818	58.000	-2.147	.029
	Yok	80	2.0909			
Gereken İlgiyi Gösterme	Var	4	2.5000	144.000	-.338	.754
	Yok	80	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Var	4	26.500	225.000	1.367	.183
	Yok	80	31.500			

Kadınların herhangi bir suçtan ceza almış olmasına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların herhangi bir suçtan ceza almış olmasına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Bununla birlikte kadınların

herhangi bir suçtan ceza almış olmasına göre ADÖ Roller puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 58.000$, $z = -2.147$, $p = .029$).

Herhangi bir suçtan ceza almış kadınların Roller (Mdn = 2.68) işlevlerinde sağlıksızlık eğilimi görülürken, herhangi bir suçtan ceza almayanların (Mdn = 2.09) işlevlerinin sağlıksızlık eğilimi görülmemektedir.

Kadının suç işlemesi onun ebeveyn, eş temel rollerini sağlıksız boyuta taşıması düşünülür. Tablo 52’de erkekler arasında suç oranının daha yüksek olduğu görülecektir. Yapılan araştırmalarda kadın suçluluğu oranlarının düşük düzeyde olduğu ve kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu oranlarının arasında büyük farklar olduğunu saptanmıştır. Genel olarak kadınlara özgü olduğu öne sürülen zayıflık, boyun eğme, evcimenlik ve çocuk yetiştirme gibi nitelikler, suç dünyasıyla uyum olmayan niteliklerdir ve kadını suçtan alıkoyan en önemli sorumluluk annelik sorumluluğudur. Ayrıca cinsel bir mağduriyet yaşama korkusu (tecavüz, cinsel taciz gibi) kadını, suç işlemesi olası yerlerden (sokaklar, disko, bar vs.) uzak tutarken aynı zamanda da kadının suç işleme olasılığını azaltmaktadır (İlbars, 2007).

Tablo 54. Kadınların Eşlerinin Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumuna Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Herhangi Bir Suçtan Ceza Alma Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Var	12	2.1667	286.500	-1.862	.062
	Yok	72	1.6667			
İletişim	Var	12	2.0000	419.000	-.167	.868
	Yok	72	2.0000			
Roller	Var	12	2.3182	362.000	-.897	.370
	Yok	72	2.0909			
Gereken İlgiiyi Gösterme	Var	12	2.2857	493.500	.790	.430
	Yok	72	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Var	12	27.500	561.000	1.651	.099
	Yok	72	32.000			

Kadınların veya eşlerinin herhangi bir suçtan ceza almış olmasına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır.

Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların veya eşlerinin herhangi bir suçtan ceza almış olmasına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>.05$).

Tablo 55. Kadınların Ailelere Yönelik Psikolojik Hizmetlerden Yararlanma Durumlarına Göre ADÖ İle EYÖ Puanlarının “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Ölçekler	Psikolojik Hizmetlerden Yararlanma Durumu	Sayı	Ortanca	U	z	p
Problem Çözme	Yararlandı	6	1.7500	210.000	-.419	.675
	Yararlanmadı	78	1.7500			
İletişim	Yararlandı	6	2.3889	162.500	-1.245	.213
	Yararlanmadı	78	2.0000			
Roller	Yararlandı	6	2.3182	193.000	-.714	.475
	Yararlanmadı	78	2.1364			
Gereken İlgiyi Gösterme	Yararlandı	6	2.5000	170.500	-1.108	.268
	Yararlanmadı	78	2.4286			
Evlilik Yaşamı	Yararlandı	6	20.500	386.000	2.644	.008
	Yararlanmadı	78	31.500			

Kadınların ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanma durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterebilme ve EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında farkın olup olmadığını saptamak için “Mann Whitney U” Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına bakıldığında, kadınların ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanma durumlarına göre ADÖ Problem Çözme, İletişim, Gereken İlgiyi Gösterme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte kadınların ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanma durumlarına göre EYÖ Evlilik Doyumu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 386.000$, $z = 2.644$, $p = .008$). Ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanmayan kadınların Evlilik Doyumu seviyesi ($Mdn = 31.500$) yararlananlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($Mdn = 20.500$). Dolayısıyla bu hizmetlerden yararlanma durumu Evlilik Doyumunu olumsuz olarak etkilediği söylenebilir.

Bu araştırmada ailelerin psikolojik hizmetlerden yararlanma durumu aile işlevlerinin sağlıklılık eğilimini artıracığı ve evlilik doyumunun yükselteceği beklenmiştir. Akgül

Gök (2013) de evli kadın ve erkeklerin aileye yönelik hizmetlerden yararlanmaları aile işlevlerinin olumlu etkilendiğini saptamıştır. Bu araştırmada aileye yönelik hizmetlerin aile içi ilişkilerine olumlu biçimde yansıtacağı düşünülmese de rağmen, psikolojik hizmetlerden yararlananların Evlilik Doyumu seviyesi yararlanmayanlara göre daha düşük olduğu ve aile işlevlerinin hiçbir şekilde etkilenmediği bulunmuştur. Oysa psikolojik hizmetler, bireylerin yararlanabilecekleri önemli sosyal destek kaynaklarından biridir.

48–55 Tablolarda araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumunun sosyal risk değişkenleri ile ilişkili olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Tüm sosyal risk değişkenlerin ADÖ ile EYÖ puanlarıyla ilişkisi bulunmuştur. Kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumunun alkol sorunu, kronik sağlık sorunu, engellik durumu, suç işlenip ceza alma durumu, ruhsal rahatsızlığın yaşanma durumu, psikolojik hizmetlerden yararlanma durumları değişkenler açısından ele alındığında ilişkili bağıntılar şu şekilde özetlenebilir:

- kadınların ailelerinde kronik sağlık problemine sahip olan birinin olması ile ruhsal rahatsızlığın yaşanmış durumu kadınların Gereken İlgiyi Gösterebilme işlevinin sağlıklılık eğilimini daha fazla yaptığı,
- kadınların ve eşlerinin alkol sorunlarının kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin sağlıklılık eğilimini azalttığı ve eşlerinin alkol sorunu kadınların Evlilik Doyumunu azalttığı,
- ailede kadınların veya eşlerinin herhangi bir suçtan ceza almış olması kadınların Roller işlevlerinin sağlıklılık eğilimini azalttığı,
- kadınların ailelere yönelik psikolojik hizmetlerden yararlanma durumu kadınların Evlilik Doyumunu azalttığı bulunmuştur.

3.4. KADINLARIN ADÖ VE EYÖ PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bu bölümde, araştırmanın beşinci amacı “Kadınların evlilik doyumu ve aile işlevleri arasında nasıl bir ilişki vardır?” doğrultusunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların ADÖ ve EYÖ puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgu ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 56. Kadınların ADÖ ve EYÖ Ortalama Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	Evlilik Yaşamı	
	R	p
Problem Çözme	-.450	.000
İletişim	-.248	.023
Roller	-.383	.000
Gereken İlgiyi Gösterme	-.259	.017

Kadınların ADÖ ile EYÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu yapılmıştır. Bu analize bakıldığında, kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Kadınların Problem Çözme işlevi ve Evlilik Doyumu arasında orta negatif ilişki olduğu görülmekte ($p = .000$), İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu arasında ise zayıf negatif ilişki olduğu görülmektedir ($p = .023$; $p = .000$; $p = .017$). Bu negatif yöndeki ilişkiye göre, aile işlevlerinin puanlarının düşmesiyle (yani sağlıklılık eğiliminin yükselmesiyle) evlilik doyumu artmaktadır. Ve tam tersine, evlilik doyumunun yükselmesiyle aile işlevlerinin sağlıklılık eğilimi yükselmektedir. Bu, beklendiği bir sonuçtur. Bu bulgulara göre, araştırmanın alt amaçlarından biri olan “Kadınların aile işlevleri ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap bulunmuştur. Buna göre, aile işlevlerini yerine getiren kadınların evlilik doyumu yüksek olur, evlilik ilişkilerinden yüksek doyum alan kadınların işlevleri de sağlıklılık gösterir.

Evlilik doyumu ile sorun çözme beceriler, iletişim, roller dağılımı, ilgi gösterme ile ilgili az şey bilinmektedir. Ancak evlilik içi sorunlarda etkili sorun çözme, iletişim kurma yeteneğinin, rol dağılımının, ilgi gösterebilmenin evlilik doyumuna önemli katkısı tartışılmazdır. İmamoğlu (1993) yapmış olduğu çalışmada eşler arasında etkili iletişimin ve paylaşımın olduğu ailelerde evlilikten alınan doyumun arttığı ve bu durumun aileye olumlu bir şekilde yansıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma, çalışmanın sonucu destekler niteliktedir. David R. Winemiller (akt., 2005) yaptığı çalışmada eşlerin

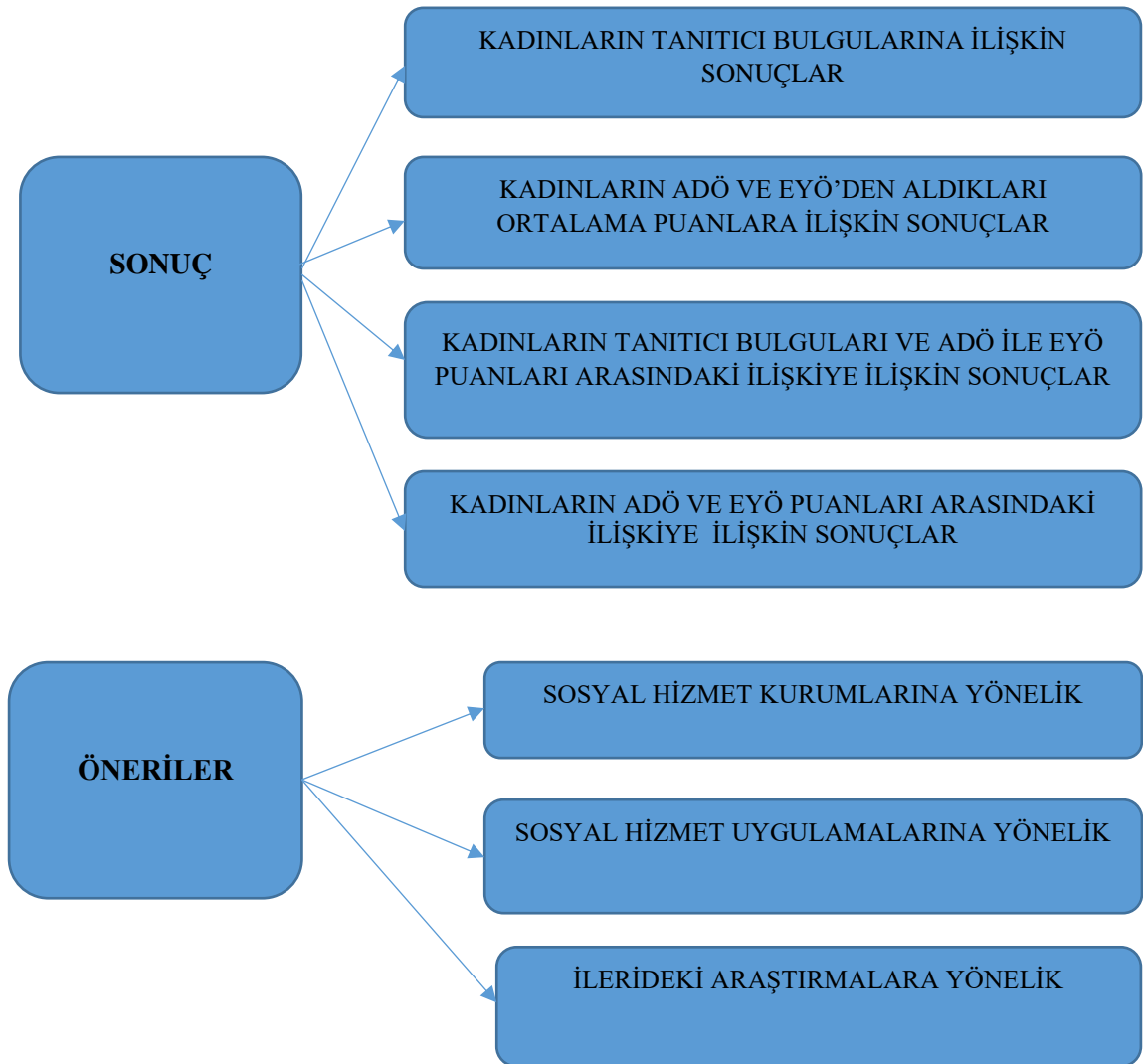
evlilik doyumu etkili çözüm yolu ürettikleri ile ilişkili bulunmuştur (akt. Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar, Alpkın, 2005).

Tablo 56'da araştırmanın beşinci amacı doğrultusunda, kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Bu ilişki negatif yönündedir. Bu demek ki aile işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin yükselmesiyle birlikte evlilik doyumu artmaktadır. Ve tam tersine, evlilik doyumunun yükselmesiyle birlikte aile işlevlerinin sağlıklılık eğilimi yükselmektedir.

BÖLÜM 4: SONUÇ VE ÖNERİLER

“Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doyumu İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi” adını taşıyan bu çalışmada, alt sosyo-ekonomik düzeyde olan evli kadınların algılarına dayanarak evlilik doyumu ve aile işlevlerinin durumu anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu ana amaç için alt amaçlar oluşturulmuştur. Ana ve alt amaçlara göre soru formu hazırlanarak çeşitli bulgular elde edilmiştir ve bu bulgulardan aileye yönelik psikososyal hizmetleri etkileyebilecek bazı sonuçlar elde edilmiştir. Bununla birlikte örneklemin belli bir bölgeden seçilmiş olması ve kesitsel bir araştırma olması nedeniyle sonuçların genellenebilirliği konusunda kısıtlılıklar vardır.

Şekil 4. Sonuç ve Öneriler Ana Hattı

4.1. SONUÇ

4.1.1. Kadınların Tanıtıcı Bulgularına İlişkin Sonuçlar

Bu çalışma, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevleri ve evlilik doyumu algılamalarını incelemek amacıyla planlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda oluşturulan alt amaçlardan birincisi, “Kadınların tanıtıcı özellikleri nelerdir?”. Bu alt amaç doğrultusunda kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili ve sosyal risk özellikleri saptanmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Kadınların sosyo-demografik özellikleri: Araştırmaya 20-45 yaş arasındaki kadınlar katılım sağlamıştır ve kadınların yarısından fazlası orta yetişkin, yani 31-40 yaş aralığındadır. Bu bağlamda kadınların büyük çoğunluğunun 25 yaşına kadar evlenmiş olmasından (aşağıda “kadınların evlenme yaşı” sonucu) 30 yaş civarı yoğun aile yaşamının yaşandığı ve sosyal kurumlarının desteğine ihtiyaç duyulduğu dönem düşünülebilir. Kadınların ve onların eşlerinin eğitim seviyeleri oldukça düşük olduğu görülmektedir. Kadınların ve onların eşlerinin yarısından fazlası ilkokulu mezunlarıdır, ayrıca erkekler arasında okur yazar ve okur yazar olmayanlar da yer almaktadır. Araştırmaya katılan kadınların tamamına yakınının 20-40 yaş aralığında yani çalışabilir yaşta olmasına rağmen kadınların tamamına yakını ev hanımlarıdır. Kadınların eşlerinin çoğunluğunun ise çalıştığı görülse de çalışanların içinde yarıya yakınının enformel sektöründe çalıştığı sonuç elde edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların oturdukları Keçiören ilçesinde az gecekondunun bulunması nedeniyle gecekonduda oturan kadınların oranı düşük olup kadınların tamamına yakınının daire tipi evde oturduğu bulunmuştur. Ev sahibi ya da aile/akrabaların evinde oturup kira ödemeyen oranı beklendiği gibi düşük (%4.8) bulunmuştur. Dolayısıyla kadınların büyük çoğunluğu kiralık evde kalmaktadır.

Kadınların evlilikle ilgili özellikleri: Kadınların büyük çoğunluğunun 25 yaşına kadar evlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınların yaklaşık beşte birinin erken evlilik yapması ve kadınların çoğunluğunun eşleriyle görücü usulü ve akraba evliliği şeklinde evlenmiş olması alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde evliliklerin daha çok aile ve çevre baskısından dolayı gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu konuda söz konusu ailelerin düşük maddi durumu ve eğitimsizliği önemli bir etkidir. Kadınlar %100’ü resmi nikâhlı ve yaklaşık dörtte biri resmi nikâhla birlikte dini nikâh kıymışlardır. Kadınların yarısı 2, üçte biri de 3 çocuk sahibidir. Genellikle yoksul kesimlerde

doğurganlık oranının daha fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak çocuk sayısının fazla olması, ailenin geçimine ciddi maddi yük olup ailelerin fazla çocuk sahibi olmaktan kaçınmalarına sebep olmaktadır. Kadınlar evlilik ilişkilerini oldukça olumlu değerlendirmektedir. Kadınların yarısı istek/sorunlarını eşleriyle “her zaman” paylaştıklarını; büyük çoğunluğu eşini yeterince tanıyor olduğunu; çoğunluğu evlilikten memnun olduklarını ve evliliği bitirme düşüncesinde bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Evliliklerini olumlu değerlendiren kadınların evlilik doyumu ile aile işlevlerinin daha sağlıklı olduğunu saptayan sonuçlar 5.1.3. alt bölümde daha detaylı açıklanacaktır.

Kadınların sosyal riskler özellikleri: Kadınların ailelerinin önemli bir oranı kronik sağlık problemlerine sahip olan birine sahip olduğu ve beşte birinde aile üyelerinin en azından birinde ruhsal rahatsızlık yaşandığı saptanmıştır. Kadınların ailelerinin %15.5’inde engelli birinin bulunmaktadır. Böylece kadınların ailelerinde sağlıkla ilgili sorunların ciddi bir boyutta olduğu sonuca ulaşılması kadınların bulunduğu yoksun koşulları sağlıksızlığa yol açtığını ve sağlık riskleri artırdığını göstermektedir. Bu sonuç, yoksullukla hastalık birbirini besleyen ayrılmaz dertlerin olduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca kadınların %2.4’ü ve eşlerinin %16.7’si alkol sorunu yaşadıkları bulunmuştur. Benzer şekilde cinsiyet açısından suç işleyip ceza alma dağılımlarına bakıldığında kadınların %4.8’inin ve eşlerinin %14.3’ünün suç işleyip ceza aldığı belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde birçok sorunun yaşanmasına karşın kadınların yalnızca %7,1’inin hizmetten yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Halbuki bu kesimde psikososyal yardıma daha fazla ihtiyaç duyulmalı fakat alt sosyo-ekonomik düzeydeki insanların psikososyal hizmetlere ancak üst sosyo-ekonomik düzeydeki insanların ulaşabildikleri düşünmesinden; hak talebinin olmamasından; söz konusu hizmetlerden habersiz olmasından dolayı kadınların tamamına yakınının herhangi bir psikolojik hizmetten yararlanmadığı sonuç karşımıza çıkmaktadır. Bu, araştırmanın önemli sonuçlarından biridir.

4.1.2. Kadınların ADÖ ve EYÖ’den Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci ve üçüncü alt amaçları, “Kadınların algılarına göre, aile işlevleri (Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Göstermek) ne seviyede?” ve “Kadınların algılarına göre, Evlilik Doyumu ne seviyede?” şeklinde ifade edilmiştir. Elde

edilen bulgulara göre, kadınların Problem Çözme işlevi sağlıklı bulunmuşken; İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme işlevi sağlıksız bulunmuştur. Ortalama puanlara göre Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin sağlıklılık eğilimi çok düşük bulunmuştur (kadınların sadece %10.7'sinde sağlıklı bulunmuştur).

Bu önemli sonuçtur. Gereken İlgiyi Göstermek işlevi, Problem Çözme, İletişim ve Roller işlevlerine göre fazla psikolojik ağırlıklı bir işlev ve dolayısıyla yerine getirilmesi daha güç olduğu düşünülebilir. Araştırmaya katılan kadınların Gereken İlgiyi Gösterme ve Problem Çözme, İletişim işlevlerinin sağlıksız bulunması, Türk toplumundaki geleneksel erkek ve kadın rol beklentileriyle açıklanabilir. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların eğitim imkanlarının kısıtlı olması, iletişim becerisinin eksik olması, kendi gelişimini düşünmek gibi bir anlayışının olmamasından dolayı ilgi ve alaka göstermede, yakınlık ve bağlılık duymada, ilgi ve alaka konusunda yeterli doyumunu hissetmede bir engel yaratılmaktadır. Peki alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme işlevinin sağlıklı olması, onların yoksulluğundan kaynaklanan zorluklara dayanma gücüne sahip olmaları ile açıklanabilir.

Kadınların evlilik doyumunun ortalama puanı orta derecede (29,82) bulunması ile ilgili açıklama şu şekilde olabilir. Yoksul kesimde insanların mevcut durumuna itiraz etmeden şükretmeleri, boyun eğmeleri, kabullenmeleri telkin edilmesi söz konusudur. Dolayısıyla kadınlar onları memnun ve mutlu eden evlilik yaşadığını ve evliliklerini daha iyi boyuta taşıyabileceklerini düşünmeyip aile hayatlarının mevcut durumuna şükretmeleri düşünülebilir.

4.1.3. Kadınların Tanıtıcı Bulguları ve ADÖ İle EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmanın dördüncü amacı “Kadınların sosyo-demografik, evlilikle ilgili ve sosyal risk özelliklerinin evlilik doyumu ile aile işlevleri ile ilişki var mıdır?” doğrultusunda bazı değişkenlerinin Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu puanları ile ilişki bulunmuştur.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu sosyo-demografik değişkenler açısından ele alındığında, sadece daire ev tipinde oturan kadınların gecekonduda oturanlara göre

Evlilik Doyumu daha yüksek olduğu sonuç elde edilmiştir. Kadınların yaşı, kadınların ve eşlerinin eğitim seviyesi, kadınların ve eşlerinin çalışma durumları, oturdukları konut tipi değişkenlerinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu ile ilişki bulunmamıştır. Maddiyet içeren değişkenlerin (çalışma durumu, konut tipi ve mülkiyeti) etkisi alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevleri ile evlilik doyumunda daha fazla olacağı düşünülürken, etkisi saptanmamıştır.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu evlilikle ilgili değişkenler açısından ele alındığında, bazı sonuçlar elde edilmiştir. İlk önce evliliğe olumlu bakan ve değerlendiren kadınların aile işlevleri daha sağlıklı ve evlilik doyumuna daha yüksek bulunmuştur. Yani eşleriyle her zaman konuşabilen, eşlerini yeterince tanıyan, evlilikten memnun olan, evliliği bitirmeyi düşünmeyen kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin daha fazla ve Evlilik Doyumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla aile ve evlilik ilişkileri kadınların evlilik algılamaları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Evlilikle ilgili değişkenler konusunda dikkat çekici bir diğer sonuç, çocuk sayısının artmasıyla birlikte kadınların Gereken İlgiyi Gösterme işlevinin sağlıklılık eğiliminin artmasıdır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlar erkek egemen toplumda yaşadıkları için ilgi, alaka ve sevgi hissetmede engeller yaşanabilmektedir. Dolayısıyla kadınların sevgi almayı ve vermeyi çocuklar sayesinde gerçekleştirdikleri düşünülebilir.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu tüm sosyal riskler değişkenleri (Kişisel Bilgi Formunda belirlenen sosyal riskler) ilişkili olduğu sonuca ulaşılmıştır. Sosyal risklerle ilgili dikkat çekici bir sonuç, ailede kronik sağlık probleminin ve ruhsal rahatsızlığın yaşanmasının kadınların Gereken İlgiyi Gösterebilme işlevini sağlıklı yönünde etkilemesidir. Bu bağlamda sağlık problemlerin yaşanması insanlara empati kurma yetisini, duyarlı olmalarını kazandırdığı düşünülebilir. Diğer sosyal riskler konusunda kadınların ve eşlerinin alkol sorununun olması Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin sağlıklılık eğilimini ve Evlilik Doyumunu azalttığı bulunmuştur. Kadınların herhangi bir suçtan ceza almış olması Roller işlevinin sağlıklılık eğilimini azalttığı bulunmuştur. Bir ilginç sonuç, kadınların ailelere yönelik psikolojik hizmetlerinden yararlanma durumunun Evlilik Doyumunu azaltmasıdır. Bu bağlamda aile ilişkileri

konusunda bilgilendirmesi ve bilinçlendirmesi kadınların evliliğinin eksikliklerini görmelerini sağladığı düşünülebilir. Elde edilen sonuçlar alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların ailelerinde sosyal risklerin yaygın olduğunu ve ailelerin yaşamlarını ciddi bir şekilde biçimlendirdiğini göstermektedir. Benim için bu, araştırmanın en önemli sonuçlarından biridir. Bu demek ki aile üzerinde sosyal risklerin etkisinin azalması kadınların işlevsel hale gelmesini ve evlilikten alınan doyumunu sağlanmasına doğrudan etki yapabilmektedir.

4.1.4. Kadınların ADÖ ve EYÖ Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın beşinci amacı “Kadınların evlilik doyumu ve aile işlevleri arasında nasıl bir ilişki vardır?” doğrultusundaki sonuçlara göre, kadınların Problem Çözme, İletişim, Roller, Gereken İlgiyi Gösterme ve Evlilik Doyumu puanları arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Bu demek ki aile işlevlerinin sağlıklılık eğiliminin yükselmesiyle evlilik doyumu artmaktadır. Ve aynı şekilde evlilik doyumu yükselmesiyle aile işlevlerinin sağlıklılık eğilimi artmaktadır. Dolayısıyla evlilik doyumu yüksek olan kadınlar aile işlevlerini yerine getirmede daha başarılı oldukları söylenebilir. Ve aile işlevleri sağlıklı olan kadınların evlilik doyumunun daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bağlamda evlilikten memnun olan, evliliği bitirmeyi düşünmeyen, eşlerini yeterince tanıyan ve eşleriyle her zaman konuşabilen kadınların Evlilik Doyumunun daha yüksek olması ve Problem Çözme, İletişim, Roller işlevlerinin sağlıklı olması, bu sonucu doğrulamış olmaktadır.

4.2. ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçlardan yola çıkarak sosyal hizmet kurumlarına; sosyal hizmet uygulamalarına ve bu konuda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Öneriler sadece kadınları değil, tüm aileyi kapsamıştır.

Sosyal hizmet uygulamalarına:

- Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde eşlerin aile ilişkileri konularında bilgi ve bilinç sahibi olmamaları söz konusudur. Bu nedenle, hem kadını hem de erkeği aile ilişkileri konularında bilgilendirmeye ve bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar oldukça önemlidir. Dolayısıyla makro düzeyde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın öncülüğünde, aileye hizmet veren kurum ve kuruluşların, toplumsal

cinsiyet, aile ilişkileri, iletişim, çocuk yetiştirme, ebeveynlik rolleri konulu seminerleri, projeleri, eğitimleri düzenlemesi sağlanmalıdır.

- Söz konusu faaliyetler aile içinde eşler arasında iletişimin güçlendirilmesine yönelik, aile içindeki sorunlarla nasıl baş edebilecekleri, ilişkilerde aşırıya kaçmamalarının ve esnek olabilmelerinin sağlanmasına yönelik, duyguları özgür bir şekilde ifade edebilmelerine ve yaşayabilmelerine yönelik konuları içermelidir. Özellikle evliliğe hazırlama aşamasında olan ve yeni evli çiftlere de verilmesi, sağlıklı aile kurma adına yapılan bir adımdır.

Sosyal hizmet kurumlarına:

- Sosyo-psikolojik hizmetleri sunan kurum ve kuruluşların sosyal medya, kamu tanıtılması; merkezi ve yerel yönetimler tarafından desteklenmesi sağlanmalıdır. Bu kurum ve kuruluşlar hakkında, çeşitli kitap, broşür ve dergiler hazırlanarak aileler bilgilendirilmelidir. Söz konusu kurum ve kuruluşların aileler için ulaşılabilir olması sağlanmalıdır ve sayıları arttırılmalıdır.
- Katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olması, onların eğitim imkanlarından yoksun olduklarını ifade etmektedir. Bu nedenle bu kesimde insanların eğitim imkanlarına ulaştırılması gerekmektedir. Öncelikle bu ailelerin çocukları eğitim sistemine dahil edilmeli ki eğitimleri ilkökul ile sınırlanmasın. Okumayı yazmayı bilmeyen yetişkinler için mahalli düzeyde eğitim hizmeti verilmelidir. Aynı şekilde mahalli düzeyde küçük kütüphanelerin düzenlenmesi oldukça önemlidir.
- Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde eşler genellikle orta yaş civarında olmasına karşın düzenli bir işe sahip değildir ve daha çok enformel sektör içerisinde yer almaktadır. Eşlerin çalışma oranının düşük olmasından dolayı bu kesimlerde iş imkanlarının arttırılması ve istihdamın düzenli bir şekilde organize edilmesi gerekmektedir. İstihdama yönelik mesleki eğitim programları geliştirilmelidir.
- Ailelerin sürekli, güvenli ve yeterli koşullara sahip yaşam alanlarına sahip olmadıklarından dolayı ailelerin konut olanaklarına erişimi arttırılmalıdır. Devlet kurumları tarafından sosyal konutların yaygınlaşmasını amaçlanan programlar geliştirilmelidir.

- Yoksul mahallerde verem gibi sosyal hastalıkların röntgen yapılmaları, vaktinde müdahale edilmeleri, hastaneye havale etmesi adına sağlık kurumları tarafından düzenlenebilecek doktor muayeneleri yapılabilir.
- AMATEM kurumunun önleyici faaliyetlerin bu kesimde daha yoğun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.
- Aile bütünlüğü açısından suç işleyen bireyler için Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar bünyesinde rehabilitasyon, topluma yeniden kazandırma, toplumda ihtiyaç duyacağı temel becerilerin kazandırılma amacı taşıyan programlar geliştirilmelidir. Hem ceza infaz kurumlarındaki süreç içerisinde hem de sonrasında bireyler psikososyal destek programlarından yararlanmalıdır.

İlerideki Araştırmalara Yönelik:

- Başka bir çalışmada, daha kapsamlı bilgilere ulaşmak için ailelere ADÖ'nin tüm alt ölçekleri uygulanabilir. Davranış Kontrolü, Duygusal Tepki Verebilme, Genel İşlevler alt ölçekleri bu çalışmada uygulanmamıştır. Özellikle Duygusal Tepki Verebilme işlevi Gereken İlgiyi Gösterme işlevi gibi psikolojik ağırlıklı bir işlev olduğundan benzer sonuçlar ortaya çıkabilir.
- Aile işlevleri ve evlilik doyumu farklı sosyo-ekonomik düzeyler açısından incelenebilir. Örneğin, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların aile işlevleri ve evlilik doyumu karşılaştırılabilir.
- Başka bir çalışmada daha fazla katılımcıya uygulanması sayesinde bulgular daha fazla genellenebilir.
- Bu araştırmada kadınların aile işlevleri ve evlilik doyumu ile ilişkili olabileceği düşünülen sosyo-demografik, evlilik ve risk değişkenler ele alınmıştır. Başka araştırmada daha fazla faktörler ele alınabilir, değişkenler çeşitlendirilebilir.
- Başka çalışmada evlilik doyumu ölçen farklı ölçek kullanılabilir.
- Bu araştırmada aile işlevleri ve evlilik doyumu kadın perspektifinden alınmıştır. Başka araştırmada kocaları ve çocukları dahil edilip tüm aile bireylerinin görüşleri de incelenebilir.

KAYNAKÇA:

- Açıkgöz, R. (2015). Yoksulluk ve Suç: Doğrusal Olmayan Bir İlişki. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 251-265
- Akar, H. (2005). Psikiyatrik Yardım Talebi Olanlar ile Yardım Talebi Olmayan ve Boşanma Aşamasında Olan Çiftlerde; Çift Uyumu ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması (Uzmanlık Tezi). *Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi*
- Akdemir, A., Karaoğlan, A., Karakaş, G. (2006). Çift Terapisi. *Psychiatry in Türkiye*, 8(2), 1222-128
- Aktan, C.C., Vural, İ.Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-gelir-dagilimi.pdf> adresinden edinilmiştir
- Aktaş, A. M. Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(7).
- Alacahan, O. (2010). Aile birliğini oluşturan faktörler ve işlevleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 289-298
- Alkolizm ve Evlilik. <http://www.e-psikiyatri.com/alkolizm-ve-evlilik-39000> adresinden edinilmiştir
- Arıkan R.N. (2012). İlgi Yoksa İlişki De Yoktur. <http://www.milliyet.com.tr/ilgi-yoksa-iliski-de-yoktur-pembenar-yazardetay-yasam-1601687/> adresinden edinilmiştir
- Ayan, D., Beder-Şen, R., Yurtkuran, S., Ünal, G. (2002). Akraba Evliliğinin Kültür Birikiminde ve Toplum Hayatındaki Bazı Görünümleri: Dil, Din Ve Tıp. *Aile ve Toplum Eğitim –Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(5)
- Aydınlı, E. (2015). Evlilik Uyumunun Cinsiyet, Evlenme Yaşı, Evlilik Süresi, Eğitim Düzeyi, Yerleşim Yeri ve Çocuk Sayısı Değişkenleri Yönünden Araştırılması. http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_13945.htm adresinden edinilmiştir
- Aylin, G. (2015). Evlilik tipleri ve evlilik uyumu. http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_8307.htm adresinden edinilmiştir.

- Aytemur Nüfusçu, G., Yılmaz, A. (2012). Evlilik Pratiklerinin Dönüşüm/Yeniden Üretim Sürecinde Evlendirme Programları. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 16, 23-48
- Bahçekapılı, N. (2008). İslam ve Kilise Açısından Aile ve Evlilik. *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları*, 1, 29-38
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 102-129
- Beşpınar, F.U. (2014). Türkiye’de Evlilik. *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü “Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler” Raporunun 4. Bölümü*, 110-170
- Bildirici, A. (2016). Evlilik Süresinin, Cinsel Yaşama ve Evlilik Uyumuna Etkisi ve Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). *Beykent Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı*
- Bilen, M. (1978). Ailede Sağlıklı İlişkiler. *Mars Matbaası, Ankara*
- Bodur, N.E., Çoşar, B., Erdem, M. (2013). İnfertil Çiftlerde Evlilik Uyumunun Demografik ve Klinik Değişkenlerle İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi (Cukurova Medical Journal)*, 38(1), 51-62
- Bulut, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları
- Bulut, I. (1990). Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı. *Ankara, Özgüzelış Matbaası.*
- Canel, A. N. (2012). Aile Yaşam Becerileri. *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2.Baskı*
- Çağ, P., Yıldırım, İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(39), 13-23
- Çamur, G. (1998). Aile İşlevleri İle Ailenin Demografik, Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler (Yüksek Lisans Tezi). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı*

- Çelebi, B., Nedim Bal, P. (2015). Evli Bireylerin Doğum Sıralarının Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisi. *Ines Journal Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 308-31
- Demircioğlu, H., Tezel, Ş.F., Günindi Y. (2011). Anne Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 93-105
- Demiröz, F. (2003). Ailede Kriz ve Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 85-98
- Doğan, H.Z. (1991). Aile Yapısının Durumsal Çözümlemesi. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile ve Toplum Dergisi*, 1(1)
- Ecevit, Y. (2012). Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 9-34
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., Alpkan L.R. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam*, 18 (1), 39-47
- Erdem T. (2003). Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma «Ankara Kent Yoksulları» (Doktora Tezi). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*
- Eröz, M., (1998). Türk Ailesi. *Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları*
- Fışıloğlu, H. (1992). Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-23
- Gökçe, B. (1991). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Aile Yazıları 1, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu yayınları*, 205-223
- Görücü Usulü Evlilikte Mutlu Olmanın Yolları.
<http://guzelimguzel.com/Detay/iliskiler/gorucu-usulu-evlilikte-mutlu-olmaninyollari/424> adresinden edilmiştir.
- Gümüş, M. (2011). Türk Ailesi ve Modernleşme. *Sosyoloji Konferansları*, 0(24), 85-90
- Günay, G., Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 157-171

Gündoğdu A. (2015). Evlilik Tipleri ve Evlilikte Uyum.

http://www.tavsiyeyorum.com/makale_8307.htm adresinden edinilmiştir.

Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24, 149-184

Gürcan, A. (2007). Aile İçi Roller. *Sosyal Bilimler Konferansları, sunum*.

Hallaç, S., Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*, 6(2), 142-153, doi: 10.5455/cap.20130625102321

İl, S. (2001). Aile Yaşamı ve Gereksinimler. Duyan, V., Mavili Aktaş, A. (Ed.), Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları (ss.139-145). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No 008*

İlbars, Z. (2007). Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 22, 1-13

İmamoğlu, O. (1993). Değişen Dünyada Değişen Aile İçi Roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 58-68

Kahveci, G.A. (2016). Evli Çiftlerde Evlilik Uyumu, Evlilik Çatışma Biçimi ve Depresyon Düzeylerinin Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı*.

Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 473-496. doi: 10.1501/Egifak_0000000580

Kansız, M., Arkar, H. (2011). Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Evlilik Doyumu Üzerine Etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12, 24-29

Karatay, A. (2010). Türkiye’de Yoksulluk, Yoksulukta Değişmeler ve Sosyal Hizmetlerin Artan Önemi. Pınar Uyan Semerci (Ed.), İnsan Hakları İhlali Olarak Yoksulluk. (ss. 21-57). *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.

Karpuz İlericiler, N. (2015). Evlilik Uyumunu Açıklamada Yakın İlişkilerde Bağlanma, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Psikolojik Travmanın Rölü (Yüksek

Lisans Tezi). *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı*

- Kejanlıoğlu, B. (2005). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. Meral Özbek (Ed.), *Kamusal Alan İçinde* (s. 689-713). *İstanbul: Hil.*
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), 381-404.*
- Koçak, H., Köse, Z. (2015). Evlilik Öncesi Eğitimin Aile ve Toplum Mutluluğuna Katkıları. *JASSS International Journal of Social Science, 38, 71-84.* doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2885>
- Kuzgun, Y., Sevim, S.A. (2004). Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(1), 14-27*
- Lüle, F. (2008). Engelli Bireye Sahip Yoksul Ailelerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlarla Başaçıkma Tarzları (Yüksek lisans tezi). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı*
- Özen, S. (1987). Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar. *Seminer Dergisi, 5, 267-281*
- Özgüven, İ.E. (2010). Ailede İletişim ve Yaşam. *PDREM Yayınları, Ankara*
- Özdoğan, F. (2009). Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). *T.C. Baibakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*
- Poyraz Tacolu, T. (2011). Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi. *ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Aratırmaları Dergisi, 2(4).*
- Salman, N. (2015). Sağlıksız Bir Ailede Neler Olur? <http://arsiv.kibrisgazetesi.com/?p=739367> adresinden edinilmiştir
- Şeker, A. (2012). Sosyal Hizmete Giriş. İlhan Tomanbay (Ed.). *Anadolu Üniversitesi Yayını NO.2533, Açıköğretim Fakültesi Yayını NO.1504. 4.Baskı.*

- Şendil, G., Korkut, Y. (2008). Evli Çiftlerdeki Çift Durumu ve Evlilik Çatışmasının Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. *Psikolojik Çalışmaları Dergisi*, 8, 15-34.
- Şener, A., Terzioğlu, G. (2002). Ailede Eşler Arası Uyumu Etkin Eden Faktörlerin Araştırılması. *T.C. Başkanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1. Baskı*
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler, «*Aile ve Toplum*» *Eğitim –Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(14), 7-31.
- Taylan, H. (2015). Genel Olarak Aile Ders Notları.
http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/71904/34401/aile_i%C3%A7i_sorunlar_ders_notlar%C4%B1-2015.pdf adresinden edinilmiştir
- Taşdemir, G. (2014). Yoksulluğun Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 74-88. doi: 10.14687/ijhs.v11i2.2681
- Tezcan, M. (1979). Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 127-135. doi: 10.1501/Egifak_0000000606
- Tezcan, M. (1985). Eğitim Sosyolojisi (4.Baskı). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, NO:150. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi*
- Tezel, A., Apşlan, S., Topal, M., Aydoğan, Ö., Koç, Ç., Şenlik, M. (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(4), 1-10
- Tezel Şahin.F., Özbey.S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 7-12
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşam Ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7

- Tufan Çetin, B. (2010). Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması (Yüksek Lisans Tezi). *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı*
- Tutarel-Kışlak, Ş., Çabukça, F. (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(2).
- Türkiye’de Dini Hayat Araştırması. (2014). *Diyanet İşleri Başkanlığı*
- Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. (2014). *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü*
- Ünal, S. (2009). Ailenin Temel Özellikleri ve İşlevleri. *T.C. İnönü Üniversitesi, İnuzem, Uzaktan Eğitim Yayını No 2009-001.2*
- Yalçın, H. (2014). Evlilik Uyumu ile Sosyo-Demografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching*, 3(1), 250-261.
- Yıldırım, E. (2005). Bir Modernite Rüyası: Ailenin Sonu mu? Kütahya Yetiştirme Yurdu Örneği?. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(9)
- Yılmaz, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(4).
- Yılmazçoban, M. (2011). Evlilikte Çiftleri Etkileyen Unsurlar ve Arkadaşlık İlkeleri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 178-195.
- Yıldız, M.A.,Çevik, G.B. (2016). Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarının ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 227-242
- Zastrow, C. (2010). Sosyal Hizmete Giriş. Durdu Baran Çiftçi (Ed.). *Nika Yayınevi-2*, 2. Baskı.
- 2001 Yılı Aile Raporu. (2002). *T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı*

EK 1

ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ KADINLARIN EVLİLİK DOYUMU İLE AİLE İŞLEVLERİNİN İNCELENMESİ ARAŞTIRMASININ AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

(Araştırmacının Açıklaması)

Değerli Katılımcı,

Türkiye’de risk altında bulunan kadınların işlevleriyle ilgili bir araştırma yapmaktayız. Araştırmanın ismi “Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doymu ile Aile İşlevlerinin İncelenmesi”dir. Bu çalışmanın amacı, alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlarda aile işlevleri ve evlilik doymu hakkında bilgi edinmek ve bilimsel veri toplamaktır.

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Tarık TUNCAY’ın sorumluluğunda, yüksek lisans öğrencisi Madina MUSSATAYEVA’nın yüksek lisans tez çalışması olarak yürütülmektedir. Bu araştırmanın gerçekleşmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan izin alınmıştır.

Kısa bir tanımla günümüzde aile kendi varlığını zor koşullarda devam ettiriyor, özellikle yoksul aileler. Aile, ekonomik sıkıntılarla baş etmeye çabalarken, evlilik ilişkilerinin manevi yönünü, sevgi gösterme gibi fonksiyonlarını ihmal etmiş oluyor. Oysa bunların evlilik için önemi büyüktür. Karı koca arasında uyum, evlilikten memnuniyeti vb. ailenin ne kadar sağlıklı olduğunu gösteriyor. Ailenin sağlıklı kalması uğruna bir çok sosyal hizmet sunuluyor. Sosyal hizmetler sadece maddi yardımlarla yetinmiyor, aynı zamanda psikolojik, rehberlik hizmetleri de çok içeriyorlar.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni, sosyo-ekonomik durumu düşük ailelerde evlilik ilişkisi, aile fonksiyonları ne seviyede saptamak. Ancak bilgileri sadece kadınlardan toplanılacak. O yüzden bu çalışmaya vereceğiniz katkılar bu alanda çalışan uzmanlara yardımcı ve yol gösterici olacaktır.

Anket ve ölçeklerden elde edilen cevaplar sadece bilimsel amaçlı kullanılacak ve yanıtlarınız kesinlikle gizli tutulacaktır. Bu nedenle anketteki sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar oldukça önemlidir. Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Ayrıca araştırma esnasında da reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen sizin isteğinize bağlıdır.

Eğer araştırmaya katılmaya karar verdiyseniz araştırmanın uygulaması, ortalama 30-45 dakika süreceği söylemek gerekir. Çalışmaya katılan herkese Kişisel Bilgi Formu’nun yanında 2 tane ölçek soruları da verilecek, toplam 3 tane doldurulması gereken form olacaktır.

İçtenlikle verdiğiniz cevaplar ve harcadığınız zaman için şimdiden teşekkür ederim.

Madina MUSSATAYEVA

(Katılımcının Beyanı)

Sayın Madina MUSSATAYEVA, Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda bir araştırma yapılacağını belirtti ve bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktardı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait özel bilgilerin gizli tutulacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının da sadece eğitim ve bilimsel amaçlar uğruna kullanılacağı temin edildim.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim, katılmama hakkım var. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Araştırma sırasında da katılmaktan vazgeçebilirim. Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan vazgeçeceğimi önceden (eğer öyle durum olursa) bildiririm.

Araştırma ile ilgili herhangi bir masrafım olmayacaktır. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

Araştırma sırasında araştırmayla ilgili herhangi bir sorun ile karşılaştığımda; herhangi bir saatte, Madina MUSSATAYEVA'yi 0 506 051 74 25 (cep) ve Alparslan Türkeş Cad. NO:31, Beştepe/ ANKARA adresinden arayabileceğimi biliyorum. Araştırmanın sorumlusu Doç. Dr. Tarık TUNCAY'ı ise 0 (312) 297 6363 (iş) ve 0 505 649 3924 nolu telefon numaralarından arayabileceğimi ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Beytepe Ankara adresinden ulaşabileceğimi biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda bu araştırmaya “katılımcı” olarak yer alma kararımı aldım. Araştırmaya katılmamı, araştırma konusunun yararlı olacağına inanarak büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. İmzalı bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcı

Tarih _____

Adı, soyadı: _____

Adres: _____

Tel: _____

İmza _____

Katılımcı ile görüşen araştırmacı

Adı soyadı, unvanı: Madina MUSSATAYEVA, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi

Adres: Mehmet Akif Kız Yurdu, Alparslan Türkeş Cad. NO:31, Beştepe/ ANKARA

Tel: 0 506 051 74 25, E-posta: leon_mms@mail.ru İmza: _____

EK 2

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Kişisel Bilgi Formu'nda seçenekleri var sorularda bir cevap seçin. Seçenekleri yok sorularda boşluklarda cevabınızı kendiniz yazınız.

SOSYO-DEMOGRAFİK SORULAR

1. Kaç yaşındasınız? _____
2. Eğitim durumunuz nedir? (En son bitirdiğiniz öğrenim kurumuna göre işaretleyiniz)
 - Okur-yazar
 - Okur-yazar değil
 - İlkokul
 - Ortaokul
 - Lise
 - Üniversite
3. Eşinizin eğitim durumu nedir? (En son bitirdiğiniz öğrenim kurumuna göre işaretleyiniz)
 - Okur-yazar
 - Okur-yazar değil
 - İlkokul
 - Ortaokul
 - Lise
 - Üniversite
4. Çalışma durumunuz?
 - Çalışıyorum. Kim olarak çalışıyorsunuz? _____
 - Çalışmıyorum
5. Eşinizin çalışma durumu?
 - Çalışıyor. Kim olarak çalışıyor? _____
 - Çalışmıyor
6. İkamet ettiğiniz ev kime ait?
 - Kendime/eşime
 - Kira
 - Ailemin/akrabalarımın evi
7. Oturduğunuz evin tipi nedir?
 - Gecekondu
 - Daire
 - Diğer _____

EVLİLİKLE İLGİLİ SORULAR

8. Kaç yaşında evlendiniz? _____
9. Bu sizin kaçınıcı evliliğiniz? _____
10. Bu eşinizin kaçınıcı evliliği? _____
11. Eşinizle hangi şekilde evlendiniz?
 - Flört (anlaşarak, kendimiz karar verdik)
 - Görücü usulüyle
 - Akraba evliliği
 - Kaçarak (Kaçırarak)
 - Başlık parası ile
 - Diğer _____
12. Nikâhlanma biçiminiz?
 - Resmi nikâh
 - Dini nikâh
 - İki birden
13. Kaç yıllık evlisiniz? _____
14. Kaç çocuğunuz var? _____
15. İsteklerinizi, sorunlarınızı eşinizle konuşur musunuz?
 - Hiçbir zaman
 - Bazen
 - Her zaman
16. Eşinizi yeterince tanıyor musunuz?
 - Evet
 - Hayır
17. Evliliğinizden memnunun, diyebilir misiniz?
 - Evet
 - Hayır
18. Evliliğin yürütmesi için en önemli şey sizce nedir?
 - Sevgi
 - Saygı
 - Ekonomik refah
 - Sadakat
 - Güven
 - Diğer _____
19. Evliliğinizi bitirmeyi düşündünüz mü hiç?
 - Evet
 - Hayır

SOSYAL RİSKLERLE İLGİLİ SORULAR

20. Alkol sorununuz var mı?
- Var
 - Yok
21. Eşinizin alkol sorunu var mı?
- Var
 - Yok
22. Ailenizde birinin genel bir kronik sağlık problemi var mı?
- Evet
 - Hayır
 - Evet ise, nedir?_____
23. Ailenizde engelli biri var mı?
- Hayır
 - Evet
 - Evet ise, hangi engellik durumu?_____
24. Bu güne kadar ailenizde biri tedavi gerektiren bir ruhsal rahatsızlığı geçirdi mi?
- Evet
 - Hayır
- Evet ise, nasıl bir tedavi gördünüz?
- Psikolojik tedavi
 - İlaç tedavisi
 - Diğer _____
- Halen bu ruhsal rahatsızlık nedeniyle tedavi görüyor musunuz?
- Evet
 - Hayır
25. Siz herhangi bir suçtan ceza almış mıydınız?
- Evet
 - Hayır
26. Eşiniz herhangi bir suçtan ceza almış mıydı?
- Evet
 - Hayır
27. Aile içinde yaşadığınız sorunlarla ilgili olarak kurum ve kuruluşların verdikleri psikolojik hizmetlerden yararlandınız mı?
- Evet
 - Hayır
 - Eğer aldıysanız hizmetler hakkında kısaca bilgi verir misiniz?_____
-

EK 3

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 33 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum).

Her cümlenin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
8.Bazen evde ih.tiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()

14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüydür.	()	()	()	()

45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
50. Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
52. Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53. Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54. Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
58. İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59. Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60. Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Değerlendirme:

Aynen katılıyorum : bir (1) puan

Büyük ölçüde katılıyorum : iki (2) puan

Biraz katılıyorum : üç (3) puan

Hiç katılmıyorum : dört (4) puan

Yıldız (*) işaretli sorular ters olup puanlaması ters yani dört, üç, iki, bir ,(4,3,2,1) şeklinde olmaktadır.

Problem çözme	2-	12-	24-	38-	50-	60-				.../6=
İletişim	3-	14*-	18-	22*-	29-	35*-	43-	52*-	59-	.../9=
Roller	4*-	8*-	10-	15*-	23-	30-	34*-	40-	45*-	.../11=
Gereken İlgiyi Gösterme	5*-	13*-	25-	33*-	37*-	42*-	54*-			.../7=

Sonuç “1” veya “1”e yakınsa değerlendirme olumludur, “4” veya “4”e yakınsa aile içi tutumlarda değişiklik zamanı gelmiştir. Ölçeğin herhangi bir boyutundan alınan puanların ortalamasının 2.0 ve üzerinde olduğu durumlar, o işlevde sağlıksızlık olduğunu göstermektedir.

Doç Dr. I.Bulut, Aile değerlendirme ölçeğini el kitabı , Ankara 1990 öz güzel iş matbaası

EK 4

EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uygun seçeneğe çarpı (×) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.
 - Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum

2. Evliliğimizdeki engellerin aşılmaz olduğunu düşünüyorum.
 - Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum

3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.
 - Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum

4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.
 - Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum

5. Evliliğimiz zaman zaman bana yük gibi geliyor.
 - Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum

6. Huzurlu bir ev yaşamım var.
- Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum
7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.
- Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum
8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.
- Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum
9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır.
- Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum
10. Baş başa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.
- Kesinlikle katılmıyorum
 - Katılmıyorum
 - Kararsızım
 - Katılıyorum
 - Kesinlikle katılıyorum

EK 5
ETİK İZİN BELGESİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 433 - 355

27 Ocak 2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 11.01.2017 tarih ve 201 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Madina MUSSATAYEVA**'nın **Doç. Dr. Tarık TUNCAY** danışmanlığında yürüttüğü "**Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerde Evlilik Doyumu ile Aile İşlevlerinin İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **17 Ocak 2017** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

R. Nohutcu

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ön. İşleme
Yazı İşleri Müdürlüğüne
31.01.2017

EK 6

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 30/01/2018

Tez Başlığı / Konusu: ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ KADINLARIN EVLİLİK DOYUMU İLE AİLE İŞLEVLERİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 104 sayfalık kısmına ilişkin, 30/01/2018 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimden benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

30/01/2018

Adı Soyadı: Madina MUSSATAYEVA
Öğrenci No: N14125781
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Programı: Sosyal Hizmet
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

Doç Dr. Tarık TUNCAY

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Madina MUSSATAYEVA

Doğum Tarihi : 02.06.1988

Doğum Yeri : Kokşetau/KAZAKİSTAN

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : L.N.Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü
(Astana/KAZAKİSTAN)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal hizmet Bölümü
(Ankara/TÜRKİYE)

İş Deneyimi

Staj : Kazakistan Emek ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı (Astana/KAZAKİSTAN),
Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi (Ankara/TÜRKİYE)

Çalıştığı Kurumlar : “NUR OTAN” Halk Demokrati Partisi İdeolojik Birimi
(Astana/KAZAKİSTAN),

Astana Madde Kullananların Tedavi Gördüğü Sağlık ve Sosyal
Rehabilitasyon Merkezi (Astana/KAZAKİSTAN)